Annemieke Benschop   Marije Wouters   Dirk J. Korf

Coffeeshops, toerisme, overlast en illegale verkoop van softdrugs, 2014

27

Bonger Reeks

COFFEESHOPS, TOERISME, OVERLAST
EN ILLEGALE VERKOOP VAN SOFTDRUGS, 2014

Annemieke Benschop
Marije Wouters
Dirk J Korf

Dit onderzoek is uitgevoerd door het Bonger Instituut voor Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Begeleidingscommissie
Dhr. prof. dr. E.R. Kleemans (voorzitter) – Vrije Universiteit Amsterdam
Dhr. ir. S. Hoorens – RAND Europe
Dhr. J.A.F. Jespers – Nationale politie
Mevr. dr. M.W. van Laar – Trimbos-instituut
Dhr. drs. E. Lanting – Openbaar Ministerie / Parket Generaal
Dhr. drs. R.F. Meijer – WODC / Statistische Informatievoorziening en Beleidsanalyse
Mevr. E.A.M. de Weerd MSc. – Ministerie van Veiligheid en Justitie / DGRR
Mevr. dr. M.M.J. van Ooyen-Houben (projectbegeleider) – WODC

Bonger Instituut voor Criminologie
Universiteit van Amsterdam
www.bonger.nl

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)
Ministerie van Veiligheid en Justitie
www.wodc.nl

Benschop A, Wouters M & Korf DJ (2015) *Coffeeshops, toerisme, overlast en illegale verkoop van softdrugs, 2014.* Amsterdam: Rozenberg Publishers.

ISBN 978 90 361 0442 5

Inhoudsopgave

1 INLEIDING

Op 1 januari 2012 werd het Nederlandse coffeeshopbeleid aangescherpt. In de Aanwijzing Opiumwet van het Openbaar Ministerie werden aan de reeds bestaande AHOJG-criteria[1] voor coffeeshops twee nieuwe gedoogcriteria toegevoegd: het besloten club- en het ingezetenencriterium. Coffeeshops mochten uitsluitend toegang verlenen en verkopen aan leden en moesten een controleerbare ledenlijst bijhouden, en alleen ingezetenen van Nederland van 18 jaar en ouder konden lid worden van een coffeeshop.
De handhaving startte in mei 2012 in Limburg, Noord-Brabant en Zeeland. Al snel nam het drugstoerisme in deze drie provincies sterk af. De coffeeshops raakten echter – naast hun niet-ingezetenen – ook een flink deel van hun lokale clientèle kwijt, omdat gebruikers, met name jongere, zich niet wilden laten registreren als lid. De illegale gebruikersmarkt groeide. Omwonenden, die vóór 1 mei vooral overlast ervoeren van coffeeshops en hun (buitenlandse) bezoekers, hadden nu meer overlast van dealactiviteiten (Van Ooyen-Houben, Bieleman & Korf, 2013).
Het beleid is eind 2012 aangepast. Het Besloten clubcriterium is vervallen. Het ingezetenencriterium is doorgezet, maar de beslissing over de handhaving wordt vanaf 2013 op lokaal niveau genomen.
Na deze aanpassing van het beleid waren de effecten uit 2012 in 2013 nog steeds waarneembaar, maar er waren wel bewegingen terug aanwezig. De drugstoeristen bleven ook in 2013 in de drie zuidelijke provincies nog steeds grotendeels weg. Ze kwamen mondjesmaat terug daar waar het ingezetenencriterium niet werd gehandhaafd. Omwonenden ervoeren in 2013 weer minder overlast van dealactiviteiten, maar meer overlast van coffeeshops, waardoor de overlast overall niet significant was veranderd in vergelijking met de situatie vóór mei 2012. De ingezetenen van Nederland waren in 2013 merendeels weer teruggekeerd naar de coffeeshops, maar er was geen sprake van 100% herstel. De illegale cannabisverkoop was getemperd, maar nog groter dan vóór mei 2012. Eind 2013 was de situatie op de meeste plaatsen relatief rustig en beheersbaar, zeker in vergelijking met 2012, toen zich een heftige dynamiek van verschuivingen op de gebruikersmarkt voordeed in de drie zuidelijke provincies waar het nieuwe beleid werd gehandhaafd (Van Ooyen-Houben, Bieleman & Korf, 2014).

Sinds de introductie van het aangescherpte coffeeshopbeleid in 2012 worden door de betrokken directies van het ministerie van Veiligheid en Justitie voortgangsrapportages opgesteld over de laatste ontwikkelingen op het gebied van overlast, verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshops, drugsrunners en drugstoerisme. Deze rapportages waren deels gebaseerd op bevindingen uit evaluatieonderzoek (Van Ooyen-Houben, Bieleman & Korf, 2013; Van Ooyen-Houben, Bieleman & Korf, 2014), maar waren vooral gebaseerd op cijfers die structureel geregistreerd worden door de politie en door het Openbaar Ministerie. Bovendien waren de voortgangsrapportages gericht op de drie zuidelijke provincies, waar het aangescherpte beleid in 2012 het eerst werd uitgerold. Vanuit de behoefte aan een landelijk beeld en duiding van de registratiecijfers, is deze rapportage van ontwikkelingen rondom het aangescherpte coffeeshopbeleid tot stand gekomen.

[1] Geen affichering (A), geen harddrugs (H), geen overlast (O), geen verkoop en geen toegang verlenen aan jeugdigen onder de 18 jaar (J) en geen verkoop van grote hoeveelheden per transactie (G).

Politie- en justitiecijfers en de prestatie-paradox

Een algemeen probleem van politie- en justitiecijfers is dat zij mede afhankelijk zijn van de meldings- en aangiftebereidheid van burgers (en bedrijven), alsmede van de wijze waarop en de mate waarin politie en justitie beleid concreet gestalte geven en registreren (registratie-effect). Hogere cijfers in politie- en justitieregistraties kunnen hierdoor onbedoeld de indruk wekken van stijgende criminaliteit, terwijl deze in werkelijkheid (geregistreerde + niet-geregistreerde criminaliteit) gelijk blijft of daalt. (En andersom: dalende cijfers, terwijl in werkelijkheid de criminaliteit gelijk blijft of stijgt). Met andere woorden: juist wanneer politie en justitie hun werk goed doen, kan het er, afgaand op de registraties (zoals meer meldingen, meer aangiftes, meer aanhoudingen), ten onrechte op lijken dat de situatie verslechtert – de zogeheten prestatie-paradox (o.a. Wittebrood & Nieuwbeerta, 2006). Inzicht hierin vereist additionele, kwantitatieve en/of kwalitatieve informatie.

De cijfers uit de registraties van de politie en het Openbaar Ministerie met betrekking tot het aangescherpte coffeeshopbeleid zijn lastig te duiden zonder aanvullende informatie over (ontwikkelingen in) de situatie in de gemeenten. De politie voert een registratie over drugsincidenten en aangehouden verdachten van drugsdelicten, maar deze cijfers zijn weinig specifiek als het gaat om het coffeeshopbeleid. Ook is de interpretatie op punten lastig: een toename van meldingen van drugsoverlast bijvoorbeeld kan wijzen op een toename van de overlast, maar ook op een grotere meldingsbereidheid van burgers (Van der Torre et al., 2013). De meldingen omvatten ook verschillende incidenten, variërend van licht tot ernstig. Het komt voor dat een melding van drugsoverlast bij nadere controle niet aan drugs gerelateerd blijkt te zijn (Kruize & Gruter, 2014). Ook is er sprake van onderregistratie en is de categorisering lastig (Van der Torre et al., 2013). Voor aangehouden verdachten geldt dat dit aantal ook afhankelijk is van de aard en mate van inzet van de politie (EMCDDA, 2013; Van Laar et al., 2014). Bij registratiecijfers over instroom en afdoening van zaken bij het Openbaar Ministerie (OM) is het niet mogelijk om onderscheid te maken naar straathandel, groothandel of productie van softdrugs (Van Laar et al., 2014). De registratiecijfers van de politie en het Openbaar Ministerie die tot nu toe aan de Kamer zijn gerapporteerd, zijn daardoor op zichzelf weinig informatierijk.

Doelstelling

Doel van het hier voorgestelde onderzoek is het in kaart brengen van ontwikkelingen die zich voordoen in coffeeshop- en softdrugstoerisme, softdrugsgerelateerde overlast, verkoop aan cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshop en drugsrunnen in 2014, en in de geografische spreiding van deze fenomenen. Om een goed landelijk beeld van uitkomsten van het aangescherpte coffeeshopbeleid te kunnen verkrijgen, worden niet alleen cijfers van politie en OM gebruikt, maar wordt ook systematisch en onafhankelijk informatie verzameld om de cijfers te duiden.

Onderzoeksvragen

1. Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van het **coffeeshoptoerisme** en **softdrugstoerisme**?
2. Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van de **softdrugsgerelateerde overlast**?
3. Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van de **illegale verkoop** van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshops?
4. Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van het **drugsrunnen**?

Met coffeeshoptoerisme wordt gedoeld op het bezoek van niet-ingezetenen van Nederland aan coffeeshops en onder softdrugstoerisme verstaan we de verkoop van cannabis aan niet-ingezetenen buiten de coffeeshop. Onder softdrugsgerelateerde overlast wordt zowel coffeeshopoverlast als overlast van illegale verkoop van cannabis buiten de coffeeshops verstaan. Officieel vallen onder softdrugs (lijst II van de Opiumwet) ook een aantal soorten slaap- en kalmeringsmiddelen en paddo's, maar in de praktijk gaat het bij softdrugs vrijwel uitsluitend om cannabis. Daarom worden in dit rapport, net als in het algemene spraakgebruik, de termen softdrugs en cannabis als synoniemen gebruikt. Voor meer specifieke definities, inclusief verschillende typen illegale verkoop, verwijzen we naar de desbetreffende hoofdstukken.

Hennepteelt buiten beschouwing

Het fenomeen hennepteelt valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek. Hoewel hennepteelt ook softdrugsgerelateerde overlast kan veroorzaken in de vorm van stankoverlast, aftappen van energie, brand(gevaar) of waterschade, vergt een adequaat onderzoek naar dit fenomeen meer (en andersoortige) cijfermatige systeemkennis, expertinterviews en verdiepend veldwerk dan in dit onderzoek kan worden voorzien.

Onderzoeksopzet in grote lijnen

Het onderzoek is opgezet in twee fasen. In de eerste fase is landelijke cijfermatige systeemkennis van politie en Openbaar Ministerie verzameld en geanalyseerd. Deze cijfers hebben betrekking op geregistreerde overlastincidenten, welke een indicatie kunnen geven voor ontwikkelingen in softdrugsgerelateerde overlast (onderzoeksvraag 1), en op bezit en handel van softdrugs, welke vooral een indicatie kunnen geven voor ontwikkelingen in illegale verkoop (onderzoeksvraag 3). De selectie, verwerking en analyse van de cijfermatige systeemkennis wordt besproken in hoofdstuk 2.

Daarnaast is een brede steekproef van 31 coffeeshopgemeenten in het gehele land getrokken. Binnen deze gemeenten is de cijfermatige systeemkennis van politie en justitie aangevuld met informatie uit interviews met lokale experts. In de interviews met lokale experts kwamen alle vier de onderzoeksvragen aan de orde. De opzet en het verloop van de interviews met lokale experts komt in hoofdstuk 4 aan de orde.

De tweede fase van het onderzoek zal bestaan uit een verdiepende studie ten behoeve van de duiding van de in de eerste fase gesignaleerde (ontwikkelingen in) softdrugsgerelateerde fenomenen. De huidige rapportage betreft uitsluitend de eerste fase van het onderzoek.

Monitor-karakter

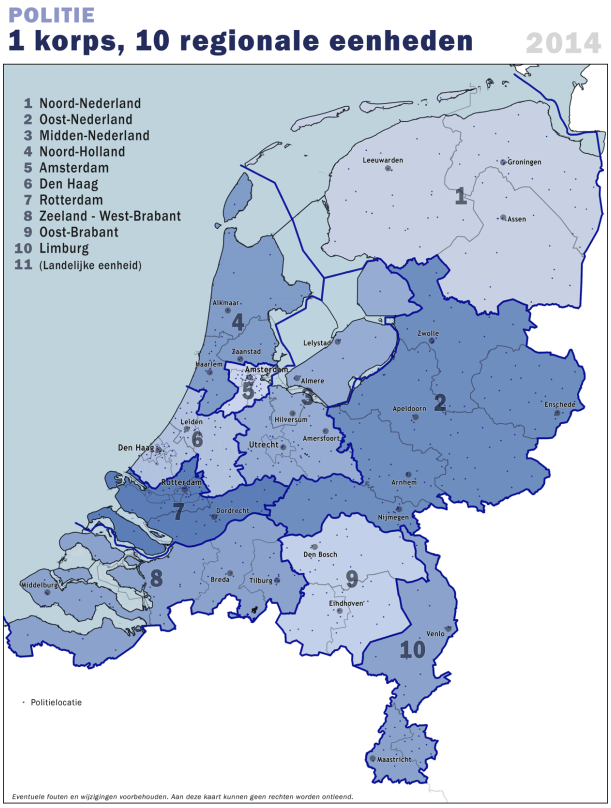
Deze rapportage over 2014 is uitdrukkelijk niet opgezet als effectstudie, maar heeft eerder een monitor-karakter. Door de systematische en uniforme opzet is de rapportage repliceerbaar in de komende jaren. Uiteindelijk zullen ook over 2015 en 2016 rapportages verschijnen. Zodoende kunnen ontwikkelingen gevolgd worden.

Steekproef coffeeshopgemeenten

Bij de start van dit onderzoek dateerden de meest recente cijfers over het aantal coffeeshops in Nederland van eind april 2013 (Bieleman et al., 2013). Op dat moment waren er in totaal 614 coffeeshops gevestigd, in 103 van de 415 gemeenten in Nederland. Voor het onderzoek is een selectie gemaakt uit deze 103 coffeeshopgemeenten.

Om (ontwikkelingen in) de geografische spreiding van coffeeshop- en softdrugstoerisme, softdrugsgerelateerde overlast, illegale verkoop en drugsrunnen goed in kaart te kunnen brengen, is de steekproef van coffeeshopgemeenten verdeeld over heel Nederland. Bij die verdeling is aangesloten bij de regionale politie-eenheden en arrondissementsparketten van het Openbaar Ministerie (Figuur 1.1).

Figuur 1.1 Regionale politie-eenheden en arrondissementsparketten van het Openbaar Ministerie

De regio (politie-eenheid cq. arrondissementsparket) Oost-Nederland heeft ongeveer twee maal zo veel inwoners als de overige regio's. Daarnaast strekt de regio zich uit van Twente tot aan het rivierengebied. Dat betekent dat softdrugsproblematiek (overlast, illegale verkoop, drugsrunnen en toerisme) in het oostelijk deel van deze regio, aan de grens met Duitsland, naar verwachting een heel ander karakter zal hebben dan in het westelijk deel.[2] De regio Oost-Nederland is daarom voor de steekproef verdeeld in een grensdeel en een niet-grensdeel op basis van de afstand van gemeenten tot de grensovergang met Duitsland. Gemeenten die meer dan 20 kilometer van de grensovergang liggen zijn als niet-grensgemeenten geclassificeerd.[3]

In elk van de aldus gecreëerde 11 onderzoeksregio's zijn drie gemeenten geselecteerd:

- Een grote coffeeshopgemeente
- Een middelgrote coffeeshopgemeente
- Een kleine coffeeshopgemeente

[2] Ook de regio Noord-Nederland beslaat een uitgestrekt gebied, maar omdat zowel de regio als het aangrenzende deel van Duitsland veel dunbevolkter is dan de regio Oost-Nederland, wordt hier minder verschil verwacht tussen de oostelijke grensstreek en het westelijk binnenlands gebied.

[3] Hierbij is gebruikgemaakt van een door het CBS opgestelde spreadsheet 'Afstanden van postcodes (4 cijfers) tot de grensovergang, berekend over de weg'. Grofweg loop de scheidslijn van Hardenberg naar Berkelland naar Arnhem naar Wijchen.

Een grote coffeeshopgemeente is meestal de grootste gemeente in de onderzoeksregio; een middelgrote gemeente is meestal de op-een-na grootste; een kleine coffeeshopgemeente meestal de grootste van de gemeenten met minder dan 50.000 inwoners (1 januari 2014). De regio Amsterdam kent slechts één coffeeshopgemeente, Amsterdam zelf. De vijf andere gemeenten in deze regio hebben geen coffeeshop. Hoewel de hoofdstad geenszins exemplarisch is voor de landelijke situatie, zou het landelijk beeld incompleet zijn zonder Amsterdam. De gemeente Amsterdam is daarom in de steekproef opgenomen. In de overige 10 onderzoeksregio's zijn dus telkens drie coffeeshopgemeenten geselecteerd, wat het totaal aantal steekproefgemeenten op 31 brengt.

De burgemeesters van de 31 geselecteerde gemeenten is toestemming gevraagd voor extractie van bestuurlijke en gemeentelijke systeemkennis en het interviewen van lokale experts bij politie en gemeente. Van de oorspronkelijke steekproef zagen 4 gemeenten af van deelname aan het onderzoek. Deze zijn vervangen door coffeeshopgemeenten van vergelijkbare afmetingen binnen dezelfde onderzoeksregio. In één geval weigerde de eerste alternatieve gemeente, waarna bij een tweede alternatieve gemeente toestemming is gevraagd en verkregen; in de overige drie gevallen stemde de eerste alternatieve gemeente toe.

Anonimiteit van gemeenten

Zoveel als mogelijk is getracht de steekproefgemeenten in deze rapportage te anonimiseren. In het geval van grote gemeenten (bijv. Amsterdam) is volledige onherkenbaarheid niet altijd haalbaar, maar de geïnterviewde experts blijven nadrukkelijk wel anoniem.

Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 wordt de landelijke cijfermatige systeemkennis van politie en Openbaar Ministerie gepresenteerd en kijken we naar landelijke en regionale ontwikkelingen in de loop van 2014. Hoofdstuk 3 handelt over (overeenkomsten en verschillen in) de cijfermatige systeemkennis van politie en Openbaar Ministerie in de brede steekproef van 31 coffeeshopgemeenten. In hoofdstuk 4 t/m 7 komen de resultaten van de interviews met lokale experts in de 31 steekproefgemeenten aan bod, waarbij achtereenvolgens wordt ingegaan op coffeeshops, beleid en handhaving (4), coffeeshop- en softdrugstoerisme (5), coffeeshopoverlast (6) en illegale verkoop buiten de coffeeshop (7). In hoofdstuk 8 worden de resultaten van de eerste fase samengevat en worden conclusies getrokken.

2 LANDELIJK EN REGIONAAL BEELD

Cijfermatige systeemkennis van politie en Openbaar Ministerie

De Nationale Politie en het Openbaar Ministerie leverden op verzoek landelijke cijfermatige systeemkennis in de vorm van aantallen geregistreerde softdrugsincidenten cq. behandelde softdrugsfeiten.
In het computersysteem Basisvoorziening Handhaving (BVH) van de politie worden softdrugsincidenten geregistreerd onder zogeheten maatschappelijke klassen. Uit het systeem zijn incidenten geëxtraheerd met de maatschappelijke klasse **F41 (bezit softdrugs)** en **F43 (handel e.d. softdrugs)**, die in 2014 hadden plaatsgevonden. Daarnaast zijn ook incidenten met de maatschappelijke klasse **E38 (overlast i.v.m. alcohol/drugs)** geselecteerd. Overzichten werden geleverd in aantallen incidenten per maatschappelijke klasse, per maand, per regio (politie-eenheid) en per gemeente.

De politie-data zijn geleverd nadat toestemming was verkregen van zowel het College van procureurs-generaal als de korpschef Nationale Politie. De extractie van politie-data uit BVH gebeurde door een controller van de Nationale Politie.
Incidenten met de maatschappelijke klasse F45 (vervaardigen softdrugs) zijn buiten beschouwing gelaten omdat hennepteelt buiten de reikwijdte van dit onderzoek valt (zie pag. 7). Incidenten met maatschappelijke klasse E38 (overlast i.v.m. alcohol/drugs) omvatten tevens incidenten die niet gerelateerd zijn aan softdrugs (maar aan alcohol of harddrugs). In een onderzoek rond de komst van een coffeeshop in Lelystad, bleken in totaal 11 van de 29 incidenten met deze maatschappelijke klasse (38%) gerelateerd aan softdrugs. (Korf et al., 2013, pag. 127). En een onderzoek naar het coffeeshopbeleid in Maastricht meldt dat het aantal alcoholincidenten binnen deze categorie zeer gering is (Van der Torre et al., 2015, pag. 12). In hoeverre deze bevindingen landelijk representatief zijn en in hoeverre de verhouding tussen softdrugsgerelateerde en overige alcohol- en drugsoverlast varieert tussen gemeenten of per seizoen, is niet bekend. Toch is ervoor gekozen deze incidenten wel mee te nemen, omdat overlast een centraal thema binnen dit onderzoek is en dergelijke incidenten o.a. voortkomen uit burgermeldingen van (vermoedens van) softdrugsgebruik of -handel. Overwogen is om tevens incidenten met maatschappelijke klasse F46 (aantreffen drugs (geen verdachte)) en F47 (overige drugsdelicten) mee te nemen in het onderzoek. Afgezien van het feit dat beide typen incidenten niet expliciet gerelateerd zijn aan softdrugs, is er ook nauwelijks een link te leggen met overlast of illegale handel bij afwezigheid van een verdachte (F46) of bij de uiteenlopende overige drugsdelicten (F47) (Kruize en Gruter, 2014, pag. 21). Incidenten met maatschappelijke klasse F46 en F47 zijn daarom buiten beschouwing gelaten.
Naast aantallen incidenten, kunnen uit BVH ook overzichten van aantallen misdrijven worden gegenereerd (incidenten waarbij sprake is van een delict – geen overtreding – en waarbij een verdachte is geregistreerd). Bij de incidenten met maatschappelijke klasse F41 (bezit softdrugs) en F43 (handel e.d. softdrugs) bleek in 83% respectievelijk 38% van de gevallen een verdachte geregistreerd. Incidenten met de maatschappelijke klasse E38 (overlast i.v.m. alcohol/drugs) betreffen echter uitsluitend overtredingen en gelden daarom geen van alle als misdrijf. Mede om deze reden is besloten aantallen incidenten te rapporteren.

Incidenten ≠ meldingen ≠ verdachten

Bij de politie geregistreerde overlast- en softdrugsincidenten zijn gebeurtenissen waarbij een politiefunctionaris naar aanleiding van een (burger)melding of in de loop van zijn dagelijkse werkzaamheden overlast i.v.m. alcohol/drugs en bezit of handel van softdrugs onderzoekt. Het aantal geregistreerde incidenten staat niet gelijk aan het aantal meldingen. Soms kunnen meerdere meldingen aanleiding geven tot een enkel onderzoek. Daarbij wordt bij een onderzoek niet altijd overlast, bezit of handel daadwerkelijk aangetroffen. De gerapporteerde aantallen incidenten staan dus evenmin gelijk aan het aantal (aangehouden) verdachten.

In het computersysteem OM-data worden alle zaken geregistreerd die het Openbaar Ministerie behandelt. Eén zaak kan meerdere feiten betreffen en aan één feit kunnen meerdere wetsartikelen worden toegekend. Uit het systeem zijn alle feiten geëxtraheerd waaraan **artikel 3 van de Opiumwet** is toegekend en die waren gepleegd in 2014. Feiten met de maatschappelijke classificatie 'hennepteelt' zijn daarbij buiten beschouwing gelaten. Er werd een gegevensbestand op feitniveau geleverd. Op

basis daarvan zijn overzichten gemaakt van aantallen softdrugsfeiten per pleegmaand, per pleegregio (arrondissementsparket) en per pleeggemeente.

Voor de levering van OM-data is toestemming verkregen van het College van procureurs-generaal. Het Parket-Generaal genereerde het gewenste gegevensbestand.
Artikel 3 van de Opiumwet omvat zowel bezit en handel, als smokkel en teelt van softdrugs. Hennepteelt valt echter buiten de reikwijdte van dit onderzoek (zie pag. 7). Feiten met de maatschappelijke classificatie 'hennepteelt' zijn daarom buiten beschouwing gelaten. Dit betrof 49% van de feiten (vgl. Kruize & Grüter, 2014). Alle overige classificaties zijn wel meegenomen in het onderzoek. Het toekennen van een maatschappelijke classificatie aan feiten is niet verplicht in het registratiesysteem en bij 7% van de feiten ontbrak deze. Mogelijk zijn dus niet alle hennepteeltfeiten eruit gefilterd. De maatschappelijke classificaties van OM zijn overigens niet dezelfde als de maatschappelijke klassen van politie.
Bij geregistreerde softdrugsfeiten is uiteraard sprake van een verdachte, maar het aantal geregistreerde feiten staat niet gelijk aan het aantal verdachten. Zoals gezegd kunnen er meerdere feiten per zaak worden behandeld en tegen een verdachte kunnen meerdere zaken lopen. Vanwege de selectie van feiten i.p.v. zaken, de selectie op pleegdatum i.p.v. instroomdatum, en het buiten beschouwing laten van hennepteelt, zijn de aantallen ook niet vergelijkbaar met de cijfers in het jaarbericht van het Openbaar Ministerie (2015).

Ten behoeve van de leesbaarheid hanteren we in de tekst de termen **overlastincidenten politie** (bij politie geregistreerde incidenten overlast alcohol/drugs (E38)), **softdrugsincidenten politie** (bij politie geregistreerde incidenten bezit (F41) en handel (F43) softdrugs), en **softdrugsfeiten OM** (bij Openbaar Ministerie geregistreerde feiten art. 3 OW, exclusief hennepteelt).

Incidenten met de maatschappelijke klasse F41 (bezit softdrugs) en F43 (handel e.d. softdrugs) lieten vergelijkbare trends zien. Voor de leesbaarheid en de vergelijkbaarheid met softdrugsfeiten OM (waarbij immers ook geen onderscheid tussen bezit en handel kan worden gemaakt) zijn deze incidenten daarom samengenomen. Hierdoor kan sprake zijn van dubbeltelling, maar eerder onderzoek toont aan dat het overgrote deel van dergelijke incidenten enkelvoudig is (Kruize & Gruter, 2014, pag. 26).

Landelijke ontwikkelingen 2014

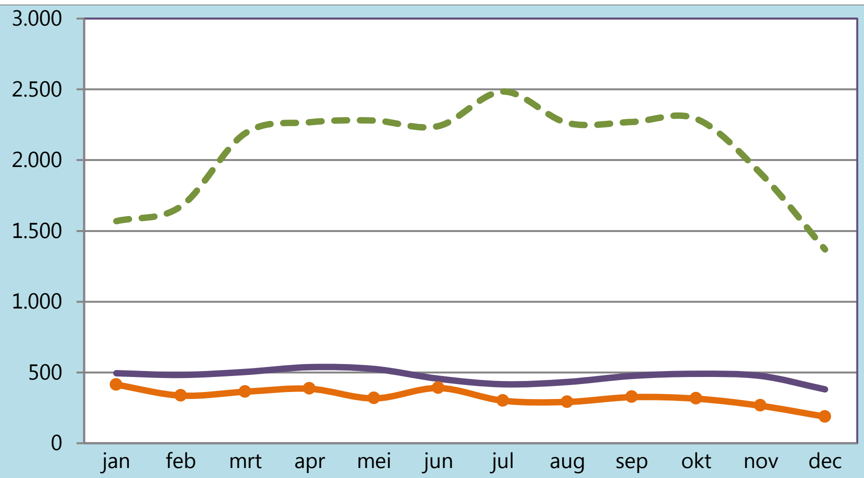
Landelijk registreerde de politie in 2014 in totaal 24.807 overlastincidenten en 5.663 softdrugsincidenten (4.007 bezit, 1.656 handel). Het OM behandelde 3.882 softdrugsfeiten gepleegd in 2014. De aantallen per maand zijn in Figuur 2.1 weergegeven.

Het eerste dat opvalt is de trend die overlastincidenten politie laten zien: een stijging vanaf januari, een piek in juli en een daling richting december. Of de daling aan het einde van 2014 zich door zal zetten in 2015, zullen de cijfers van de komende jaren uit moeten wijzen. Waarschijnlijker is dat het hier om een seizoenseffect gaat, waarbij de wintermaanden elk jaar lagere cijfers laten zien.

Het aantal softdrugsincidenten politie loopt niet parallel met het aantal overlastincidenten politie. Beide typen cijfers 'meten' ook iets anders. Bij een overlastincident signaleert de politie niet altijd bezit of handel van softdrugs, en andersom hoeft bezit en handel niet altijd overlast te geven.[4] Het aantal softdrugsincidenten politie en het aantal softdrugsfeiten OM volgen wel een min of meer parallelle trend. Door het jaar heen zijn deze aantallen redelijk stabiel. Een seizoenseffect is hier niet echt zichtbaar, maar er is wel een lichte daling richting december.

[4] Daarnaast zal een onbekend deel van de overlastincidenten politie geen betrekking hebben op softdrugs, maar op alcohol of harddrugs (zie pag. 10).

Figuur 2.1 Overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per maand (2014) ~ landelijk

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	1.569	1.673	2.190	2.268	2.280	2.241	2.485	2.263	2.270	2.292	1.907	1.369
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	494	482	503	537	524	455	416	432	475	490	475	380
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	413	336	363	384	316	389	300	291	325	314	264	187

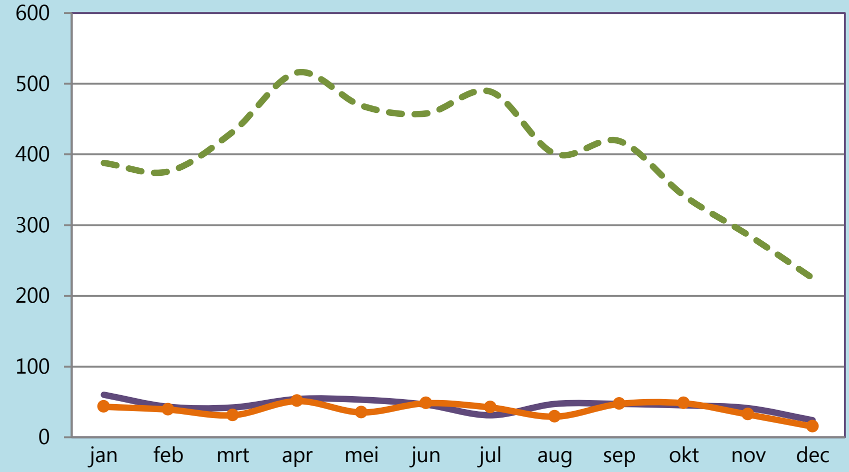
Regionale ontwikkelingen 2014

In de meeste van de 11 onderzoeksregio's die we in dit onderzoek onderscheiden, laten de cijfers van politie en OM soortgelijke trends zien als de landelijke cijfers, namelijk een ogenschijnlijk seizoenseffect in overlastincidenten politie en een min of meer stabiel aantal softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM, met een lichte daling aan het einde van het jaar. In Bijlage A zijn de jaarcurves van alle afzonderlijke onderzoeksregio's opgenomen. In twee onderzoeksregio's wijkt het beeld af van de landelijke trend, vooral wat betreft overlastincidenten politie.

In de onderzoeksregio Amsterdam is in de loop van het jaar een toenemende trend in overlastincidenten politie zichtbaar (Figuur 9.1, pag. 57). Omdat het grootste deel van de cijfers in deze regio betrekking heeft op de gemeente Amsterdam, komen we hier in het volgende hoofdstuk op terug.

De tweede onderzoeksregio met een afwijkend patroon in overlastcijfers is Limburg (Figuur 2.2). Opvallend is het zeer grote aantal overlastincidenten politie, maar tegelijkertijd ook de dalende trend hierin. Een daling aan het eind van het jaar zien we in alle onderzoeksregio's terug, maar in Limburg komt het aantal overlastincidenten politie in december 2014 ruim onder het niveau van januari dat jaar.

Figuur 2.2 Overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per maand (2014) ~ onderzoeksregio Limburg

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	388	376	432	516	469	458	489	401	419	342	286	225
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	60	43	42	54	53	46	31	47	47	45	41	24
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	43	39	31	51	35	48	42	29	47	48	32	15

Niet alleen het absolute aantal overlastincidenten in de onderzoeksregio Limburg is uitzonderlijk groot, ook het relatieve aantal per capita. In Tabel 2.1 zijn de aantallen per 10.000 inwoners (per 1 januari 2015) per onderzoeksregio weergegeven, waarbij de donkere, vetgedrukte cellen betekenen dat het aantal relatief hoog ligt en de lichte, vetgedrukte cellen dat het aantal relatief laag is.[5]

Tabel 2.1 Overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per 10.000 inwoners per onderzoeksregio (2014)

Onderzoeksregio	**Overlastincidenten politie**	**Softdrugsincidenten politie**	**Softdrugsfeiten OM**
Amsterdam	**6.2**	2.3	2.5
Den Haag	9.3	3.1	1.5
Limburg	**42.9**	4.8	**4.1**
Midden-Nederland	12.8	2.8	1.6
Noord-Holland	15.3	2.0	3.1
Noord-Nederland	19.1	3.4	2.3
Oost-Brabant	9.3	3.6	1.6
Oost-Nederland grens	13.3	3.0	1.5
Oost-Nederland niet-grens	10.4	2.2	**0.9**
Rotterdam	13.3	3.8	2.6
Zeeland-West-Brabant	15.4	**6.2**	**4.0**
TOTAAL NEDERLAND	14.7	3.4	2.3

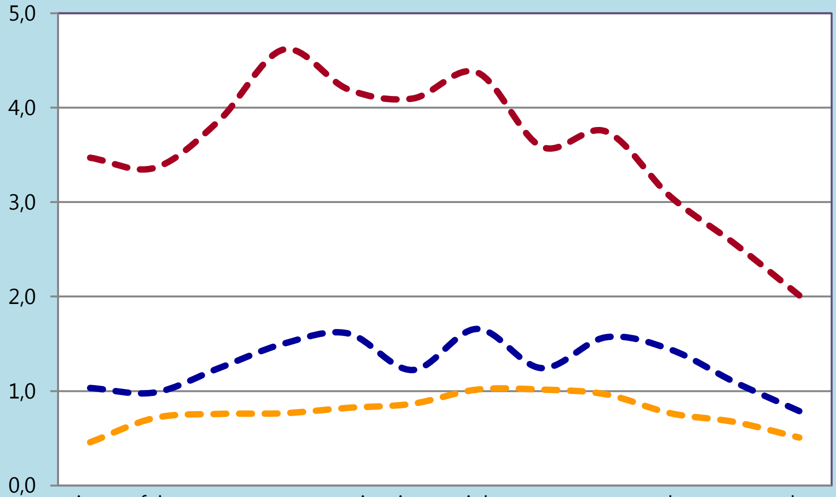
5 Om opvallende uitschieters te visualiseren zijn hoge aantallen geconcretiseerd als meer dan 50% boven het landelijk gemiddelde en lage aantallen als meer dan 50% onder het landelijk gemiddelde. Dit is een min of meer arbitrair, maar pragmatisch afkappunt. Bij een lager afkappunt zouden bijna alle cellen donker- of lichtgekleurd zijn; bij een hoger afkappunt vrijwel geen.

Per 10.000 inwoners werden in 2014 door de politie in Nederland 14.7 overlastincidenten geregistreerd, terwijl dat aantal in Limburg bijna drie keer zo hoog lag op 42.9 overlastincidenten per 10.000 inwoners. Ook qua geregistreerde softdrugsincidenten politie scoort de onderzoeksregio Limburg wel wat hoog, maar veel minder dan bij overlastincidenten politie het geval is. De verhouding tussen deze cijfers wijkt daarmee ook af van het landelijk gemiddelde. Landelijk zijn er ruim vier maal zoveel overlastincidenten politie dan softdrugsincidenten politie geregistreerd. In de onderzoeksregio Limburg is dat het dubbele: 9 maal zoveel overlastincidenten als softdrugsincidenten.

Een andere onderzoeksregio die eruit springt in Tabel 2.1 is Zeeland-West-Brabant. Deze onderzoeksregio heeft per capita het hoogste aantal softdrugsincidenten politie, terwijl het aantal overlastincidenten politie in die onderzoeksregio nauwelijks afwijkt van het landelijk gemiddelde. De verhouding tussen beide typen incidenten ligt hier dan ook lager dan het landelijk gemiddelde, namelijk 1 : 2.5.

Bij de hierboven beschreven hoge aantallen overlastincidenten en softdrugsincidenten politie én de hoge aantallen softdrugsfeiten OM per capita in de onderzoeksregio's Limburg en Zeeland-West-Brabant, ligt een link met coffeeshop- en softdrugstoerisme voor de hand. Maar dat lijkt te worden weersproken door het feit dat de derde zuidelijke grensregio, Oost-Brabant, geen bovengemiddelde cijfers laat zien. Het hele jaar door worden in de onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant circa tweemaal zoveel overlastincidenten politie geregistreerd dan in buurregio Oost-Brabant (Figuur 2.3). En in de onderzoeksregio Limburg zijn dat er minimaal vier keer zoveel.

Figuur 2.3 Overlastincidenten politie per 10.000 inwoners per maand (2014) ~ zuidelijke grensregio's

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Limburg	3,5	3,4	3,9	4,6	4,2	4,1	4,4	3,6	3,7	3,1	2,6	2,0
Oost-Brabant	0,5	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	0,8	0,7	0,5
Zeeland-West-Brabant	1,0	1,0	1,2	1,5	1,6	1,2	1,7	1,2	1,6	1,4	1,1	0,8

Samenvatting

Het aantal bij de politie geregistreerde incidenten overlast i.v.m. alcohol/drugs volgt, landelijk gezien, een patroon dat duidt op een seizoenseffect: lage aantallen in de wintermaanden en een piek in de zomer. De meeste regionale cijfers over overlastincidenten volgen dit landelijk patroon, maar de on-

derzoeksregio's Amsterdam en Limburg wijken hiervan af. De eerste vanwege een stijgende trend gedurende het jaar, de tweede vanwege een dalende trend. Tegelijkertijd vallen deze twee onderzoeksregio's op wat betreft het aantal overlastincidenten politie per capita. De onderzoeksregio Amsterdam scoort op dit punt het laagst, de onderzoeksregio Limburg het hoogst. Overlastincidenten politie betreffen niet uitsluitend softdrugsgerelateerde overlast. Het is niet bekend hoe groot het aandeel niet-softdrugsgerelateerde incidenten is en in hoeverre dat varieert tussen onderzoeksregio's en per seizoen. Dat bemoeilijkt de interpretatie van de gevonden patronen en verschillen.
Het aantal bij politie geregistreerde incidenten van softdrugsbezit of -handel en het aantal door het Openbaar Ministerie behandelde softdrugsfeiten is zowel landelijk als regionaal min of meer stabiel gedurende het jaar. De onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant valt op vanwege het relatief grote aantal softdrugsincidenten politie én softdrugsfeiten OM.
In tegenstelling tot de twee genoemde zuidelijke grensregio's (Limburg en Zeeland-West-Brabant), laat de derde zuidelijke grensregio, Oost-Brabant, geen bovengemiddelde cijfers zien. En ook in de oostelijke grensregio wijken de cijfers niet opvallend af.

3 CIJFERS STEEKPROEFGEMEENTEN

Globaal beeld ontwikkelingen cijfers politie en OM in 2014

Voor dit onderzoek is binnen elke onderzoeksregio een steekproef getrokken van drie gemeenten: een grote, een middelgrote en een kleine coffeeshopgemeente. Uitzondering is de onderzoeksregio Amsterdam; daar is maar één coffeeshopgemeente. Zie hoofdstuk 1 (pag. 7) voor meer informatie over de steekproef.

De afzonderlijke jaarcurves van aantallen overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM van alle 31 steekproefgemeenten zijn te vinden in Bijlage B. Deze figuren overziend, kunnen vier globale patronen worden herkend.

- Het eerste is nogal voor de hand liggend: grotere aantallen in grotere gemeenten, kleinere aantallen in kleinere gemeenten. In grote steekproefgemeenten registreerde de politie in 2014 circa 70 overlastincidenten en circa 10 softdrugsincidenten per maand. Het OM behandelde er circa 8 softdrugsfeiten per maand. In kleine gemeenten gaat het om circa 7 overlastincidenten, 1 á 2 softdrugsincidenten en 1 softdrugsfeit per maand. De middelgrote steekproefgemeenten zitten daar tussenin. Als gevolg van de kleinere aantallen in de kleine gemeenten lijkt de ontwikkeling door de tijd in kleine gemeenten veel grilliger te verlopen.
- Een tweede patroon is ook in het voorgaande hoofdstuk genoemd. Het lijkt er sterk op dat in overlastincidenten politie een seizoenseffect optreedt, met lage aantallen in de wintermaanden en hoge aantallen in de zomer. Dit seizoenseffect komt voor in zowel grensgemeenten als niet-grensgemeenten. En in zowel grote als middelgrote en kleine gemeenten, hoewel vooral in de laatste categorie ook wel een piek in het voorjaar is te bespeuren en de aantallen in juli/augustus wat lager liggen.
- Ook het derde patroon is reeds aangehaald in het voorgaande hoofdstuk. Door het jaar heen zijn de aantallen softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM in alle steekproefgemeenten min of meer stabiel.
- Het vierde globale patroon dat uit de 31 jaarcurves naar voren komt, is dat in alle gemeenten meer overlastincidenten politie worden geregistreerd, dan softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM. Maar in de middelgrote en kleine gemeenten liggen de aantallen over het algemeen dichter bij elkaar dan in de grote gemeenten.

Opvallende aantallen en ontwikkelingen cijfers politie en OM

Om ontwikkelingen in de loop van 2014 binnen een gemeente beter te kunnen weergeven, hebben de figuren per steekproefgemeente in Bijlage B geen vaste y-as. Daardoor worden verschillen tussen gemeenten deels verhuld. Maar wanneer je cijfers van grote en kleine gemeenten op dezelfde as zou zetten, dan vallen die van de kleine gemeenten vrijwel weg. In Tabel 3.1 is daarom het aantal overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per 10.000 inwoners (per 1 januari 2015) weer-

gegeven. De donkere, vetgedrukte cellen geven aan dat de betreffende gemeente bovengemiddeld scoort en lichte, vetgedrukte cellen zijn gemeenten die relatief laag scoren.[6]

Over het algemeen worden in grote coffeeshopgemeenten niet alleen in absolute aantallen, maar ook relatief (per capita) meer overlastmeldingen politie geregistreerd. Landelijk zijn in grote coffeeshopgemeenten in 2014 per 10.000 inwoners 35.0 overlastmeldingen politie geregistreerd, in middelgrote coffeeshopgemeenten zijn dat er 19.2 en in kleine coffeeshopgemeenten 14.8. Hoe kleiner, hoe minder overlastincidenten politie per capita dus. De gemeentegrootte lijkt daarentegen niet of nauwelijks van invloed op het aantal softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per capita.

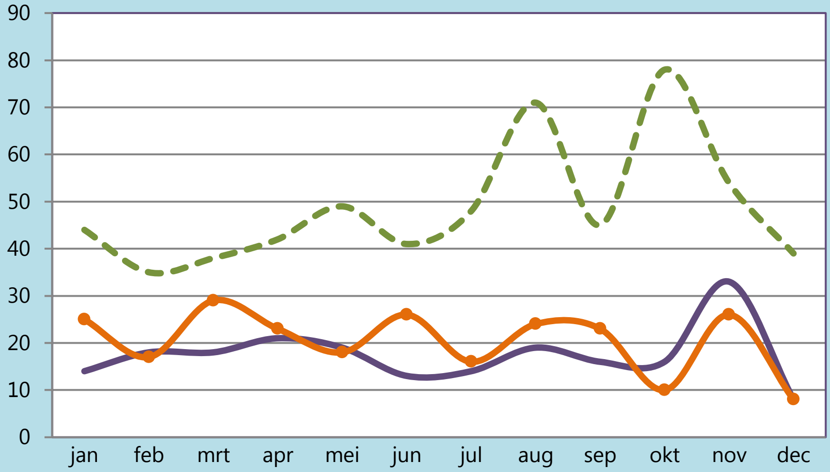
Tabel 3.1 Overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per 10.000 inwoners (2014) ~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Overlastincidenten politie**			**Softdrugsincidenten politie**			**Softdrugsfeiten OM**		
	groot	***middel***	***klein***	***groot***	***middel***	***klein***	***groot***	***middel***	***klein***
Amsterdam	**7.1**			2.5			3.0		
Den Haag	**9.4**	**2.7**	**31.9**	3.6	3.5	2.7	2.6	2.4	**0.9**
Limburg	**140.5**	**69.8**	**31.7**	5.1	**8.5**	5.3	**7.4**	**4.7**	2.5
Midden-Nederland	32.1	**7.0**	9.7	3.4	3.5	**1.8**	**1.4**	2.9	1.5
Noord-Holland	24.1	**8.3**	12.6	2.0	**2.0**	**0.9**	**1.1**	2.5	2.8
Noord-Nederland	**73.6**	15.7	21.1	4.7	2.5	**1.8**	3.9	2.1	0.4
Oost-Brabant	21.3	11.9	10.0	5.0	3.2	3.4	1.9	1.7	1.7
Oost-Nederland grens	26.0	26.5	17.9	2.1	4.8	**7.2**	**0.9**	**4.5**	**0.3**
Oost-Nederland niet-grens	22.0	13.2	18.4	3.6	2.0	**6.6**	**0.5**	**0.9**	**4.1**
Rotterdam	19.9	**36.5**	9.7	3.9	**13.2**	**6.1**	3.7	**4.5**	2.0
Zeeland-West-Brabant	16.5	19.7	**29.2**	**6.9**	**9.6**	**7.0**	**4.4**	**5.8**	2.7
Landelijk gemiddelde alle gemeenten	35.0	16.6	8.1	3.8	3.9	2.7	2.8	2.7	1.6
Landelijk gemiddelde coffeeshopgemeenten	35.0	19.2	14.8	3.8	4.0	3.7	2.8	2.9	2.0

De steekproefgemeente met de meeste coffeeshops en de meeste inwoners (afgezien nog van de dagelijks aanwezige duizenden toeristen) heeft per capita de minste overlastincidenten politie en een min of meer gemiddeld aantal softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM. De cijfers laten over het jaar 2014 wel een wat afwijkend patroon zien. In de onderzoeksgemeente Amsterdam is in de loop van het jaar een toenemende trend in overlastincidenten politie zichtbaar, met een piek in oktober (Figuur 3.1). De aantallen van zowel softdrugsincidenten politie als softdrugsfeiten OM liggen in de maand november wat hoger.

[6] Om opvallende uitschieters te visualiseren zijn hoge aantallen geconcretiseerd als meer dan 50% boven het landelijk gemiddelde van de coffeeshopgemeenten in dezelfde categorie en lage aantallen als meer dan 50% onder het landelijk gemiddelde. Dit is een min of meer arbitrair, maar pragmatisch afkappunt. Bij een lager afkappunt zouden bijna alle cellen donker- of lichtgekleurd zijn; bij een hoger afkappunt vrijwel geen.

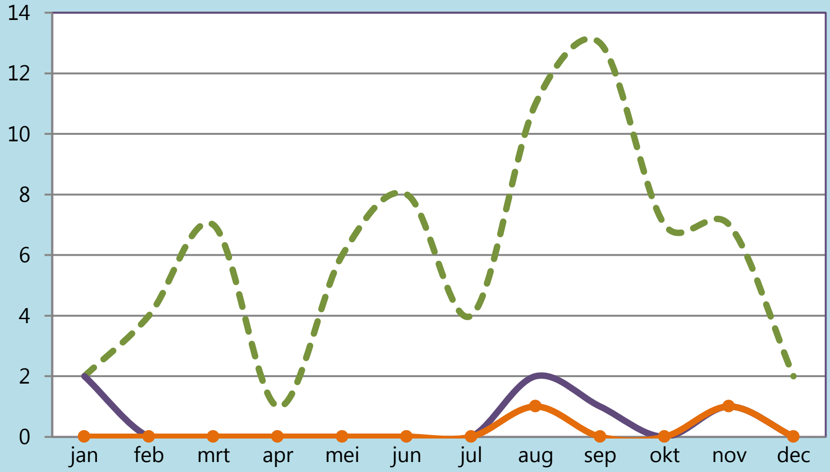
Figuur 3.1 Overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per maand (2014) ~ grote steekproefgemeente onderzoeksregio Amsterdam

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	44	35	38	42	49	41	48	71	45	78	54	39
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	14	18	18	21	19	13	14	19	16	16	33	8
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	25	17	29	23	18	26	16	24	23	10	26	8

Steekproefgemeenten in de onderzoeksregio's Midden-Nederland en Noord-Holland laten lage tot gemiddelde cijfers zien. In de onderzoeksregio Noord-Holland scoort alleen de grote gemeente relatief hoog qua overlastincidenten politie. Toch wijkt hier het patroon door de tijd niet af van de landelijke trend (Figuur 10.14, pag. 67). In de onderzoeksregio Den Haag is het alleen de kleine steekproefgemeente die relatief hoog scoort en tevens een afwijkend patroon laat zien (Figuur 3.2). Het aantal overlastincidenten politie stijgt hier in de loop van 2014 tot het in augustus/september een piek bereikt en daarna weer afneemt.

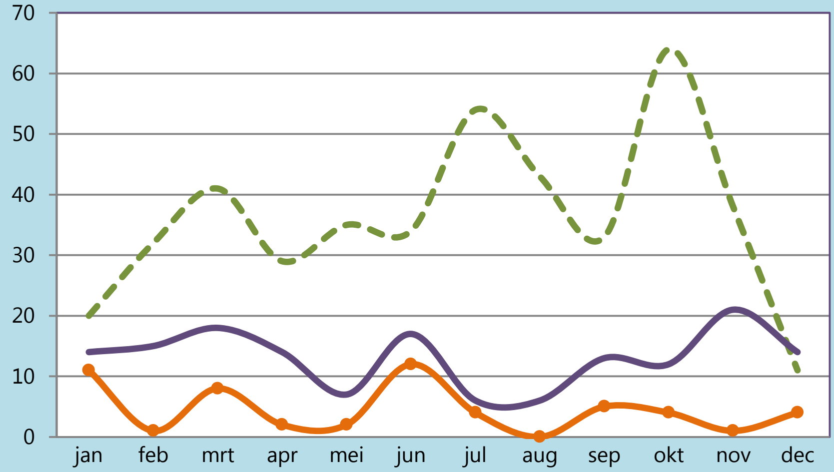
Figuur 3.2 Overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per maand (2014) ~ kleine steekproefgemeente onderzoeksregio Den Haag

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	2	4	7	1	6	8	4	11	13	7	7	2
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	2	0	0	0	0	0	0	2	1	0	1	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0

In de onderzoeksregio Rotterdam is het de middelgrote steekproefgemeente die hoog scoort wat betreft overlastincidenten politie, softdrugsincidenten politie én softdrugsfeiten OM. In oktober 2014 is er een piek in overlastincidenten politie in deze gemeente (Figuur 3.3).

Figuur 3.3 Overlast- en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per maand (2014) ~ middelgrote steekproefgemeente onderzoeksregio Rotterdam

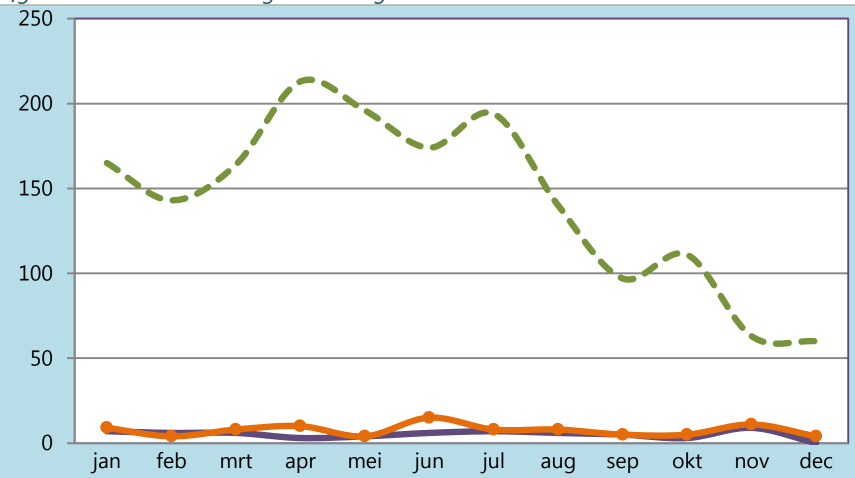

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	20	32	41	29	35	34	54	43	33	64	38	11
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	14	15	18	14	7	17	6	6	13	12	21	14
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	11	1	8	2	2	12	4	0	5	4	1	4

Maar het meest in het oog springend in Tabel 3.1 zijn uiteraard de relatief hoge aantallen per capita van alle drie de steekproefgemeenten in de zuidelijke grensregio's Limburg en Zeeland-West-Brabant. Wat we in het voorgaande hoofdstuk op regioniveau zagen, blijkt dus ook op gemeenteniveau te gelden. Dat geldt ook voor de Oost-Brabant: zowel op regioniveau als op gemeenteniveau zijn de cijfers hier niet bovengemiddeld. Bovendien is er in Tabel 3.1 weinig verschil tussen de grensgemeenten en niet-grensgemeenten in Oost-Nederland. Als er dus al sprake is van grensproblematiek, dan hangt dat samen met meer dan alleen de nabijheid van België of Duitsland.

De grote steekproefgemeente in Limburg is koploper wat betreft overlastincidenten politie. Het afwijkende patroon in overlastincidenten door het jaar heen in de onderzoeksregio (zoals besproken in het voorgaande hoofdstuk) kan worden toegeschreven aan deze gemeente (Figuur 3.4). Van de middelgrote gemeenten, heeft die in de onderzoeksregio Limburg de meeste overlastincidenten politie per capita, maar daar volgt de jaarcurve het gebruikelijke patroon dat wijst op een seizoenseffect (Figuur 10.6, pag. 64).

Figuur 3.4 Overlastincidenten politie, softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per maand (2014) ~ grote steekproefgemeente onderzoeksregio Limburg

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	165	143	164	213	196	174	194	140	97	111	63	60
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	7	6	6	3	4	6	7	6	5	3	9	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	9	4	8	10	4	15	8	8	5	5	11	4

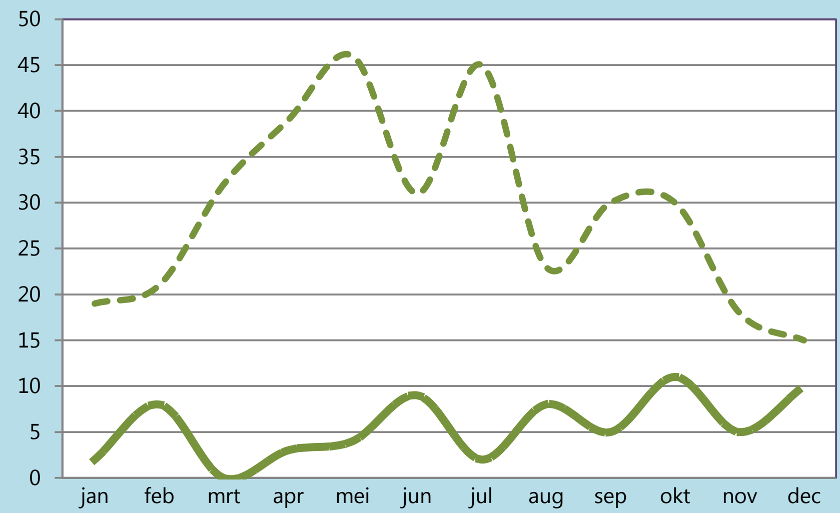
Tot slot richten we de aandacht op de kleine steekproefgemeente in Oost-Nederland niet-grens. In deze gemeente zijn relatief veel softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM per capita geregistreerd. Het gaat hierbij echter niet om grote concrete aantallen en het grillige verloop van de jaarcurve van deze gemeente (Figuur 10.25, pag. 70) onderscheidt zich ook niet van die van andere kleine steekproefgemeenten, zoals bijvoorbeeld die in Midden-Nederland (Figuur 10.10, pag. 65) of Oost-Brabant (Figuur 10.19, pag. 68) of zelfs Oost-Nederland grens (Figuur 10.22, pag. 69), waar het aantal softdrugsfeiten OM per capita het laagst is. Ondanks de wat hoge cijfers per capita, lijkt er dus geen aanleiding om te veronderstellen dat de situatie in deze gemeente echt afwijkt.

Gemeentelijke registraties

Naast de cijfermatige systeemkennis van politie en Openbaar Ministerie is in de 31 steekproefgemeenten ook gezocht naar aanvullende cijfers in de vorm van gemeentelijke registraties van bijvoorbeeld meldpunten drugsoverlast, panden die vanwege drugshandel zijn gesloten of gebiedsontzeggingen die zijn opgelegd aan runners en dealers.
Uiteraard kunnen burgers in alle gemeenten schriftelijk, telefonisch, via e-mail of online een overlastmelding doen. In de ene gemeente heeft elke wijk (of een bepaalde wijk) een eigen meldpunt, in andere gemeenten worden overlastmeldingen centraal verzameld. Ook meldingen van coffeeshop- of softdrugsoverlast komen hier binnen. In de praktijk blijken dergelijke meldingen echter zelden specifiek 'geoormerkt' te worden, waardoor deze achteraf niet (eenvoudig) uit het registratiesysteem zijn te filteren. In de meeste steekproefgemeenten zijn daarom geen aanvullende overlastcijfers beschikbaar. Uitzondering daarop is de grote steekproefgemeente in de onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant. Deze leverde cijfers van overlastmeldingen met betrekking tot softdrugs over 2014. In Figuur 3.5 is de ontwikkeling van deze overlastmeldingen samen met die van de bij politie geregistreerde overlastincidenten weergegeven. Daar waar het aantal overlastincidenten politie in de laatste helft van 2014 afneemt, is bij de gemeentelijke softdrugsmeldingen een stijgende trend waarneembaar. Deze discre-

pantie wordt mogelijk veroorzaakt doordat de overlastincidenten politie niet uitsluitend softdrugsgerelateerde overlast betreffen, maar het is ook denkbaar dat het hier om 'communicerende vaten' gaat en melders switchen van politie naar gemeente.

Figuur 3.5 Overlastincidenten politie en softdrugsmeldingen gemeente per maand (2014) ~ grote steekproefgemeente onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	19	21	32	39	46	31	45	23	30	30	18	15
Softdrugsmeldingen gemeente	2	8	0	3	4	9	2	8	5	11	5	10

Afgezien van bovengenoemde steekproefgemeente, was er nog één middelgrote steekproefgemeente in Noord-Nederland die over 2014 in totaal 5 meldingen van vermoedelijke dealactiviteiten rapporteerde (van 'drugs', dus mogelijk gaat het hierbij niet om softdrugsoverlast). In een middelgrote gemeente in de regio Rotterdam kwamen nul klachten over coffeeshopoverlast binnen via de wijklijn. De overige 28 steekproefgemeenten konden geen overlastcijfers leveren.

Ook cijfers over de sluiting van drugspanden waren in slechts enkele gemeenten beschikbaar: een middelgrote grensgemeente (Oost-Nederland) sloot 4 panden op grond van artikel 13B Opiumwet wegens handel in softdrugs, een andere middelgrote grensgemeente (Limburg) sloot er 7 (plus 35 wegens hennepteelt). De grote grensgemeente in Zeeland-West-Brabant sloot in 2014 geen enkel pand wegens softdrugshandel (wel 6 wegens hennepteelt). Cijfers over gebiedsontzeggingen opgelegd aan runners of dealers zijn in geen van de steekproefgemeenten beschikbaar.

Samenvatting

In de meeste van de 31 steekproefgemeenten is de ontwikkeling in overlastincidenten politie overeenkomstig het landelijk patroon van lage aantallen in de wintermaanden en een piek in de zomer (seizoenseffect). In een aantal kleine steekproefgemeenten liggen de aantallen in juli/augustus echter juist wat lager. Ook ontwikkelingen in softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM zijn meestal in overeenstemming met het landelijk patroon, namelijk min of meer stabiele aantallen gedurende het jaar.

Grote coffeeshopgemeenten kenden over het algemeen meer geregistreerde overlastincidenten politie dan kleinere coffeeshopgemeenten, zowel in absolute aantallen als relatief ten opzichte van het aantal inwoners. Ook de absolute aantallen softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM zijn

groter in de grotere coffeeshopgemeenten, maar gemeentegrootte lijkt nauwelijks van invloed op de aantallen softdrugsincidenten en -feiten per capita.
Het regionale beeld in de zuidelijke provincies uit het voorgaande hoofdstuk, wordt op gemeenteniveau bevestigd. Alle drie de steekproefgemeenten in de zuidelijke grensregio's Limburg en Zeeland-West-Brabant scoren hoog qua aantallen overlastincidenten politie, softdrugsincidenten politie en/of softdrugsfeiten OM per capita. De cijfers van de steekproefgemeenten in Oost-Brabant zijn echter niet bovengemiddeld. Ook is er weinig verschil tussen grensgemeenten en niet-grensgemeenten in Oost-Nederland. Als er dus al sprake is van grensproblematiek, dan hangt dat samen met meer dan alleen de nabijheid van België of Duitsland.
De cijfers per capita liggen in de steekproefgemeenten in de overige onderzoeksregio's – Amsterdam, Den Haag, Midden-Nederland, Noord-Holland en Noord-Nederland – vaak onder het gemiddelde. Hoewel alle gemeenten overlastmeldingen van burgers registreren, zijn er over het algemeen geen specifieke cijfers beschikbaar van meldingen van softdrugsoverlast die aanvullend kunnen zijn op de bij politie geregistreerde overlastincidenten.

4 COFFEESHOPS EN BELEID STEEKPROEFGEMEENTEN

Lokale experts

Nadat toestemming was verkregen van de burgemeesters van de 31 gemeenten in de steekproef (zie hoofdstuk 1, pag. 7) zijn lokale experts benaderd: professionals die zo breed en volledig mogelijk zicht hebben op het softdrugsbeleid en de (maatregelen ter) handhaving ervan, softdrugsgerelateerde overlast, verkoop van cannabis buiten de coffeeshops, drugsrunnen, softdrugstoerisme en coffee-shoptoerisme in de gemeente. De informatie van de lokale experts dient ter aanvulling en duiding van de cijfermatige systeemkennis.

Kruisvalidering

De interviews met de lokale experts zijn onafhankelijk van de in het vorige hoofdstuk gepresenteerde (trends in) cijfers van politie en Openbaar Ministerie gevoerd. Deze cijfermatige systeemkennis is ook niet voorgelegd aan de lokale experts. Dit ter kruisvalidering van de verzamelde gegevens.

In elke geselecteerde gemeente is steeds ten minste één gemeenteambtenaar en één politiefunctionaris gesproken. Gemeenteambtenaren waren vaak werkzaam bij Openbare Orde en Veiligheid en/of verantwoordelijk voor de controle van de coffeeshops. Zij kregen vaak uit verschillende bronnen informatie: via politie, Openbaar Ministerie, toezichthouders, jongerenwerkers, meldingen vanuit bewoners, contacten met coffeeshopeigenaren en soms registraties van overlastmeldingen. De politiefunctionarissen varieerden van wijkagenten in coffeeshopgebieden tot rechercheurs die gespecialiseerd zijn in softdrugs.

De interviews met de lokale experts zijn gehouden aan de hand van een gestructureerde vragenlijst, waarin (ontwikkelingen in) softdrugsbeleid en -handhaving, softdrugsgerelateerde overlast, verkoop van cannabis buiten de coffeeshops, drugsrunnen, softdrugstoerisme en coffeeshoptoerisme aan de orde kwamen, alsmede eventuele verklaringen of oorzaken van gesignaleerde ontwikkelingen. In het interview lag de focus op (ontwikkelingen in) 2014, maar wanneer er ook recente ontwikkelingen naar voren kwamen, dan is deze informatie eveneens verzameld, mede in het belang van vervolgonderzoek voor de rapportage over 2015.

Ten behoeve van de uniformiteit, vergelijkbaarheid en repliceerbaarheid bestond de vragenlijst zoveel als mogelijk uit gestructureerde gesloten vragen en antwoordencategorieën. Daarnaast was er voldoende ruimte voor open vragen en antwoorden, voor meer kwalitatieve beschrijvingen, duidingen, nuanceringen en opmerkingen. De experts kregen de mogelijkheid de vragenlijst vooraf online in te vullen. Vervolgens werd de vragenlijst in een telefonisch interview doorgenomen en werd eventuele onvolledige of onduidelijke informatie aangevuld of gespecificeerd.

Zoals te verwachten viel, konden niet alle experts alle interviewvragen beantwoorden. Gemeenteambtenaren waren meestal goed op de hoogte van coffeeshopbeleid, -overlast en -toerisme, terwijl politiefunctionarissen meestal meer wisten te vertellen over softdrugstoerisme en illegale handel. Indien er sprake was van kennishiaten konden experts doorverwijzen naar andere personen om het beeld te vervolledigen. Meestal werd doorverwezen naar andere ambtenaren of politiefunctionarissen in de gemeente, in één geval heeft de gemeenteambtenaar zelf contact opgenomen met een agent en een coffeeshopeigenaar om de ontbrekende informatie aan te vullen. Door het combineren van deze verschillende invalshoeken en de antwoorden van verschillende experts binnen één gemeente, kan een een zo compleet mogelijk beeld van (ontwikkelingen in) coffeeshop- en softdrugstoerisme, softdrugsgerelateerde overlast, illegale verkoop en drugsrunnen in de betreffende gemeente worden geschetst.

In 13 gevallen verwees een lokale expert door naar iemand die, toen deze door ons benaderd werd, liet weten niet de juiste persoon te zijn en de gewenste informatie niet te kunnen verschaffen. Daarnaast werd doorverwezen naar 14 personen, die binnen de dataverzamelingsperiode niet bereikt konden worden. En in 3 gemeenten was er volgens de geïnterviewde experts niemand anders die zich bezighield met en kennis had van softdrugsgerelateerde fenomenen in de gemeente, bijvoorbeeld omdat als gevolg van een reorganisatie teams of functies waren opgeheven. Uiteindelijk is daardoor in zes gemeenten het beeld niet helemaal compleet en ontbreekt het zich op bepaalde typen illegale verkopers. Echter, wanneer in een gemeente niemand weet heeft van een bepaald type dealer, bijvoorbeeld thuisdealers, dan is het niet aannemelijk dat thuisdealers er in grote getale voorkomen of veel overlast veroorzaken en kan op z'n minst geconstateerd worden dat thuisdealers in die gemeente niet als een issue worden beschouwd.

Uiteindelijk zijn binnen de dataverzamelingsperiode (tot medio mei) 78 interviews met lokale experts gerealiseerd.

Ten tijde van dit onderzoek werd ook de tweejaarlijkse coffeeshopmonitor uitgevoerd (Intraval, 2015). Om dubbelling met deze monitor te voorkomen werd in de interviews met lokale experts niet het aantal coffeeshops en gehele gemeentelijk beleid geïnventariseerd, maar is uitsluitend ingegaan op *veranderingen* in aantallen en beleid in 2014. Dit kan namelijk effect hebben op toerisme, overlast en illegale handel. Het ingezetenencriterium en de handhaving ervan waren wel onderwerp van het interview.

Veranderingen in aantallen coffeeshops

In **6** gemeenten zijn gedurende 2014 coffeeshops (tijdelijk) gesloten (geweest).[7] Meestal ging het om sluitingen van één coffeeshop vanwege vergunningsproblemen (Bibob) en/of overtreding van de AHOJ-G criteria. In Amsterdam wordt vanuit 'Project 1012' het aantal coffeeshops in het centrum geleidelijk afgebouwd. Er waren geen sluitingen wegens overtreding van het ingezetenencriterium. In één gemeente is een coffeeshop verplaatst. Een ingrijpende verhuizing was dat niet; de nieuwe locatie ligt om de hoek van de oude coffeeshop.

Veranderingen in coffeeshopbeleid

In 2014 hebben **5** gemeenten hun coffeeshopbeleid aangepast. Twee daarvan hebben hun beleid geactualiseerd, waarbij de ene gemeente wel en de andere gemeente niet het ingezetenencriterium heeft opgenomen. De derde gemeente hanteert een maximumstelsel en verlaagde het beoogde maximum aantal coffeeshops. De vierde gemeente hanteert een uitsterfbeleid, maar maakte hierin een aanpassing zodat ouder wordende coffeeshopexploitanten hun zaak kunnen overdragen aan een opvolger. De vijfde gemeente heeft een zone ingesteld waarbinnen geen nieuwe coffeeshops zullen worden gedoogd.

Veranderingen in actieve handhaving

In **4** gemeenten veranderde het coffeeshopbeleid weliswaar niet, maar waren er in 2014 wel veranderingen in de handhaving ervan. In twee gemeenten werden de controles aangescherpt (door capaciteitsuitbreiding), terwijl in de andere twee gemeenten de controle juist wat werd teruggeschroefd

[7] Afgezien van één gemeente waar een aantal coffeeshops de deuren al een tijdje vrijwillig gesloten houden.

(volgens de experts wegens verlegging van prioriteiten en omdat binnen de lokale aanpak ID-controle bij de coffeeshopklanten alleen nog is toegestaan bij vermoedens van minderjarigheid).

Ingezetenencriterium

De meeste gemeenten (22 van de 31) hebben het ingezetenencriterium opgenomen in hun coffeeshopbeleid, maar in de minderheid (**9**) worden niet-ingezetenen ook daadwerkelijk geweerd uit de coffeeshop.[8] Deze negen gemeenten liggen in de onderzoeksregio's Limburg, Oost-Brabant, Rotterdam en Zeeland-West-Brabant, met andere woorden vooral in de zuidelijke grensregio's. Drie van deze negen gemeenten vallen op: één omdat het ingezetenencriterium niet in het beleid is opgenomen, maar (vooruitlopend op toekomstige beleidswijzigingen) toch wordt gehandhaafd; twee omdat er geen actieve handhaving vanuit de gemeente plaatsvindt, maar het ingezetenencriterium wel wordt nageleefd door de coffeeshops. Van de overige zes gemeenten heeft in één de handhaving van het ingezetenencriterium hoge prioriteit, in drie lage prioriteit en in twee is er over de prioriteit van de handhaving geen consensus onder de experts.

Tabel 4.1 Ingezetenencriterium en actieve handhaving (2014)
~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	niet opgenomen in beleid		
Den Haag	geen actieve handhaving	geen actieve handhaving	geen actieve handhaving
Limburg	**hoge prioriteit**	**naleving door coffeeshop**	geen actieve handhaving
Midden-Nederland	geen actieve handhaving	geen actieve handhaving	niet opgenomen in beleid
Noord-Holland	geen actieve handhaving	niet opgenomen in beleid	niet opgenomen in beleid
Noord-Nederland	niet opgenomen in beleid	geen actieve handhaving	niet opgenomen in beleid
Oost-Brabant	**prioriteit onduidelijk**	**niet opgenomen, wel handhaving**	**lage prioriteit**
Oost-Nederland grens	geen actieve handhaving	geen actieve handhaving	niet opgenomen in beleid
Oost-Nederland niet-grens	geen actieve handhaving	geen actieve handhaving	niet opgenomen in beleid
Rotterdam	geen actieve handhaving	**lage prioriteit**	geen actieve handhaving
Zeeland-West-Brabant	**prioriteit onduidelijk**	**lage prioriteit**	**naleving door coffeeshop**
Gemeenten waar niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops	**3**	**4**	**2**

Samenvatting

In 2014 is er in de 31 steekproefgemeenten over het algemeen weinig veranderd op het gebied van aantallen coffeeshops en beleid, wel zijn in 6 gemeenten coffeeshops (tijdelijk) gesloten of verplaatst. Ook werd in 9 gemeenten het coffeeshopbeleid of de handhaving ervan in de loop van 2014 aangepast. Hoewel de meeste gemeenten het ingezetenencriterium hebben opgenomen in hun beleid, worden in 22 van de 31 gemeenten niet-ingezetenen wel toegelaten tot de coffeeshop. Naleving en

[8] Opvallend was dat in tien gemeenten de ene expert van mening was dat het ingezetenencriterium niet was opgenomen in het beleid, terwijl een andere expert zei dat het wel was opgenomen, maar niet actief werd gehandhaafd. Bij deze discrepanties is het antwoord van de gemeenteambtenaar leidend geweest.

actieve handhaving van het ingezetenencriterium beperkt zich hoofdzakelijk tot de drie zuidelijke grensregio's.

5 COFFEESHOP- EN SOFTDRUGSTOERISME

In dit hoofdstuk presenteren we de informatie die lokale experts (zie hoofdstuk 4, pag. 23) verstrekten over coffeeshoptoerisme en softdrugstoerisme. Coffeeshoptoerisme staat voor het kopen van softdrugs in coffeeshops door niet-ingezetenen van Nederland. Softdrugstoerisme staat voor het kopen van softdrugs buiten de coffeeshops door niet-ingezetenen van Nederland.
We vroegen de experts naar de omvang en het beloop van coffeeshop- en softdrugstoerisme in 2014. Wat betreft de omvang, konden experts kiezen uit vijf kwalitatieve omschrijvingen: (1) helemaal niet, (2) nauwelijks, (3) een aantal, maar niet veel, (4) veel, en (5) zeer veel.

Er is bij de vraag naar de omvang van coffeeshop- en softdrugstoerisme bewust gekozen voor kwalificatie in plaats van kwantificatie (aantallen of percentages) omdat actuele concrete cijfers of schattingen vaak moeilijk beschikbaar/verkrijgbaar zijn. Bovendien hebben honderd coffeeshoptoeristen in een kleine gemeenten een grotere impact dan in een grote gemeente. Nadeel is echter wel dat wat de een omschrijft als 'veel', de ander wellicht 'zeer veel' vindt. En waar de een ervan overtuigd is dat er helemaal geen toeristen softdrugs kopen in de coffeeshop, meent de ander dat er vast wel eens eentje tussendoor zal glippen en antwoordt daarom 'nauwelijks'. De eerste twee antwoordopties – niet of nauwelijks – en de laatste twee opties – (zeer) veel – zijn daarom samengenomen. Over het algemeen bestond er overigens veel overeenstemming bij experts binnen een gemeente. Daar waar dat niet het geval was, wordt dat gerapporteerd.

Coffeeshoptoerisme

Omvang

In ruim de helft van de gemeenten (**19** van de 31) wordt aangegeven dat er niet of **nauwelijks** coffeeshoptoeristen zijn. Deels omdat er gewoonweg weinig toeristen zijn, deels omdat niet-ingezetenen geweerd worden uit de coffeeshop.

Tabel 5.1 Coffeeshoptoeristen in de gemeente volgens lokale experts (2014) ~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	(zeer) veel		
Den Haag	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Limburg	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks*	onduidelijk
Midden-Nederland	aantal	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Noord-Holland	onduidelijk	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Noord-Nederland	onduidelijk	onduidelijk	niet of nauwelijks
Oost-Brabant	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks*
Oost-Nederland grens	aantal	(zeer) veel	(zeer) veel
Oost-Nederland niet-grens	aantal	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Rotterdam	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks*	aantal
Zeeland-West-Brabant	aantal*	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks*
Gemeenten met coffeeshoptoerisme	**5** (+ 2 onduidelijk)	**1** (+1 onduidelijk)	**2** (+ 1 onduidelijk)

* niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops

De meeste gemeenten met nauwelijks tot geen coffeeshoptoerisme zijn middelgrote en kleine gemeenten in het midden en noorden van het land, waar buitenlands toerisme überhaupt nauwelijks een rol speelt (11). Daarnaast zijn het gemeenten in de zuidelijke grensregio's, waar niet-ingezetenen uit de coffeeshops worden geweerd (8). Overigens gaven experts in twee van deze gemeenten wel aan dat (zeer) veel toeristen *proberen* softdrugs in de coffeeshops te kopen. In de ene gemeente zijn dat voornamelijk Italiaanse, Spaanse en Engelse toeristen, die op weg van de nabijgelegen luchthaven naar hun eindbestemming (meestal Amsterdam) stoppen of stranden in de stad en niet weten dat de coffeeshop daar voor hen verboden gebied is. In de andere gemeente gaat het met name om Duitse voormalige coffeeshoptoeristen die, ondanks de invoering van het ingezetenencriterium, blijven komen. Omdat de toeristen in deze gemeenten worden geweerd uit de coffeeshops, vallen zij niet onder de definitie van coffeeshoptoeristen.

Experts in **5** gemeenten omschrijven het coffeeshoptoerisme als een **aantal**, maar niet veel. In een grote gemeente in Midden-Nederland is volgens experts eigenlijk alleen in de zomer wat toerisme, waarvan een deel dan ook de coffeeshop bezoekt. In een grote gemeente in het oostelijke grensgebied zou het om een aantal Duitse coffeeshoptoeristen gaan. Experts in een grote niet-grensgemeente in het oosten van het land doelen met coffeeshoptoerisme niet zozeer op buitenlandse toeristen, maar vooral op arbeidsmigranten (veelal MOE-landers) die in de gemeente wonen en werken, maar daar niet ingeschreven staan. Deze groep arbeidsmigranten wordt ook genoemd door experts in een kleine gemeente in de regio Rotterdam. Daarnaast bestaat de groep coffeeshoptoeristen hier uit Belgen (die in de buurgemeente uit de coffeeshop worden geweerd). De vijfde gemeente handhaaft het ingezetenencriterium, maar experts maken hier desondanks melding van een aantal, maar niet veel coffeeshoptoeristen. Ook hier wordt gedoeld op arbeidsmigranten. Daarnaast wordt een 'handjevol' (Nederlandse) inwoners van Belgische buurgemeenten toegelaten in de coffeeshops.

Arbeidsmigranten

In meerdere gemeenten wordt melding gemaakt van niet officieel bij de gemeente ingeschreven arbeidsmigranten of seizoenarbeiders wanneer gevraagd wordt naar coffeeshoptoeristen. Er zijn twee gemeenten waar het ingezetenencriterium wordt gehandhaafd, maar arbeidsmigranten toch worden toegelaten in de coffeeshop. Naast bovengenoemde gemeente (met een aantal, maar niet veel coffeeshoptoeristen) is dat ook in een middelgrote gemeente in Zeeland-West-Brabant het geval (daar melden experts niet of nauwelijks coffeeshoptoerisme). Daar tegenover staan twee gemeenten waar álle niet-ingezetenen uit de coffeeshops worden geweerd en waar experts het 'wrang' noemen dat dit ook geldt voor arbeidsmigranten die in de gemeente wonen en werken. In vijf gemeenten waar toeristen niet uit de coffeeshop worden geweerd, maar waar ook nauwelijks toerisme is, zijn de arbeidsmigranten vrijwel de enige niet-ingezetenen die de coffeeshops bezoeken.

Het merendeel van de gemeenten heeft dus niet of nauwelijks, of hooguit een aantal (maar niet veel) coffeeshoptoeristen. Hiertegenover staan **3** gemeenten waar experts zeggen dat er **(zeer) veel** coffeeshoptoeristen zijn. Naast de hoofdstad – met coffeeshoptoeristen uit alle landen – zijn dat een middelgrote en kleine gemeente in het grensgebied van Oost-Nederland – met voornamelijk Duitse coffeeshoptoeristen. In geen van deze gemeenten wordt het ingezetenencriterium gehandhaafd.

Tot slot zijn er **4** gemeenten waar onduidelijkheid is over de omvang van het coffeeshoptoerisme. In twee grote gemeenten in het noorden van het land komen wel buitenlandse toeristen, maar in hoeverre die ook de coffeeshops bezoeken blijft de vraag. Volgens de ene expert komen er een aantal tot veel toeristen in de coffeeshops, volgens een andere expert weinig tot geen. Een middelgrote noorde-

lijke gemeente wordt volgens experts wel bezocht door Duitsers, die voor het winkelaanbod maar ook wel voor de coffeeshops komen. De ene expert kwalificeert dit als veel coffeeshoptoerisme, de ander niet. Tot slot komen er in een kleine gemeente in Limburg wel Belgen naar de coffeeshop, want het ingezetenencriterium wordt er niet actief gehandhaafd. Ook hier is geen overeenstemming tussen experts of het coffeeshoptoerisme de kwalificatie veel verdient of niet. In alle vier de gemeenten waar onduidelijkheid is over de omvang van het coffeeshoptoerisme, zijn de experts het er wel over eens dat er geen overlastsituatie van coffeeshoptoeristen is en dat coffeeshoptoerisme in deze gemeenten daarom niet echt een issue is.

Beloop en verplaatsing in 2014

In **2** gemeenten melden experts een toename in het coffeeshoptoerisme in de loop van 2014. In een kleine gemeente in Limburg is de handhaving van het ingezetenencriterium sinds 2014 komen te vervallen, waarna de coffeeshoptoeristen weer terugkeerden. In een middelgrote gemeente in Noord-Nederland is het ingezetenencriterium in 2013 opgenomen in het coffeeshopbeleid, maar werd nooit actief gehandhaafd. Experts vertellen dat toeristen in het begin dachten dat ze niet meer welkom waren in de coffeeshop, maar in de loop van 2014 kwamen ze erachter dat er niet werd gehandhaafd en keerden de coffeeshoptoeristen terug. In de meeste andere gemeenten (**28**) worden geen veranderingen in de omvang van coffeeshoptoerisme gemeld (in 19 gemeenten waren er niet of nauwelijks coffeeshoptoeristen; in 8 gemeenten waren die er wel, maar bleven hun aantallen min of meer gelijk; in 1 gemeente was er geen zicht op veranderingen).

De resterende gemeente (**1**) laat een wat diffuus beeld zien. In deze grote gemeente in Zeeland-West-Brabant rapporteert een expert een afname van het coffeeshoptoerisme sinds de invoering van het ingezetenencriterium in 2012, die tot aan begin 2014 doorging. Maar nadat de controles rond de shops werden afgebouwd, kwamen in de loop van 2014 bij de gemeente meer meldingen van omwonenden over buitenlandse kentekens. Deze stijging in overlastmeldingen bij de gemeente is ook terug te zien in Figuur 3.5 (pag. 21). Toch heeft de expert niet het idee dat het aantal coffeeshoptoeristen echt toeneemt; omwonenden kunnen namelijk niet zien of de inzittenden van de auto's Nederlanders zijn (die worden toegelaten) of Belgen (die worden geweerd). De andere twee experts in deze gemeente melden een gelijkblijvend coffeeshoptoerisme.

Slechts **1** enkele gemeente signaleert verplaatsing van coffeeshoptoerisme. Wegens sluiting van coffeeshops in het centrum, wijken coffeeshoptoeristen uit naar coffeeshops in omringende buurten.

Softdrugstoerisme

Omvang

In de helft van de gemeenten (**16** van de 31) melden experts dat zijn er **nauwelijks** of geen niet-ingezetenen buiten de coffeeshop softdrugs kopen. Net als bij coffeeshoptoerisme geldt ook hier dat een deel van deze gemeenten überhaupt weinig buitenlandse bezoekers krijgt. Daarnaast zijn er grote gemeenten in het midden en noorden van het land waar wel wat toeristen komen, maar waar deze in de coffeeshops worden toegelaten en volgens de experts niet of nauwelijks softdrugs buiten de coffeeshops kopen.

Tabel 5.2 Softdrugstoeristen in de gemeente volgens lokale experts (2014) ~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	onduidelijk		
Den Haag	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Limburg	(zeer) veel*	(zeer) veel*	aantal
Midden-Nederland	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Noord-Holland	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	aantal
Noord-Nederland	niet of nauwelijks	aantal	niet of nauwelijks
Oost-Brabant	(zeer) veel*	aantal*	aantal*
Oost-Nederland grens	niet of nauwelijks	aantal	aantal
Oost-Nederland niet-grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Rotterdam	niet of nauwelijks	aantal*	niet of nauwelijks
Zeeland-West-Brabant	aantal*	aantal*	(zeer) veel*
Gemeenten met softdrugstoerisme	**3** (+ 1 onduidelijk)	**6**	**5**

* = niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops

In **10** gemeenten rapporteren experts een **aantal**, maar niet veel softdrugstoeristen. De meeste van deze gemeenten zijn middelgrote en kleine gemeenten in de grensregio's.

- Experts in twee gemeenten in Zeeland-West-Brabant zagen na de invoering van het ingezetenencriterium veel voormalige coffeeshoptoeristen die buiten de coffeeshops softdrugs gingen kopen. Maar in 2014 zouden deze toeristen inmiddels zijn uitgeweken naar elders en grotendeels wegblijven uit de gemeente en zijn er nog een aantal, maar niet veel softdrugstoeristen over.
- In een middelgrote en een kleine gemeente in Oost-Brabant, en in een middelgrote gemeente in de regio Rotterdam, worden niet-ingezetenen ook geweerd uit de coffeeshop. De niet-ingezetenen zoeken volgens experts hun heil op de illegale markt. Het gaat hierbij om arbeidsmigranten en buitenlandse bezoekers van een tweejaarlijks evenement. Voor de invoering van het ingezetenencriterium vormden deze niet-ingezetenen een aantal, maar niet veel coffeeshoptoeristen, nu zijn dat een aantal, maar niet veel softdrugstoeristen.
- In twee gemeenten, die in de paragraaf over beloop en verplaatsing van coffeeshoptoerisme al genoemd werden (pag. 29), melden experts dat toeristen in 2014 terugkeerden naar de coffeeshops, toen duidelijk werd dat het ingezetenencriterium niet (meer) werd gehandhaafd. Maar (nog) niet alle in het buitenland woonachtige klanten zouden de weg naar de coffeeshop hebben teruggevonden; een aantal koopt softdrugs van illegale handelaren en behoort daarmee tot de softdrugstoeristen.
- Twee gemeenten in het grensgebied van Oost-Nederland kennen volgens experts al langer een illegaal circuit naast de coffeeshops, waar een aantal Duitsers meer dan de in de coffeeshop maximaal toegestane hoeveelheid softdrugs koopt.
- In de tiende gemeente, een kleine gemeente in Noord-Holland, zijn niet-ingezetenen wel welkom in de coffeeshops, maar toch melden experts dat een aantal toeristen softdrugs buiten de coffeeshops zou kopen. Wel geven deze experts toe eigenlijk weinig zicht te hebben op softdrugstoerisme. Er zijn signalen van illegale handel 'op het platteland' en in de zomer zijn er veel toeristen.

Daar zou volgens de experts een verband tussen kunnen zijn, maar zij kunnen dat niet onderbouwen.

In **4** gemeenten worden **(zeer) veel** softdrugstoeristen gesignaleerd. In twee gemeenten gaat het om voormalige coffeeshoptoeristen, die ondanks de invoering van het ingezetenencriterium toch naar de gemeenten blijven komen en daar op de illegale handel zijn aangewezen. Experts in beide gemeenten zeggen er trouwens wel bij dat het niet meer zo erg is als voorheen. Volgens een expert in de ene gemeente is dit te danken aan de aanhoudend strenge handhaving en vele politiecontroles. In de andere gemeente zouden in een wijk met veel illegale handel de toeristen weer in de coffeeshop worden gedoogd, waardoor het softdrugstoerisme afnam. In de derde en vierde gemeente gaat het niet zozeer om voormalige coffeeshoptoeristen, maar om andere typen niet-ingezetenen die in de gemeente verblijven (reizigers, zomergasten, zeelui, arbeidsmigranten en uitwisselingsstudenten). Deze worden sinds de invoering van het ingezetenencriterium niet langer in de coffeeshops toegelaten en kopen volgens de experts nu softdrugs op de illegale markt.

Tot slot is er **1** gemeente die het ingezetenencriterium niet handhaaft, waar de experts verschillende informatie geven. Volgens één expert staan de straatdealers voor de deur zodra de coffeeshop op een uitgaansplein dicht gaat en zou er dus (zeer) veel softdrugstoerisme zijn. Maar een andere expert meldt dat er weliswaar 'nepdopedealers' actief zijn op plekken in de stad waar veel toeristen samenkomen, maar dat het daarbij niet zozeer om softdrugs gaat en dat er gemeente-breed geen signalen zijn van softdrugstoerisme.

Beloop en verplaatsing in 2014

In de helft van de gemeenten waren er dus niet of nauwelijks softdrugstoeristen (**16** van de 31). Ook experts in gemeenten waar wel softdrugstoeristen waren, rapporteren meestal geen veranderingen in of verplaatsing van softdrugstoerisme (**10**).

In **2** gemeenten bleef het softdrugstoerisme niet hetzelfde. Dit zijn beide gemeenten in de zuidelijke regio, waar niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops.

- In een grote gemeente in Limburg, waar (zeer) veel niet-ingezetenen buiten de coffeeshops softdrugs kopen, melden experts een afname van softdrugstoerisme. Dit is ook de enige gemeente waar een verplaatsing van softdrugstoerisme wordt gerapporteerd. Door de aanhoudend strikte handhaving van het ingezetenencriterium, is het aantal buitenlandse bezoekers hier volgens de experts fors afgenomen. De voormalige coffeeshoptoeristen en softdrugstoeristen zouden wegblijven en uitwijken naar omliggende gemeenten waar minder streng wordt gehandhaafd. Ook zijn er geluiden van toegenomen illegale handel in de Belgische grensgebieden.
- In een kleine gemeente in Zeeland-West-Brabant (eveneens (zeer) veel softdrugstoeristen) melden experts een seizoenseffect: het softdrugstoerisme neemt toe in de zomermaanden, als er meer buitenlandse bezoekers zijn.

In de **3** overige gemeenten, eveneens in de zuidelijke grensregio's, is er wat ruis tussen de experts wat betreft het beloop van softdrugstoerisme. Een expert in een middelgrote gemeente in Limburg, met (zeer) veel softdrugstoeristen, meldt een toename van softdrugstoerisme. Hij vertelt dat illegale handelaren, die sinds de invoering van het ingezetenencriterium geld verdienen met de illegale verkoop

aan niet-ingezetenen, steeds meer willen en slimmer en agressiever worden. En in een grote gemeente in Zeeland-West-Brabant (aantal softdrugstoeristen) zegt een expert dat het softdrugstoerisme in de loop van 2014 is afgenomen, maar dat er tegelijkertijd meer geluiden van bewoners komen omdat de omgeving er meer gespitst op is. In deze twee gemeenten is het steeds één expert die veranderingen in softdrugstoerisme meldt; de andere experts onderschrijven dit niet, zij zeggen dat het softdrugstoerisme hetzelfde is gebleven. In de resterende derde gemeente (een kleine gemeente in Oost-Brabant, aantal softdrugstoeristen) heeft men geen zicht op het beloop.

Samenvatting

In ruim de helft van de steekproefgemeenten (**19** van de 31) was in 2014 nauwelijks of geen coffeeshoptoerisme (= het kopen van softdrugs in coffeeshops door niet-ingezetenen van Nederland). Enerzijds zijn dit kleine en middelgrote gemeenten die niet in het grensgebied liggen en nauwelijks buitenlandse toeristen trekken. Anderzijds zijn het gemeenten waar niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshop.
Hiertegenover staan **3** gemeenten met (zeer) veel coffeeshoptoerisme. Dit zijn Amsterdam en een kleine en een middelgrote gemeente in het grensgebied, waar wel veel bezoekers van over de grens komen, en waar niet-ingezetenen worden toegelaten in de coffeeshops.
De overige **9** steekproefgemeenten hadden een aantal, maar niet veel coffeeshoptoeristen, óf het waren gemeenten waar lokale experts van mening verschilden over de omvang van het lokale coffeeshoptoerisme, maar het er wel over eens waren dat het in hun gemeente niet echt een issue was. In deze gemeenten werd met coffeeshoptoerisme niet altijd gedoeld op niet-ingezetenen die vanuit het buitenland coffeeshops bezoeken, maar op arbeidsmigranten die in de gemeente wonen en werken, maar niet officieel ingeschreven staan.

Experts in de helft van de steekproefgemeenten (**16** van de 31) melden nauwelijks of geen softdrugstoerisme (= het buiten de coffeeshop kopen van softdrugs door niet-ingezetenen van Nederland) in 2014. Dit zijn deels gemeenten waar überhaupt weinig toeristen komen. En deels min of meer toeristische grote gemeenten in het midden en noorden van het land, waar niet-ingezetenen niet worden geweerd uit de coffeeshops en volgens experts dus niet of nauwelijks op de illegale markt (hoeven te) kopen.
In **10** gemeenten werden een aantal, maar niet veel softdrugstoeristen gerapporteerd. In vijf van deze gemeenten worden niet-ingezetenen geweerd uit de coffeeshop. De niet-ingezetenen zoeken hier volgens experts hun heil op de illegale markt. Het softdrugstoerisme wordt door de experts gekwalificeerd als een aantal, maar niet veel omdat er ook voor de invoering van het ingezetenencriterium al niet veel toeristen naar de coffeeshops kwamen of omdat de voormalige coffeeshoptoeristen inmiddels grotendeels wegblijven en er 'slechts' een aantal over zijn gebleven. In de andere vijf gemeenten met een aantal, maar niet veel softdrugstoeristen worden niet-ingezetenen wel (weer) toegelaten tot de coffeeshops. Desondanks melden experts dat een aantal niet-ingezetenen (nog steeds) softdrugs koopt buiten de coffeeshop, o.a. omdat daar grotere hoeveelheden kunnen worden aangeschaft.
In **4** gemeenten worden (zeer) veel softdrugstoeristen gesignaleerd. Hier komen veel niet-ingezetenen – voormalige coffeeshoptoeristen, buitenlandse reizigers, zomergasten en arbeidsmigranten – die volgens de experts op de illegale markt softdrugs kopen omdat zij uit de coffeeshops worden geweerd.

In de resterende gemeente (**1**) was volgens de ene expert lokaal veel, maar volgens een andere expert gemeente-breed nauwelijks softdrugstoerisme.

Concluderend kwamen (zeer) veel coffeeshoptoerisme en (zeer) veel softdrugstoerisme voor in een klein deel van de onderzochte gemeenten en vrijwel uitsluitend in de grensregio's. Dit zijn allemaal gemeenten die sowieso door veel niet-ingezetenen worden bezocht. In de hoofdstad en twee oostelijke grensgemeenten zorgen de vele niet-ingezetenen voor veel coffeeshoptoerisme, in vier zuidelijke grensgemeenten worden niet-ingezetenen geweerd uit de coffeeshops en zorgen zij voor veel softdrugstoerisme. Het is echter niet zo dat alle gemeenten die het ingezetenencriterium handhaven voorheen veel coffeeshoptoeristen hadden en nu veel softdrugstoeristen. Sommige gemeenten hadden voorheen al niet veel coffeeshoptoeristen, en andere gemeenten die wel veel (voormalige) coffeeshoptoeristen hadden, zagen deze grotendeels verdwijnen.

In vrijwel alle steekproefgemeenten bleef de omvang van het coffeeshoptoerisme in de loop van 2014 gelijk. Twee gemeenten zagen een toename: een kleine gemeente in het grensgebied waar de handhaving van het ingezetenencriterium kwam te vervallen en een middelgrote niet-grensgemeente waar het ingezetenencriterium wel is ingevoerd, maar nooit actief werd gehandhaafd en waar coffeeshoptoeristen gaandeweg terugkeerden. In slechts één gemeente was in 2014 sprake van verplaatsing van coffeeshoptoerisme: door sluiting van coffeeshops in het centrum naar coffeeshops in andere buurten binnen de gemeente.
Over het geheel genomen bleef ook de omvang van het softdrugstoerisme in de steekproefgemeenten in 2014 hetzelfde. In één gemeente zagen lokale experts een afname in softdrugstoerisme, als gevolg van de aanhoudend strikte handhaving van het ingezetenencriterium. Dit was ook de enige gemeente met verplaatsing van softdrugstoerisme (naar omliggende gemeenten). En alleen experts in een kleine zuidelijke gemeente signaleerden een qua beloop een seizoensinvloed; een piek in softdrugstoerisme in de zomermaanden, wanneer er meer buitenlandse toeristen zijn, die worden geweerd uit de coffeeshops.

6 COFFEESHOPOVERLAST

Coffeeshopoverlast kan bestaan uit o.a. verkeers- en parkeerproblemen, stank- en geluidsoverlast, en hinderlijk gedrag van coffeeshopbezoekers. Daarnaast kan coffeeshopoverlast veroorzaakt worden door niet-klanten (die niet in de coffeeshops softdrugs kopen, maar zich wel in de buurt bevinden). Niet-klanten zijn bijvoorbeeld personen die niet in de coffeeshop worden toegelaten (toeristen, minderjarigen, niet-leden) of dealers/drugsrunners. Coffeeshopoverlast van zowel klanten als niet-klanten kwam in de interviews met de lokale experts (zie hoofdstuk 4, pag. 23) aan de orde.

Coffeeshopoverlast in 2014

In ruim de helft van de steekproefgemeenten (**19** van de 31) wordt **weinig** tot geen coffeeshopoverlast gerapporteerd. In vier van deze gemeenten was er telkens één expert die matige overlast meldde, maar de andere experts in deze gemeenten zeiden dat dit niet aan de coffeeshops was toe te schrijven. In een vijfde gemeente meldde een expert veel overlast van rondhangende jongeren in het centrum, waar meerdere coffeeshops dicht bij elkaar zitten, maar maakte daarbij zelf de kanttekening dat er in dat gebied sowieso veel hangjongeren zijn en dat er geen aantoonbare link is met de coffeeshops. De gemeenten zonder noemenswaardige coffeeshopoverlast zijn voornamelijk kleine en middelgrote gemeenten.

Tabel 6.1 Mate van coffeeshopoverlast volgens lokale experts (2014) ~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	Gemeentegrootte		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	matig		
Den Haag	geen of weinig	geen of weinig	geen of weinig
Limburg	matig	veel tot ernstig	geen of weinig
Midden-Nederland	matig	geen of weinig	geen of weinig
Noord-Holland	geen of weinig	matig	geen of weinig
Noord-Nederland	matig	geen of weinig	matig
Oost-Brabant	veel tot ernstig	matig	geen of weinig
Oost-Nederland grens	matig	geen of weinig	geen of weinig
Oost-Nederland niet-grens	geen of weinig	geen of weinig	geen of weinig
Rotterdam	geen of weinig	matig	geen of weinig
Zeeland-West-Brabant	geen of weinig	geen of weinig	onduidelijk
Gemeenten met coffeeshopoverlast	**6**	**4**	**2**

In **9** gemeenten is sprake van **matige** coffeeshopoverlast en experts in **2** gemeenten spreken over **veel** tot ernstige coffeeshopoverlast.

Matige coffeeshopoverlast wordt vooral gemeld in grote en middelgrote steden en bestaat voornamelijk uit verkeer- en parkeerproblemen in vaak toch al nauwe straten en rondhangen in vaak toch al drukke buurten, met daaruit voortvloeiende geluidsoverlast en soms ook softdrugsgebruik op straat

(stankoverlast) en vervuiling. Daarnaast wordt ook wel verkoop van harddrugs rond de coffeeshops gerapporteerd. Vaak wordt de overlast vooral toegeschreven aan jongvolwassenen (18-24 jaar).

In 4 gemeenten wordt matige overlast vooral toegeschreven aan *coffeeshopklanten*. Opvallend is dat in twee van deze gemeenten de experts nadrukkelijk melden dat de overlast niet door buitenlandse klanten (coffeeshoptoeristen) wordt veroorzaakt.

Matige coffeeshopoverlast door coffeeshopklanten in vier gemeenten

In Amsterdam 'regende het klachten' van omwonenden en omliggende horecagelegenheden over parkeeroverlast en blowen op straat nadat een coffeeshop in het centrum was overgenomen door een andere eigenaar, die er een afhaallocatie van maakte. Dit wordt ook gereflecteerd in een piek in de overlastincidenten politie in oktober 2014 (Figuur 10.1, pag. 62). De gemeente heeft geëist dat klanten ook binnen mogen gebruiken. Sindsdien is de overlast afgenomen. Dit betrof dus tijdelijke overlast van klanten bij een enkele coffeeshop.

In een grote gemeente in Midden-Nederland benadrukt een expert dat bij overlast een coffeeshop moet sluiten en gebruikt dus liever het woord hinder. In één buurt is voornamelijk sprake van rondhangen (18-24 jaar) en verkeershinder (oudere groep) als gevolg van de (vrijwillige) sluiting van een drukke coffeeshop in de omgeving. Hier zijn het vooral coffeeshopklanten uit de omringende gemeenten die de overlast veroorzaken. In een andere buurt wordt rond de coffeeshop melding gemaakt van (harddrug)dealers op straat. Dit wordt toegeschreven aan het wegvallen van dealplekken in het centrum door bouwwerkzaamheden en zou niets met de coffeeshop te maken hebben.

In een grote gemeente in het grensgebied van Oost-Nederland spelen rond een coffeeshop in het centrum al langer problemen met foutparkeren, rommel op straat en roken op straat. Na een formele waarschuwing heeft de ondernemer actie ondernomen en is de overlast verminderd. Bij twee coffeeshops buiten het centrum is sprake van verkeersdrukte. Hier is inmiddels betaald parkeren ingevoerd en worden dagelijkse controles gedaan, maar de bewoners klagen nog steeds. De overlast wordt vooral ervaren van coffeeshopklanten uit de gemeente zelf en zelden van buitenlandse bezoekers.

In een grote gemeente in Noord-Nederland melden experts verkeersoverlast en rondhangen van voornamelijk 18-24-jarige klanten van twee dicht bij elkaar gelegen coffeeshops aan de rand van de binnenstad. Sinds de gemeente hier meer toezicht houdt, is de overlast afgenomen. Wel wordt een toename van harddrugsdealers rond de coffeeshops gesignaleerd. Voor zover er coffeeshoptoeristen zijn, zijn dat volgens de experts nadrukkelijk niet degenen die overlast veroorzaken.

Experts in 4 andere gemeenten met matige coffeeshopoverlast wijzen ook (of vooral) *niet-klanten* als overlastgevers aan. Niet altijd is duidelijk of de overlast een kenmerk is van de coffeeshop of van de buurt waarin deze zich bevindt.

Matige coffeeshopoverlast door zowel klanten als niet-klanten in vier gemeenten

Experts in een middelgrote gemeente in Noord-Holland melden overlast bij een coffeeshop het centrum, waar veel lokale jonge klanten (18-24 jaar) rondhangen. Daarnaast is er overlast rond een coffeeshop in een buurt met veel Oost-Europese arbeidsmigranten. Zij wonen vaak met veel mensen in een huis en hangen 's avonds op straat rond. Hier gaat het dus om zowel klanten als niet-klanten en om een oudere groep overlastgevers.

In een kleine gemeente in Noord-Nederland zitten twee coffeeshops in een buurt waar ook een speelautomatenhal, diverse horecagelegenheden en prostitutiepanden zijn gevestigd. De overlast bestaat hier uit verkeersproblemen en rondhangende personen 'in bepaalde geestestoestand'. Ook zijn er harddrugsdealers in de buurt. De overlast wordt veroorzaakt door zowel klanten als niet-klanten; vooral 18-24-jarigen uit de gemeente zelf.

In een middelgrote gemeente in Oost-Brabant zitten twee coffeeshops aan een toegangsweg richting de binnenstad. Het is volgens de experts echter lastig te zeggen dat de overlast hier daadwerkelijk van de coffeeshops afkomstig is. In de buurt zit namelijk ook een drugsopvang met psychiatrische patiënten. En 'bewoners denken soms ten onrechte dat elke jonge automobilist die een beetje stoer optrekt een coffeeshopklant is'. De coffeeshopeigenaar verricht veel werk om de overlast te beperken: portiers die ook toezicht houden op de omgeving, parkeerregels, statiegeld op wietzakjes en luchtfilters. De overlast nam iets toe nadat een coffeeshop in het centrum in juli 2014 werd gesloten wegens overtreding van de maximaal toegestane handelshoeveelheid. Sinds die coffeeshop in het centrum in januari 2015 weer openging, is de overlast weer minder geworden.

In een middelgrote gemeente in de regio Rotterdam vindt de overlast plaats rond twee coffeeshops. Bij één coffeeshop in een multiculturele winkelstraat gaat het vooral om rondhangende personen, waarbij er ook wel gehandeld wordt in harddrugs. Het rondhangen en dealen gebeurt volgens de experts echter op vaste hangplekken en is niet direct gerelateerd aan de coffeeshop. De andere, drukbezochte coffeeshop bevindt zich in een kleine straat in het centrum, waar vooral parkeeroverlast een rol speelt. De coffeeshopoverlast was volgens de experts vergelijkbaar met die in 2013. De politiecijfers van overlastincidenten lieten in oktober 2014 een piek zien (Figuur 3.3, pag. 19), maar de experts vertellen niet over een stijging van coffeeshopoverlast in het najaar. Voor 2015 verwachten de experts wel meer overlast. Omdat één van de coffeeshops inmiddels (tijdelijk) is gesloten, zal de druk op de andere coffeeshops volgens hen groter worden.

In 3 gemeenten worden *dealers en drugsrunners* verantwoordelijk gehouden voor de matige tot ernstige overlast, omdat zij toeristen benaderen die uit de coffeeshops geweerd worden. Experts in twee van deze gemeenten melden dat de overlast ten opzichte van 2013 is toegenomen omdat de met de invoering van het ingezetenencriterium ingestelde extra controles zijn komen te vervallen. De derde gemeente meldt juist een afname door doorgaande handhaving.

Matige tot ernstige coffeeshopoverlast door dealers en drugsrunners in drie gemeenten

In een grote gemeente in Oost-Brabant is de coffeeshopoverlast volgens de experts in 2014 groter dan in 2013, wegens de opheffing van een speciaal handhavingsteam, dat bij de invoering van het ingezetenencriterium was opgericht. Er wordt ernstige overlast gemeld rond een aantal centraal gelegen coffeeshops in uitgaansgebieden in de binnenstad. Toeristen komen hier vanaf de luchthaven naartoe en proberen er (tevergeefs) softdrugs te kopen. Toch zijn het niet de toeristen die de overlast veroorzaken, maar de straatdealers en drugsrunners die deze toeristen aanspreken. Er worden vechtpartijen tussen straatdealers en een bedreigende sfeer gemeld. Wegens de opheffing van het handhavingsteam wordt voor 2015 een verdere toename verwacht.

Ook in een grote gemeente in Limburg worden niet de coffeeshops of hun klanten, maar dealers en drugsrunners door experts aangewezen als overlastgevers. Er komen door de strikte handhaving van het ingezetenencriterium veel minder niet-ingezetenen naar de gemeente op zoek naar softdrugs ('Het zijn er miljoenen minder'), maar de dealers en runners blijven rond de coffeeshops in het centrum hangen en vallen mensen lastig. In de buitenwijken zijn het ook harddrugsdealers en -runners die rond de coffeeshops overlast veroorzaken. De overlast wordt omschreven als matig en was in 2014 al minder dan in 2013; en in 2015 verwachten experts door de constante aanpak en intensivering van de samenwerking met de Belgische politie een verdere afname.

In een middelgrote gemeente in Limburg is de extra politie-inzet, die was ingesteld na de invoering van het ingezetenencriterium, komen te vervallen en is de coffeeshopoverlast in 2014 groter dan het jaar ervoor. En ook hier zijn het de overlastgevende dealers en drugsrunners die toeristen afvangen, die tevergeefs naar de coffeeshops komen. Deze dealers en drugsrunners worden omschreven als 'intimiderend' en 'agressief'. Omdat rondom de coffeeshops een dure nieuwbouwwijk is gebouwd, neemt ook het aantal klachten van omwonenden toe. De bewoners geven aan dat ze worden afgesnauwd wanneer ze de dealers in de buurt aanspreken op hun gedrag en voelen zich niet veilig meer. In reactie daarop worden camera's geplaatst voor meer toezicht en wordt politiecapaciteit vrijgemaakt. Naar verwachting zal de overlast in 2015 daarom afnemen.

Tot slot resteert **1** kleine gemeente in Zeeland-West-Brabant waar de mate van coffeeshopoverlast onduidelijk is. Eén expert zegt dat omwonenden rond de coffeeshops geringe overlast melden. Bij mooi weer wat meer dan anders, maar overall minder dan in 2013. De andere expert meldt juist veel overlast; meer ook dan in 2013. Deze expert vertelt over een coffeeshop in een winkel- en horecagebied in het centrum waar mensen om de hoek van de coffeeshop staan te drinken en daar klanten afvangen en doorverwijzen naar dealers. Momenteel is men bezig met een integrale aanpak om door middel van gebiedsontzeggingen de overlastgevers voor de zomer van 2015 uit het centrum te weren.

Samenvatting

Ruim de helft van de steekproefgemeenten (**19** van de 31) rapporteerde geen tot weinig coffeeshopoverlast. Dit betreft voornamelijk kleine gemeenten in de noordelijke regio's (waar het ingezetenencriterium niet wordt gehandhaafd). Daartegenover staan **9** gemeenten met matige en **2** gemeenten met veel tot ernstige coffeeshopoverlast. In de resterende gemeente (**1**) schetsten de lokale experts geen eensluidend beeld van de mate van coffeeshopoverlast.

Daar waar sprake was van coffeeshopoverlast, bestond die voornamelijk uit verkeer- en parkeerproblemen in vaak toch al nauwe straten en rondhangen (vaak door jongeren in de leeftijd 18-24 jaar) in toch al drukke buurten. Een deel van de coffeeshopoverlast wordt toegeschreven aan coffeeshopklanten, maar net zo vaak worden ook niet-klanten verantwoordelijk gehouden. In drie gemeenten wordt matige tot ernstige overlast nadrukkelijk níet toegeschreven aan de coffeeshops en hun klanten, maar komt de overlast op het conto van drugsrunners en dealers, die zich richten op toeristen die geweigerd worden bij de coffeeshops. Deze vorm van coffeeshopoverlast wordt uitsluitend gemeld in gemeenten in de zuidelijke grensregio's die het ingezetenencriterium handhaven, maar komt tegelijkertijd niet voor in álle gemeenten waar niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops. In drie van dergelijke gemeenten is niet of nauwelijks sprake van coffeeshopoverlast. En in twee gemeenten is er matige overlast van zowel klanten als niet-klanten uit de gemeente.

Over het algemeen was de mate van coffeeshopoverlast in 2014 vergelijkbaar met die van 2013. Twee gemeenten, waar niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops, zagen door verminderde handhavingscapaciteit de coffeeshopoverlast echter toenemen. Terwijl een andere gemeente wegens voortgaande strikte handhaving juist een afname meldde.

7 ILLEGALE VERKOOP

Illegale verkoop is gedefinieerd als: verkoop van softdrugs buiten de coffeeshop. Dit kan verschillende vormen aannemen: drugsrunners, straatdealers, 06-dealers en verkoop vanuit woningen, winkels of horeca ('pandjes', 'adresjes').

- Een **drugsrunner** is iemand die klanten werft en naar een illegale verkoper leidt. Drugsrunners verkopen zelf niet of nauwelijks softdrugs.
- Een **straatdealer** is iemand die op straat, op een plein, in een park of elders in de openbare ruimte softdrugs verkoopt.
- Een **06-dealer** is iemand die gebeld kan worden en die softdrugs bezorgt, op thuisadressen of andere plaatsen (thuisbezorger, wiettaxi of wietkoerier).
- Een **thuisdealer** is iemand die vanuit huis softdrugs verkoopt (ook als hij/zij zelf wiet teelt en die vanuit huis verkoopt)
- Een **winkel- en horecadealer** is iemand die onder de toonbank in een winkel of in een horecagelegenheid softdrugs verkoopt.

Elk van deze vijf typen dealers kwam aan de orde in de interviews met lokale experts (zie hoofdstuk 4, pag. 23). In de praktijk is het onderscheid tussen de verschillende typen niet altijd even strikt is (bijv. een thuisdealer die ook bezorgt, een drugsrunner die zelf ook kleine hoeveelheden verkoopt). De experts is desondanks gevraagd de illegale verkopers waar zij zicht op hebben in één van de vijf categorieën in te delen. In de interviews met lokale experts lag de focus bij illegale verkoop van softdrugs. Runners en dealers die uitsluitend in harddrugs handelen werden buiten beschouwing gelaten.

Zoals zal blijken, hadden de lokale experts over het geheel genomen minder zicht op de illegale verkoop dan op de thema's die in voorgaande hoofdstukken besproken werden. Wanneer experts geen signalen kregen van een bepaald type dealer in hun gemeente, dan vertaalden sommigen dat als: 'ze zijn er niet'. Anderen redeneerden: 'ook al krijgen we geen signalen, er zullen er vast wel een aantal zijn'. En weer anderen antwoordden: 'we krijgen geen signalen, dus we hebben er geen zicht op'. Wanneer één expert een aantal dealers meldt, maar duidelijk is dat het zicht erop eigenlijk ontbreekt, dan wordt dat gerapporteerd. Voor alle drie de reacties geldt dat er kennelijk weinig of geen overlast is van de betreffende type dealer en dat dit type dealer nauwelijks beschouwd wordt als een issue binnen de gemeente.

Illegale verkoop in 2014 ten opzichte van 2013

In de meeste steekproefgemeenten (**22** van de 31) melden experts dat de mate van illegale verkoop van softdrugs in 2014 min of meer vergelijkbaar was met 2013.

In **5** andere gemeenten spreken experts ook over onveranderde illegale verkoop, maar meldt telkens één van de geïnterviewde experts een mogelijk toename, waar wel kanttekeningen bij worden geplaatst. In twee van deze gemeenten zegt een expert dat er in 2014 wel wat meer softdrugspanden zijn aangepakt, maar vraagt zich af of dat betekent dat er ook daadwerkelijk meer waren of dat er alleen meer *zicht* op de illegale handel was. In twee andere gemeenten meldt een expert meer illegale verkoop in 2014, hierbij zou het voornamelijk om handel in harddrugs gaan, waarbij softdrugs 'bijvangst' is. In de laatste van deze vijf gemeenten meldt een expert een toename van illegale verkoop, maar merkt op dat het niet in de cijfers is terug te zien.

In een grote gemeente in Midden-Nederland (**1**) zou de illegale handel in softdrugs in 2014 groter zijn dan die in 2013 wegens sluiting van een aantal coffeeshops. In een grote gemeente in Zeeland-West-Brabant (**1**) is er geen overeenstemming tussen experts: een expert meldt dat de illegale handel min of meer hetzelfde is gebleven, een andere expert zag in 2014 minder dealers en drugsrunners rond de coffeeshops, maar weer een andere expert heeft het over een toename van illegale handel, gebaseerd op het grote aantal ontmantelde hennepkwekerijen in de gemeente.

In de resterende **2** gemeenten rapporteren experts niet te kunnen zeggen of de illegale handel in 2014 groter, kleiner of vergelijkbaar was met 2013.

Drugsrunners

In meer dan de helft van de onderzochte gemeenten (**18** van de 31) is nauwelijks of geen sprake van drugsrunners. Dit zijn veelal kleine en middelgrote gemeenten. Daarnaast zijn er **6** gemeenten waar één expert een aantal drugsrunners rapporteert (de andere experts zeggen dat ze nauwelijks zijn), maar daarbij opmerkt er eigenlijk weinig zicht op te hebben of dat het vooral om harddrugs gaat. Deze gemeenten scharen we bij de categorie 'niet of nauwelijks' omdat softdrugsrunners hier blijkbaar een gering fenomeen vormen.

Tabel 7.1 Drugsrunners actief in gemeente volgens lokale experts (2014) ~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	niet of nauwelijks		
Den Haag	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Limburg	(zeer) veel	(zeer) veel	niet of nauwelijks
Midden-Nederland	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks*
Noord-Holland	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Noord-Nederland	aantal	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks
Oost-Brabant	(zeer) veel	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Oost-Nederland grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks*
Oost-Nederland niet-grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Rotterdam	onduidelijk	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Zeeland-West-Brabant	niet of nauwelijks*	(zeer) veel	(zeer) veel
Gemeenten met drugsrunners	**4**	**2**	**1**

* Eén expert meldt een aantal drugsrunners, maar weinig zicht op of voornamelijk harddrugs.

In een grote gemeente in Noord-Nederland (**1**) is een aantal drugsrunners gesignaleerd (2 á 3) die tijdens de pauzes rond scholen hangen.

Experts in ongeveer één op de zes gemeenten (**5**) melden (zeer) veel drugsrunners. Alle vijf zijn gemeenten in Limburg, Oost-Brabant en Zeeland-West-Brabant, waar niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops. De drugsrunners richten zich hier op de toeristen. Over het algemeen gaat het om

enkele tientallen lokale jonge mannen (18-24 jaar), met uitzondering van een grote gemeente in Limburg, waar het gaat om een wat oudere groep van 24-35-jarige drugsrunners uit de Randstad. Geografische verplaatsing van het wervingsgebied van de drugsrunners en/of verloop in aantallen drugsrunners zijn eerder regel dan uitzondering.

(Zeer) veel drugsrunners die zich richten op toeristen in vijf gemeenten

Experts in een grote gemeente in Limburg melden 'enkele tientallen' drugsrunners. In het centrum gaat het vooral om softdrugs, in de buitenwijken eerder om harddrugs. De klanten van de runners die in softdrugs handelen zouden allemaal Belgen zijn, terwijl runners die handelen in harddrugs zowel Belgische als Franse klanten hebben. De drugsrunners zijn over het algemeen iets ouder (25-34 jaar) en komen niet uit de gemeente zelf, maar vooral uit de Randstad. Er zijn signalen dat de handel zich naar België verplaatst en dat het aantal drugsrunners in de gemeente daardoor in de loop van 2014 is afgenomen.

In een middelgrote gemeente in Limburg wordt gesproken over de aanwezigheid van circa 25 drugsrunners (voornamelijk 18-24 jaar). Zij komen hoofdzakelijk uit de gemeente zelf en richten zich op Duitse toeristen. Experts zeggen dat het aantal drugsrunners in 2014 is toegenomen, dat ze agressiever te werk gaan en dat hun werkgebied zich heeft verplaatst van de directe omgeving van de coffeeshops naar de woonwijken eromheen.

In een grote gemeente in Oost-Brabant zijn naar schatting 20 á 30 drugsrunners actief. Dit zijn vooral 18-24-jarigen uit de gemeente zelf die zich richten op de buitenlandse toeristen. Hun aantal is in 2014 min of meer hetzelfde gebleven, maar ze hebben hun werkterrein als gevolg van handhavingsacties verplaatst van de omgeving van de coffeeshops naar woonwijken in de buurt van de coffeeshops. Ook worden klanten geworven bij de shuttlebussen van de luchthaven.

De drugsrunners in een middelgrote gemeente in Zeeland-West-Brabant opereren vooral op de snelweg buiten de stad, waar ze proberen klanten te benaderen. In de stad zelf zijn ze amper nog te vinden. De drugsrunners ('enkele tientallen') zijn voornamelijk lokale jonge mannen (18-24 jaar); hun klanten voornamelijk Belgen en Fransen, soms ook wel Oost-Europeanen. Eén expert constateert een lichte stijging van het aantal drugsrunners in de loop van 2014, gebaseerd op de extra politie-inzet op de snelweg. Een andere expert meldt juist – dóór de extra politie-inzet – een afname van het aantal drugsrunners.

Een expert in een kleine gemeente in Zeeland-West-Brabant rapporteert (met een flinke slag om de arm) dat er 30 á 40 drugsrunners actief zijn. In het zomerseizoen komen de drugsrunners tevoorschijn en spreken dan vooral buitenlandse toeristen aan. In 2015 zijn camera's geplaatst, nu maken de drugsrunners onopvallend contact met hun klanten en lopen dan buiten bereik van de camera's om de deal te sluiten.

In de resterende (**1**) grote gemeente in Rotterdam spreekt één expert van tientallen lokale drugsrunners, maar die handelen voornamelijk in harddrugs en doen daar een beetje softdrugs bij. Deze expert kan geen informatie verschaffen over de klanten van de drugsrunners en dus blijft onduidelijk waar zij zicht op zouden richten en of dit het soort drugsrunners is waar deze rapportage op doelt.

Straatdealers

Het beeld wat betreft straatdealers komt deels overeen met drugsrunners omdat het onderscheid tussen beide groepen vaak lastig te maken is. Zowel drugsrunners als straatdealers spreken klanten op straat aan. Toch zijn er gemeenten waar niet of nauwelijks drugsrunners worden gemeld, maar wel

straatdealers actief zijn. In slechts **5** van de 31 gemeenten signaleren experts niet of nauwelijks straatdealers. In **8** gemeenten meldt één expert dat er vast wel een aantal zijn, maar dat het zicht erop ontbreekt of dat het voornamelijk om harddrugs zou gaan. De andere experts in deze gemeenten zeggen meestal dat er nauwelijks of geen straatdealers zijn (in twee gemeenten hebben andere experts geen zicht op straatdealers). We rekenen deze gemeenten daarom ook tot de categorie 'niet of nauwelijks'. Daarnaast konden de geïnterviewde experts in **1** gemeente geen informatie geven over eventuele straatdealers en konden zij ook niet doorverwijzen naar iemand anders die wel zicht had op dit fenomeen. Ook bij deze gemeente kunnen we concluderen dat straatdealers nauwelijks een issue zijn.

Tabel 7.2 Straatdealers actief in gemeente volgens lokale experts (2014)
~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	aantal		
Den Haag	niet of nauwelijks*	aantal tot veel	aantal
Limburg	(zeer) veel	(zeer) veel	niet of nauwelijks
Midden-Nederland	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks*
Noord-Holland	niet of nauwelijks	aantal	aantal
Noord-Nederland	niet of nauwelijks	aantal	aantal
Oost-Brabant	(zeer) veel	aantal	niet of nauwelijks
Oost-Nederland grens	niet of nauwelijks*	aantal	aantal tot veel
Oost-Nederland niet-grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks*
Rotterdam	geen zicht op	aantal	niet of nauwelijks*
Zeeland-West-Brabant	aantal	aantal	(zeer) veel
Gemeenten met straatdealers	**4**	**8**	**5**

* Eén expert meldt een aantal straatdealers, maar weinig zicht op of voornamelijk harddrugs.

Experts in **11** gemeenten rapporteren dat er een aantal straatdealers actief is. Vrijwel altijd is het een onbekend aantal, want de meeste experts zijn niet in staat schattingen te leveren. In **4** gemeenten spreken experts over (zeer) veel straatdealers. En in **2** gemeenten worden wel straatdealers gemeld, maar is de omvang van het fenomeen wat diffuus (de ene expert rapporteert 'veel', een ander 'een aantal, maar niet veel').

Uit de interviews met experts komt naar voren dat straatdealers zelden of nooit uitsluitend in softdrugs handelen en vrijwel altijd ook (of vooral) harddrugs verkopen. In de meeste gemeenten wordt gemeld dat de straatdealers uit (de omgeving van) de gemeente zelf komen. Meestal richten de straatdealers zich op lokale gebruikers.

Straatdealers verkopen aan lokale klanten in zes gemeenten

In een middelgrote gemeente in Noord-Holland spreekt een expert van twee soorten lokale straatdealers; degenen die op schoolpleinen softdrugs verkopen en degenen die aan harddrugsverslaafden verkopen. Een andere expert zegt echter dat jongeren vooral via vrienden kopen.

In een middelgrote gemeente in Noord-Nederland verkoopt een aantal lokale straatdealers softdrugs en vooral harddrugs aan lokale klanten. Eén expert meldt dat daarnaast ook wel softdrugs worden verkocht onder minderjarigen, 'maar dat zijn niet echt dealers'.

Experts in een kleine gemeente in Noord-Nederland maken melding van een aantal lokale straatdealers die vooral harddrugs verkopen, maar daar ook softdrugs bij doen. De straatdealers richten zich op lokale gebruikers, waarvan een deel (circa een derde) minderjarig is.

In een middelgrote gemeente in Oost-Brabant is een onbekend aantal straatdealers actief die naast softdrugs vooral harddrugs verkopen. Het is een wat oudere groep (ongeveer een derde is 35-plus) uit de gemeente of regio. Ook de klanten wonen in en om de gemeente.

In een middelgrote gemeente in de regio Rotterdam wordt melding gemaakt van personen (18-24 jaar) uit (de omgeving van) de stad, die rond de coffeeshops hangen en vooral arbeidsmigranten uit de gemeente aanbieden voor hen softdrugs te kopen. Niet-ingezetene arbeidsmigranten worden hier namelijk geweerd uit de coffeeshop.

In het centrum van een grote gemeente in Zeeland-West-Brabant, in het uitgaansgedeelte, is volgens experts een aantal (circa 30) straatdealers actief. Dit zijn hoofdzakelijk jonge mannen (18-24 jaar) die vooral harddrugs verkopen. De straatdealers komen vrijwel uitsluitend uit de gemeente zelf, net als hun klanten.

Vooral in kleine gemeenten lijken de straatdealers in softdrugs zich vooral op lokale minderjarigen te richten.

Straatdealers verkopen aan lokale minderjarigen in vier gemeenten

In een middelgrote gemeente in de regio Den Haag zegt een expert dat er circa 10 straatdealers actief zijn en noemt dat in relatie tot het inwonertal veel. Een andere expert kwalificeert dat als een aantal, maar niet veel. Er wordt gesignaleerd dat softdrugs- en harddrugsdealers samenwerken door bijvoorbeeld een auto te delen. Softdrugsdealers bedienen uitsluitend minderjarigen; degenen die ook harddrugs verkopen een oudere groep. Dealers en klanten zijn 'lokaal volk'. Men heeft het idee dat het aantal straatdealers in 2014 is toegenomen omdat de vraag toenam en vermogenscriminelen hun focus verleggen naar drugshandel wegens de kleinere pakkans.

Experts in een kleine gemeente in de regio Den Haag vertellen over een grote groep hangjongeren (veelal minderjarig) die in de zomer van 2014 veel overlast veroorzaakte. Dit verklaart waarschijnlijk de piek in door de politie geregistreerde overlastincidenten in augustus/september 2014 (Figuur 3.2, pag. 18). De hangjongeren gebruikten ook drugs (softdrugs, maar vooral harddrugs), die ze van straatdealers zouden kopen. Zowel de hangjongeren als de straatdealers komen volgens de experts uit de gemeente zelf en omliggende dorpen.

In een kleine gemeente in Noord-Holland is er bijzondere aandacht voor druggebruik onder minderjarigen en de straatdealers die hen bedienen. Experts in deze gemeente hebben daarom goed zicht op het aantal straatdealers: circa acht. De straatdealers zijn voornamelijk 18-24 jaar en komen uit de gemeente of omringende dorpen.

In een kleine gemeente in het grensgebied Oost-Nederland worden twee groepen straatdealers onderscheiden: jongeren die vooral softdrugs verkopen en een oudere groep die vooral harddrugs verkoopt. Er zouden ongeveer zeven softdrugdealers actief zijn (de één noemt dat veel, de ander niet). Dit zijn jongeren (<18 jaar) en jongvolwassenen (18-24 jaar) die softdrugs aan hun leeftijdsgenoten verkopen. Een deel van de klanten zou de softdrugs in de coffeeshop te slecht of te duur vinden en daarom de illegale markt opzoeken. Zowel dealers als klanten wonen in de gemeente of de dorpen daaromheen.

In vijf gemeenten in de zuidelijke grensregio richten de straatdealers zich níet op lokale gebruikers, maar op softdrugstoeristen. Hieronder zijn de vier gemeenten waar experts (zeer) veel straatdealers rapporteren. In alle vijf gemeenten worden niet-ingezetenen geweerd uit de coffeeshops. Een andere overeenkomst is dat in deze gemeenten ook (zeer) veel drugsrunners werden gemeld en dat experts het lastig vinden onderscheid te maken tussen beide groepen. Er wordt gezegd dat het dezelfde groep is of dat beide groepen mengen. De beschrijvingen van de straatdealers in deze gemeenten komen dus grotendeels overeen met die van de drugsrunners (pag. 40). Hieronder volgt een beknopte weergave.

Straatdealers verkopen aan softdrugstoeristen in vijf grensgemeenten met ingezetenencriterium

In een grote gemeente in Limburg zijn de meeste straatdealers 25-34-jarigen uit de Randstad. In het centrum verkopen ze vooral softdrugs, in de buitenwijken vooral harddrugs. De klandizie bestaat uit Belgen en Fransen.

In een middelgrote gemeente in Limburg worden softdrugs verkocht door 18-24-jarige lokale straatdealers aan voornamelijk Duitse toeristen.

In een grote gemeente in Oost-Brabant zijn straatdealers vooral jonge mannen (18-24) uit de gemeente zelf die zich richten op buitenlandse toeristen.

In een middelgrote gemeente in Zeeland-West-Brabant leiden drugsrunners klanten naar straatdealers op parkeerplaatsen. Ook zijn er wel wat straatdealers in het centrum die gebruikshoeveelheden verkopen. Hun klanten zijn Franse en Belgische softdrugstoeristen.

In een kleine gemeente in Zeeland-West-Brabant zijn in het zomerseizoen straatdealers actief die vooral aan buitenlandse badgasten verkopen.

Ook in twee gemeenten waar het ingezetenencriterium niet wordt gehandhaafd, richt een aantal straatdealers zich (deels) op buitenlandse bezoekers.

Straatdealers verkopen (ook) aan toeristen in twee gemeenten zonder ingezetenencriterium

In Amsterdam verkoopt een aantal straatdealers softdrugs (maar ook wel harddrugs) op drukbezochte plekken in het centrum. Ze richten zich daarbij op al het aanwezige publiek, zowel toerist als niet-toerist. De straatdealers zijn voornamelijk Amsterdammers van 18-24 jaar. Men vermoedt dat hun aantal in 2014 is toegenomen.

Op vaste plekken in een middelgrote gemeente in het grensgebied van Oost-Nederland vindt straathandel plaats. Hier worden zowel softdrugs als harddrugs verhandeld. De klanten zijn zowel Duitse toeristen als personen uit de regio. Een deel (circa een kwart) van de klanten is minderjarig.

06-dealers

In bijna de helft van de gemeenten (**14** van de 31) rapporteren experts niet of nauwelijks 06-dealers. In **4** gemeenten meldt telkens één expert een aantal 06-dealers die softdrugs verkopen, maar zegt tegelijkertijd vrijwel geen zicht te hebben op deze groep (en verder ook geen informatie over kenmerken van dealers en klanten te kunnen verschaffen). De andere experts in deze gemeenten zeggen dat er niet of nauwelijks 06-dealers zijn. In **4** andere gemeenten zeggen de experts helemaal geen zicht te

hebben op 06-dealers in softdrugs. In geen van deze gemeenten worden 06-dealers als een issue beschouwd, althans geen 06-dealers die handelen in softdrugs.

Tabel 7.3 06-dealers actief in gemeente volgens lokale experts (2014)
~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	onduidelijk		
Den Haag	niet of nauwelijks*	aantal	aantal
Limburg	(zeer) veel	niet of nauwelijks	aantal
Midden-Nederland	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	onduidelijk
Noord-Holland	niet of nauwelijks	geen zicht op	aantal
Noord-Nederland	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks
Oost-Brabant	geen zicht op	aantal	niet of nauwelijks
Oost-Nederland grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Oost-Nederland niet-grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks*	niet of nauwelijks
Rotterdam	geen zicht op	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks*
Zeeland-West-Brabant	onduidelijk	geen zicht op	niet of nauwelijks
Gemeenten met 06-dealers	**1** (+ 2 onduidelijk)	**2**	**3** (+ 1 onduidelijk)

* Eén expert meldt een aantal 06-dealers, maar weinig zicht op of voornamelijk harddrugs.

Een handvol gemeenten (**5**) meldt een aantal, maar niet veel 06-dealers, die vooral aan lokale gebruikers verkopen.

Een aantal 06-dealers in vijf gemeenten

In een middelgrote gemeente in de regio Den Haag zouden twee á drie 06-dealers actief zijn, die zich voor een groot deel op de minderjarigen in de gemeente richten.

Een kleine gemeente in de regio Den Haag meldt een aantal 06-dealers omdat er weleens scooters worden gezien. Het is niet helemaal zeker of die ook softdrugs op bestelling leveren, waarschijnlijk gaat het meer om harddrugs. Zowel 06-dealers als klanten komen vooral uit de gemeente.

Experts in een kleine gemeente in Limburg schatten dat er circa vijf 06-dealers zijn. Dit zijn jonge mannen (18-24 jaar) uit de gemeente die soft- en harddrugs leveren aan lokale gebruikers.

In een kleine gemeente in Noord-Holland zouden ongeveer drie 06-dealers actief zijn. Ze behoren tot dezelfde groep als de straatdealers, zijn voornamelijk 18-24 jaar en komen uit de gemeente of omringende dorpen. Ze bedienen een lokale klantengroep van 18 jaar en ouder; minderjarigen halen eerder softdrugs bij straatdealers.

In een middelgrote gemeente in Oost-Brabant opereert een onbekend aantal 06-dealers, die naast softdrugs ook wel harddrugs verkopen. Het betreft hier voornamelijk een lokale markt (zowel dealers als klanten). De leeftijdsverdeling van de 06-dealers is niet bekend, de klandizie zou wat ouder zijn (25-plus).

In een grote gemeente in Limburg (**1**) melden experts dat (zeer) veel 06-dealers verweven zijn met de drugsrunners en straatdealers die zich richten op Belgische en Franse softdrugstoeristen. Er zou een soort 'telefooncentrale' bestaan van waaruit kopers naar een transactielocatie worden geleid en runners en dealers worden aangestuurd.

Tot slot is bij **3** gemeenten geen overeenstemming tussen experts of blijft onduidelijk hoe groot het fenomeen is. In deze gemeenten zouden er volgens één expert veel 06-dealers zijn en zou hun aantal ook toenemen, maar zegt een andere expert hier geen indicatie van te krijgen of zou het voornamelijk om harddrugs gaan en softdrugs bijzaak zijn ('voor een beetje softdrugs gaan ze niet rijden'). In alle gevallen bedienen de 06-dealers voornamelijk lokale of regionale meerderjarige klanten.

Thuisdealers

In de helft van de steekproefgemeenten (**16** van de 31) komen thuisdealers niet of nauwelijks voor. In **2** gemeenten vermoedt één expert dat er wel een aantal zijn, maar heeft er eigenlijk weinig zicht op. De andere experts in deze gemeenten zeggen dat er niet of nauwelijks thuisdealers zijn. En in **5** gemeenten heeft geen van de experts weet van thuisdealers. Thuisdealers vormen in al deze gemeenten blijkbaar nauwelijks een issue.

Tabel 7.4 Thuisdealers actief in gemeente volgens lokale experts (2014)
~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	geen zicht op		
Den Haag	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Limburg	(zeer) veel	niet of nauwelijks	aantal
Midden-Nederland	niet of nauwelijks	onduidelijk	niet of nauwelijks*
Noord-Holland	niet of nauwelijks	geen zicht op	niet of nauwelijks
Noord-Nederland	niet of nauwelijks	aantal	niet of nauwelijks
Oost-Brabant	geen zicht op	aantal	niet of nauwelijks
Oost-Nederland grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	aantal
Oost-Nederland niet-grens	niet of nauwelijks	aantal	niet of nauwelijks
Rotterdam	geen zicht op	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Zeeland-West-Brabant	aantal	niet of nauwelijks*	geen zicht op
Gemeenten met thuisdealers	**1**	**3** (+ 1 onduidelijk)	**2**

* Eén expert meldt een aantal thuisdealers, maar weinig zicht op of voornamelijk harddrugs.

Experts in **6** gemeenten rapporteren dat er een aantal thuisdealers actief is, maar zij kunnen meestal niet aangeven hoeveel ongeveer. De thuisdealers bedienen de lokale markt. Veelal wordt ook (of voornamelijk) in harddrugs gehandeld. Een deel van de klanten zou minderjarig zijn.

Een aantal thuisdealers in zes gemeenten

In een kleine gemeente in Limburg zijn de experts het erover eens dat er een aantal thuisdealers is. De ene expert meldt dat de thuisdealers en hun klanten in de jongere leeftijdscategorieën vallen, inclusief minderjarigen, de andere expert zegt dat zowel dealers als klanten 25-plussers zijn. Beide experts zeggen wel dat het om een lokale klantenkring gaat.

In een middelgrote gemeente in Noord-Nederland treft de politie vrijwel alleen thuisdealers in harddrugs aan, maar denken de experts dat er vanuit (een onbekend aantal) hennepkwekerijen wel softdrugs verkocht worden. Zij zouden vooral aan lokale klanten verkopen, waarvan een deel (circa een vijfde) minderjarig.

Ook in een middelgrote gemeente in Oost-Brabant wordt een aantal thuisdealers gemeld, maar experts kunnen geen schatting geven. De thuisdealers zijn voornamelijk 25-34-jarigen en 35-plussers. Ze handelen, naast softdrugs, ook wel in harddrugs. De klanten behoren over het algemeen ook tot de oudere leeftijdsgroep en komen uit de gemeente en omliggende dorpen.

In een kleine grensgemeente in Oost-Nederland zou in sociale achterstandswijken een aantal (3 á 4) thuisdealers zitten die voornamelijk softdrugs verkopen. De dealers zijn 18-24 jaar of ouder. De klanten zijn ook wel lokale jongeren (circa een vijfde is minderjarig).

Een expert in een middelgrote gemeente in Oost-Nederland (niet-grens) denkt dat er (een onbekend aantal) thuisdealers zijn. Bij panden waar harddrugs verkocht worden, vinden ze ook vaak grote hoeveelheden softdrugs. Er is echter geen hard bewijs voor en er is ook geen zicht op kenmerken van de dealers en hun klanten.

In een grote gemeente in Zeeland-West-Brabant lopen de schattingen over het aantal thuisdealers uiteen van 10 tot 100. Het grootste gedeelte zou voornamelijk harddrugs verkopen. De thuisdealers richten zich op de lokale markt. Eén expert denkt dat het aantal thuisdealers in 2014 is toegenomen, maar een andere expert meent juist dat het aantal door de strenge Damocles-aanpak afneemt.

De grote gemeente in Limburg (**1**) signaleert (zeer) veel thuisdealers, gelieerd aan de drugsrunners, straatdealers en 06-dealers. Vanuit de panden worden softdrugs verkocht, maar worden ook de andere typen dealers aangestuurd en bevoorraad. De klanten zijn voornamelijk Belgische toeristen.

Tot slot is in 1 gemeente onduidelijk of er thuisdealers zijn. Eén expert in een middelgrote gemeente in Midden-Nederland beredeneert dat er veel thuisdealers zijn op basis van de vele hennepkwekerijen die worden opgerold. De opbrengst van deze kwekerijen zou volgens hem bedoeld zijn voor de thuisdealers in de gemeente. Op de thuisdealers zelf of hun klanten heeft hij geen zicht. De andere experts in deze gemeente melden dat er een aantal of zelfs helemaal geen thuisdealers zijn.

Winkel- en horecadealers

Winkel- en horecadealers komen het minste voor van alle typen dealers, zij zijn in twee op de drie steekproefgemeenten niet of nauwelijks te vinden (**22** van de 31). In **3** andere gemeenten is er geen zicht op winkel- en horecadealers. Experts hier ontvangen geen signalen over deze vorm van illegale verkoop.

Tabel 7.5 Winkel- en horecadealers actief in gemeente volgens lokale experts (2014) ~ steekproefgemeenten per gemeentegrootte per onderzoeksregio

Onderzoeksregio	**Gemeentegrootte**		
	groot	***middelgroot***	***klein***
Amsterdam	niet of nauwelijks		
Den Haag	aantal	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Limburg	onduidelijk	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Midden-Nederland	niet of nauwelijks	aantal	onduidelijk
Noord-Holland	niet of nauwelijks	geen zicht op	niet of nauwelijks
Noord-Nederland	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Oost-Brabant	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Oost-Nederland grens	niet of nauwelijks	aantal	niet of nauwelijks
Oost-Nederland niet-grens	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Rotterdam	geen zicht op	niet of nauwelijks	niet of nauwelijks
Zeeland-West-Brabant	niet of nauwelijks	aantal	geen zicht op
Gemeenten met winkel- en horecadealers	**1** (+ 1 onduidelijk)	**3**	**0** (+ 1 onduidelijk)

Experts in **4** grote en middelgrote gemeenten spreken over een aantal, maar niet veel winkel- en horecadealers.

Een aantal thuisdealers in zes gemeenten

Bij winkel- en horecadealers in een grote gemeente in de regio Den Haag (circa 20) gaat het vooral om koffiehuizen en soms een sigarenzaak of groentewinkel. De winkel- en horecadealers zijn gericht op de lokale markt.

In een middelgrote gemeente in Midden-Nederland zijn in 2014 twee horecagelegenheden gesloten omdat daar softdrugs werden verkocht, deels ook aan lokale minderjarigen (circa een vijfde van de klanten).

Circa vijf growshops, smartshops en 'giftshops' verkopen in een middelgrote grensgemeente in Oost-Nederland softdrugs aan voornamelijk Duitse toeristen.

In een middelgrote gemeente in Zeeland-West-Brabant zou een aantal (5 á 6) growshops softdrugs verkopen aan lokale arbeidsmigranten die worden geweerd uit de coffeeshops. Door de aanpak van de growshops neemt dit af.

In **2** gemeenten is de situatie onduidelijk. Eén expert in een grote gemeente in Limburg meldt dat veel (circa 50) belwinkels, shoarmatenten, kapsalons en dergelijke gesloten zijn wegens verkoop van softdrugs, maar zegt verder geen zicht te hebben op de dealers en hun klanten. In een kleine gemeente in Midden-Nederland rapporteert één expert een aantal (circa 4) cafés waar verkoop van softdrugs wordt vermoed. Bij de andere experts in beide gemeenten zijn geen gevallen bekend en zij melden dat er niet of nauwelijks winkel- en horecadealers zijn.

Internet

De laatste vraag in het interview met lokale experts ging over nieuwe ontwikkelingen in de illegale verkoop van softdrugs. Afgezien van het growshopverbod (strafbaarstelling van voorbereidende han-

delingen hennepteelt) wordt niets nieuws gemeld. Ook niet wanneer specifiek gevraagd wordt naar (eventuele verplaatsing naar) softdrugsverkoop via internet. Geen enkele expert heeft hier signalen van ontvangen. 'Ze doen het nog op de ouderwetse manier.'

Samenvatting

In de meeste van de 31 steekproefgemeenten was de mate van illegale verkoop van softdrugs buiten de coffeeshops in 2014 volgens de lokale experts min of meer vergelijkbaar met 2013.

Lokale experts blijken niet altijd goed zicht te hebben op de illegale verkoop – hetgeen wellicht ook een indicatie is dat dit fenomeen dan niet echt speelt in een gemeente, althans dat er kennelijk geen sprake is van noemenswaardige hieraan gerelateerde overlast.

Van de verschillende typen illegale softdrugsverkoop, worden straatdealers het verreweg vaakst gerapporteerd. Experts is 17 gemeenten melden de aanwezigheid van *straatdealers* in hun gemeente (13 een aantal en 4 (zeer) veel). Daarna volgen *drugsrunners*; deze worden in 7 gemeenten gemeld (3 een aantal en 5 (zeer) veel). *06-dealers* zijn volgens experts actief in 6 gemeenten (5 een aantal en 1 (zeer) veel). *Thuisdealers* zijn actief eveneens in 6 gemeenten, maar nergens worden (zeer) veel thuisdealers gemeld. *Winkel- en horecadealers* komen het minst voor: in 4 gemeenten, maar nergens (zeer) veel. In geen enkele gemeente worden signalen ontvangen van verkoop van softdrugs via *internet*.

Het geheel overziend, komt uit de interviews met lokale experts een heel gevarieerd beeld naar voren van de illegale cannabis verkoop.

- In **7** gemeenten werden alle typen illegale verkoop niet of nauwelijks gesignaleerd: 4 grote en 3 kleine gemeenten.
- In **9** gemeenten ging het om één type illegale verkoper, waarvan een aantal, maar niet veel werden gesignaleerd: 3 grote, 4 middelgrote en 2 kleine gemeenten. (Inclusief 1 gemeente met mogelijk één type).
- In **12** gemeenten werden twee typen illegale verkopers gerapporteerd. (Inclusief 3 gemeenten met zeker één en mogelijk twee typen, en 1 gemeente met mogelijk twee typen).
- In **2** gemeenten ging het om drie typen en in **1** gemeente om vier typen (mogelijk alle vijf).

Opvallend is dat meerdere typen illegale verkopers vooral door zuidelijke steekproefgemeenten werden gerapporteerd – en daar ook het vaakst één of meer typen (zeer) veel werden gesignaleerd.

In de meeste gevallen richten de illegale verkopers zich op lokale gebruikers in de gemeente. Uitzondering vormen vijf gemeenten in de zuidelijke grensregio's, waar (zeer veel) drugsrunners en straatdealers softdrugs verkopen aan toeristen die uit de coffeeshops worden geweerd. Het onderscheid tussen beide typen illegale verkopers is volgens experts hier vaak moeilijk te maken. Drugsrunners en straatdealers zouden dezelfde groep vormen of in elk geval nauw samenwerken (in één gemeente ook met 06-dealers). In deze vijf grensgemeenten wordt het ingezetenencriterium nageleefd, maar een directe relatie tussen het weren van niet-ingezetenen en illegale verkoop van softdrugs kan niet gelegd worden, want in vier andere gemeenten waar niet-ingezetenen uit de coffeeshops worden geweerd, bestaat volgens experts geen omvangrijke illegale markt. En voor zover er wel dealers actief

zijn, richten die zich op de lokale gebruikersmarkt. Daarnaast zijn er twee gemeenten waar straatdealers (ook) verkopen aan toeristen, die daar wel welkom zijn in de coffeeshops.

8 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In deze rapportage zijn coffeeshop- en softdrugstoerisme, softdrugsgerelateerde overlast, verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshop en drugsrunnen in 2014 in kaart gebracht, alsmede de ontwikkelingen daarin en de geografische spreiding van deze fenomenen. Hennepteelt is in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Allereerst is landelijke cijfermatige systeemkennis verzameld in de vorm van bij de politie geregistreerde incidenten overlast i.v.m. alcohol/drugs (E38) en incidenten van softdrugsbezit of –handel (F41+F43), alsmede door het Openbaar Ministerie (OM) behandelde softdrugsfeiten (art. 3 OW, excl. hennepteelt). Landelijk registreerde de politie 24.807 overlastincidenten in 2014, hetgeen neerkomt op 14.7 per 10.000 inwoners. Het landelijk aantal softdrugsincidenten politie bedroeg 5.663 (3.4 per 10.000 inwoners) en het landelijk aantal softdrugsfeiten OM 3.882 (2.3 per 10.000 inwoners).

Achter deze landelijke cijfers gaat een grote geografische spreiding schuil. De cijfermatige systeemkennis is verder bestudeerd in een brede steekproef van 31 grote, middelgrote en kleine coffeeshopgemeenten, verdeeld over 11 onderzoeksregio's over heel Nederland. Er is veel variatie tussen regio's en gemeenten, ook wanneer rekening gehouden wordt met inwonertal. In de 31 steekproefgemeenten liep het aantal geregistreerde overlastincidenten per 10.000 inwoners uiteen van 2.7 tot 140.5 per 10.000 inwoners. Bij softdrugsincidenten politie was dat 0.9 tot 13.2 per 10.000 inwoners en bij softdrugsfeiten OM 0.3 tot 7.4 per 10.000 inwoners.

In de 31 steekproefgemeenten zijn ook interviews gehouden met in totaal 78 lokale experts; gemeenteambtenaren en politiefunctionarissen die zicht hebben op de lokale softdrugsmarkt. In de interviews kwamen het softdrugsbeleid en de (maatregelen ter) handhaving ervan, softdrugsgerelateerde overlast, verkoop van cannabis buiten de coffeeshops, drugsrunnen, softdrugstoerisme en coffeeshoptoerisme in de gemeente aan de orde. De interviews zijn onafhankelijk van de cijfermatige systeemkennis gehouden; de informatie van de lokale experts dient ter aanvulling, nuancering en duiding van de cijfers. De meeste gemeenten konden geen lokale registratiecijfers leveren over toerisme, overlast en illegale verkoop (anders dan de politiecijfers), maar lokale experts waren over het algemeen wel in staat om kwalitatieve indicaties van de omvang te geven.

Overzicht

De resultaten van de verzamelde cijfers en informatie van lokale experts per gemeente zijn in Tabel 8.1 (pag. 51) schematisch weergegeven. Daarbij geeft een **+** (vetgedrukt, donkere cellen) aan dat de cijfers van politie of OM relatief hoog liggen (minimaal 50% boven het landelijk gemiddelde, per inwonertal) respectievelijk dat er volgens lokale experts sprake is van (zeer) veel coffeeshop- of softdrugstoerisme, veel tot ernstige coffeeshopoverlast of (zeer) veel drugsrunners en dealers. Bij een – (lichtgekleurde cellen) zijn de cijfers benedengemiddeld en melden lokale experts niet of nauwelijks coffeeshop- of softdrugstoerisme, coffeeshopoverlast respectievelijk drugsrunners en dealers. En een ± staat voor gemiddelde cijfers, een aantal, maar niet veel coffeeshop- en softdrugstoeristen,

matige coffeeshopoverlast respectievelijk een aantal drugsrunners/dealers. Bij vraagtekens is er geen eenduidig beeld.

Tabel 8.1 Overzicht resultaten per steekproefgemeente (2014)

		Cijfermatige systeemkennis			**Lokale experts**								
		overlastincidenten politie	**softdrugsincidenten politie**	**softdrugsfeiten OM**	**coffeeshoptoerisme**	**softdrugstoerisme**	**coffeeshopoverlast**	**drugsrunners**	**straatdealers**	**06-dealers**	**thuisdealers**	**horeca/winkel dealers**
Amsterdam	groot	–	±	±	+	?	±	–	±	?	–	–
Den Haag	groot	–	±	±	–	–	–	–	–	–	–	±
	middelgroot	–	±	±	–	–	–	–	±	–	–	–
	klein	+	±	–	–	–	–	–	±	–	–	–
Limburg	groot*	+	±	+	–	+	±	+	+	+	+	?
	middelgroot*	+	+	+	–	+	+	+	+	–	–	–
	klein	+	±	±	?	±	–	–	–	±	±	–
Midden-Nederland	groot	±	±	–	±	–	±	–	–	–	–	–
	middelgroot	–	±	±	–	–	–	–	–	–	?	±
	klein	±	–	±	–	–	–	–	–	?	–	?
Noord-Holland	groot	±	±	–	?	–	–	–	–	–	–	–
	middelgroot	–	–	±	–	–	±	–	±	–	–	–
	klein	±	–	±	–	±	–	–	±	±	–	–
Noord-Nederland	groot	+	±	±	?	–	±	±	–	–	–	–
	middelgroot	±	±	±	?	±	–	–	±	–	±	–
	klein	±	–	±	–	–	±	–	±	–	–	–
Oost-Brabant	groot*	±	±	±	–	+	+	+	+	–	–	–
	middelgroot*	±	±	±	–	±	±	–	±	±	±	–
	klein*	±	±	±	–	±	–	–	–	–	–	–
Oost-Nederland grens	groot	±	±	–	?	–	±	–	–	–	–	–
	middelgroot	±	±	+	+	±	–	–	±	–	–	±
	klein	±	+	–	+	±	–	–	±	–	±	–
Oost-Nederland niet-grens	groot	±	±	–	±	–	–	–	–	–	–	–
	middelgroot	±	±	–	–	–	–	–	–	–	±	–
	klein	±	+	+	–	–	–	–	–	–	–	–
Rotterdam	groot	±	±	±	–	–	–	?	–	–	–	–
	middelgroot*	+	+	+	–	±	±	–	±	–	–	–
	klein	±	+	±	±	–	–	–	–	–	–	–
Zeeland-West-Brabant	groot*	±	+	+	±	±	–	–	±	–	?	–
	middelgroot*	±	+	+	–	±	–	+	±	–	–	±
	klein*	+	+	±	–	+	?	+	+	–	–	–

* = niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops
Zie vorige pagina voor de verklaring der overige tekens.

In enkele gemeenten zijn de registratiecijfers van politie of OM wat hoger dan gemiddeld, maar wordt dit niet ondersteund door het beeld dat de lokale experts schetsen. In grote lijnen is er echter veel overeenstemming tussen de cijfermatige systeemkennis en de informatie van de lokale experts.

Hoewel de meeste steekproefgemeenten het ingezetenencriterium wel hebben opgenomen in hun coffeeshopbeleid, wordt het ingezetenencriterium in 22 van de 31 gemeenten niet actief gehandhaafd. Niet-ingezetenen worden hoofdzakelijk in de zuidelijke grensregio's uit de coffeeshops geweerd.

De meeste steekproefgemeenten (**18** van de 31) hadden voor 2014 lage tot gemiddelde cijfers van geregistreerde overlastincidenten en softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM. In de meeste gemeenten (**19**) was volgens de geïnterviewde experts niet of nauwelijks coffeeshoptoerisme (= het kopen van softdrugs in coffeeshops door niet-ingezetenen van Nederland). In de helft van de gemeenten (**16**) kwamen geen of nauwelijks softdrugstoeristen (= het buiten de coffeeshop kopen van softdrugs door niet-ingezetenen van Nederland). En de meeste gemeenten (**19**) rapporteerden geen tot weinig coffeeshopoverlast. Tot slot meldden experts in de helft van de gemeenten (**16**) niet of nauwelijks drugsrunners en dealers of hooguit een aantal, maar niet veel van één type dealer. In een groot deel van het land is dus sprake van geringe softdrugsgerelateerde overlast en illegale verkoop.

In onderstaande paragrafen beantwoorden we de vier onderzoeksvragen.

Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van het coffeeshoptoerisme en softdrugstoerisme?

Geografisch gezien zijn in een groot deel van het land, het midden, westen en noorden, geen ontwikkelingen in coffeeshoptoerisme en softdrugstoerisme waarneembaar, omdat er vrijwel geen coffeeshoptoeristen noch softdrugstoeristen zijn. De meeste van deze coffeeshopgemeenten trekken namelijk nauwelijks buitenlandse bezoekers, althans niet het type toeristen dat interesse heeft in softdrugs. Uitzondering hierop is de gemeente Amsterdam, waar veel coffeeshoptoeristen zijn en waar door sluiting van coffeeshops in het centrum een verplaatsing naar coffeeshops in omringende buurten wordt gesignaleerd.

Afgezien van Amsterdam, zijn er alleen in de oostelijke grensgemeenten – die het ingezetenencriterium niet actief handhaven – veel coffeeshoptoeristen. De grotere zuidelijke grensgemeenten – waar niet-ingezetenen uit de coffeeshops worden geweerd – hebben niet of nauwelijks coffeeshoptoeristen (meer), maar wel veel softdrugstoeristen. Een kleine gemeente in Limburg heeft de actieve handhaving van het ingezetenencriterium in 2014 opgeschort en ziet een toename van coffeeshoptoerisme, maar (nog) geen afname van softdrugstoerisme. Een grote gemeente in Limburg ziet door de aanhoudend strikte handhaving van het ingezetenencriterium wel een afname van softdrugstoerisme. Buitenlandse bezoekers blijven weg uit deze gemeente en wijken uit naar omliggende gemeenten waar minder streng wordt gehandhaafd. Ook zijn er geluiden van verplaatsing naar de Belgische grensgebieden.

Als het gaat om coffeeshoptoeristen, vormen arbeidsmigranten een bijzondere groep. Zij wonen en werken in de gemeenten, maar staan niet altijd in de gemeente (of elders in Nederland) ingeschreven.

Formeel vallen zij dan onder de niet-ingezetenen. Twee gemeenten die niet-ingezetenen weren uit de coffeeshops, maken voor arbeidsmigranten een uitzondering, maar twee andere gemeenten doen dat niet, wat volgens de experts aldaar een 'wrange' situatie oplevert.

Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van de softdrugsgerelateerde overlast?

Onder softdrugsgerelateerde overlast wordt zowel coffeeshopoverlast als overlast van illegale verkoop van cannabis buiten de coffeeshops verstaan.

De meeste gemeenten (19 van de 31) rapporteerden in 2014 niet of nauwelijks *coffeeshopoverlast*. Daar waar wel sprake was van coffeeshopoverlast, bestond die voornamelijk uit verkeers- en parkeerproblemen in vaak toch al nauwe straten en uit rondhangen (vaak door jongeren in de leeftijd 18-24 jaar) in toch al drukke buurten. De overlast wordt vooral gemeld in grote en middelgrote gemeenten, verspreid over het land.
Een deel van de coffeeshopoverlast wordt toegeschreven aan de lokale coffeeshopklanten, maar net zo vaak worden ook niet-klanten verantwoordelijk gehouden. In drie gemeenten wordt matige tot ernstige overlast nadrukkelijk níet toegeschreven aan de coffeeshops en hun klanten, maar komt de overlast op het conto van drugsrunners en dealers, die zich richten op toeristen die geweigerd worden bij de coffeeshops. In twee van deze gemeenten was de overlast volgens de lokale experts door het wegvallen van de extra politie-inzet groter dan in 2013, in de andere gemeente was de overlast in 2014 al kleiner dan het jaar daarvoor en wordt door de constante aanpak en intensivering van de samenwerking met de Belgische politie een verdere afname verwacht.
De coffeeshopoverlast door drugsrunners en dealers wordt uitsluitend gemeld in gemeenten in de zuidelijke grensregio's die het ingezetenencriterium handhaven, maar komt tegelijkertijd niet voor in álle gemeenten waar niet-ingezetenen worden geweerd uit de coffeeshops. In drie van dergelijke gemeenten is niet of nauwelijks sprake van coffeeshopoverlast. En in twee gemeenten is er matige overlast van zowel klanten als niet-klanten uit de gemeente zelf.

Indicaties voor (ontwikkelingen in) *softdrugsgerelateerde overlast*, al dan niet door of rond coffeeshops, vloeien ook voort uit overlastincidenten die de politie registreert. Over het algemeen geldt: hoe groter de gemeente, hoe groter het aantal geregistreerde overlastincidenten, ook wanneer rekening gehouden wordt met het grotere aantal inwoners. Dit komt overeen met het beeld dat de experts schetsen.
Geografisch is softdrugsgerelateerde overlast niet gelijkelijk verspreid over Nederland. Regionaal en ook op gemeenteniveau zijn de aantallen door de politie geregistreerde overlastincidenten per capita in Limburg en Zeeland-West-Brabant bovengemiddeld, maar niet in de andere zuidelijke grensregio (Oost-Brabant) en ook niet in de grensgemeenten in het oosten van het land. Als er dus al sprake is van grensproblematiek, dan hangt dat samen met meer dan alleen de nabijheid van België of Duitsland. Vooral de grote gemeente in Limburg springt eruit. Hier werden in 2014 circa 140 overlastincidenten per 10.000 inwoners geregistreerd; bijna tien keer zoveel als het landelijk gemiddelde. Maar deze gemeente valt ook op doordat het aantal overlastincidenten in de loop van 2014 afnam. Dit patroon wordt bevestigd door de lokale experts: er is een afname van softdrugstoerisme en illegale verkoop cq. verplaatsing naar omringende gemeenten (zie ook: Van der Torre et al., 2015). Desondanks blijven de aantallen hoger dan elders.

Landelijk, regionaal en ook in de meeste afzonderlijke gemeenten duidt het aantal geregistreerde overlastincidenten op een seizoenseffect: lage aantallen in de wintermaanden en een piek in de zomer. Er is echter slechts één gemeente waar experts ook een seizoenseffect melden: in een kleine gemeente in Zeeland-West-Brabant is er in de zomer meer softdrugstoerisme van en illegale verkoop aan buitenlandse toeristen. Dat de andere gemeenten geen seizoenseffect melden kan verschillende oorzaken hebben. Om te beginnen is er in een groot deel van de gemeenten sowieso niet of nauwelijks sprake van (overlast door) toerisme en illegale verkoop. Ook kan een seizoenseffect als 'normaal' worden gezien en daarom niet het vermelden waard. Maar het is ook mogelijk dat het een artefact van de geregistreerde cijfers is. Overlastincidenten politie betreffen namelijk niet uitsluitend softdrugsgerelateerde overlast, maar ook overlast van alcohol en andere drugs. Het is niet bekend hoe groot het aandeel niet-softdrugsgerelateerde incidenten is en in hoeverre dat varieert tussen onderzoeksregio's en per seizoen. Dit kan ook verklaren waarom in enkele geïsoleerde gevallen de cijfers wat hoger liggen dan gemiddeld of een afwijkend patroon laten zien, zonder dat dit geduid kan worden op basis van de (onafhankelijk van de verzamelde cijfers gehouden) expertinterviews. In de tweede fase van het onderzoek, de verdiepende studie, zal verder worden onderzocht in hoeverre (trends in) door politie geregistreerde cijfers worden 'verstoord' door niet-softdrugsgerelateerde overlast. Ondanks deze kanttekeningen, komen de cijfers in grote lijnen overeen met het beeld dat lokale experts schetsen. De geregistreerde overlastincidenten leveren dus wel enige, maar geen precieze indicatie van (ontwikkeling in en spreiding van) softdrugsgerelateerde overlast in 2014.

Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van de illegale verkoop van cannabis aan gebruikers buiten de coffeeshops?

Lokale experts hebben niet altijd goed zicht op de illegale verkoop van softdrugs – hetgeen wellicht ook een indicatie is dat dit fenomeen dan niet echt speelt in een gemeente, althans dat er kennelijk geen sprake is van noemenswaardige hieraan gerelateerde overlast. In veel gemeenten zijn er niet of nauwelijks signalen van illegale softdrugshandel of zijn er een onbekend aantal, maar niet veel dealers actief. Als er wel illegale verkoop is, dan zijn dat meestal *straatdealers* (17 gemeenten). *Thuisdealers* (7), *06-dealers* (6) of *winkel- en horecadealers* (6) worden minder vaak gemeld. Verkoop van softdrugs via internet wordt niet gesignaleerd.

Illegale softdrugsverkoop wordt verspreid over het land gemeld, maar alle gemeenten waar (zeer) veel en ook verschillende typen illegale verkopers actief zijn, liggen in de drie zuidelijke grensregio's.

In de meeste gevallen richten de illegale verkopers zich op lokale gebruikers in de gemeente (waarbij straatdealers in vooral kleine gemeenten zich ook op minderjarigen richten). Uitzondering vormen vijf gemeenten in de zuidelijke grensregio's, waar straatdealers softdrugs verkopen aan toeristen die uit de coffeeshops worden geweerd. Een directe relatie tussen handhaving van het ingezetenencriterium en illegale verkoop van softdrugs kan echter niet gelegd worden, want in vier andere gemeenten waar niet-ingezetenen uit de coffeeshops worden geweerd, bestaat volgens experts geen omvangrijke illegale markt. En voor zover er wel dealers actief zijn, richten die zich op de lokale gebruikersmarkt. Daarnaast zijn er twee gemeenten waar straatdealers (ook) verkopen aan toeristen, die daar wel wel-

kom zijn in de coffeeshops. Dit kan het relatief grote aantal softdrugsincidenten politie en softdrugsfeiten OM in deze gemeenten verklaren.

Afgezien van de eerdergenoemde afname en verplaatsing in een grote gemeente in Limburg, worden er voor het jaar 2014 amper ontwikkelingen in illegale verkoop gerapporteerd door de lokale experts. Dit komt overeen met het beeld dat de cijfermatige systeemkennis laat zien. Zowel het aantal door politie geregistreerde incidenten van softdrugsbezit en -handel, als het aantal door Openbaar Ministerie behandelde softdrugsfeiten, was gedurende het kalenderjaar 2014 min of meer stabiel.

Welke ontwikkelingen zijn in 2014 waarneembaar in de aard, omvang en geografische spreiding van het drugsrunnen?

In de meeste gemeenten (24 van de 31) zijn er niet of nauwelijks (signalen van) drugsrunners die zich met softdrugs bezighouden. Experts in 5 gemeenten melden (zeer) veel drugsrunners. Dit zouden ook straatdealers kunnen zijn, want het onderscheid (beide spreken potentiele klanten aan, maar drugsrunners verkopen zelf niet) is niet altijd duidelijk. Drugsrunners en straatdealers vormen volgens experts vaak dezelfde groep of werken in elk geval nauw samen (in één gemeente ook met 06-dealers). Deze vijf gemeenten zijn dan ook dezelfde als de hierboven genoemde vijf gemeenten in de zuidelijke grensregio's, waar straatdealers softdrugs verkopen aan toeristen die uit de coffeeshops worden geweerd. Daarmee komt het fenomeen van drugsrunners dus vrijwel uitsluitend in het zuiden van het land voor. Over het algemeen zijn de drugsrunners enkele tientallen lokale jonge mannen (18-24 jaar), maar in een grote gemeente in Limburg gaat om een wat oudere groep van 25-34-jarige drugsrunners uit de Randstad. In al deze vijf gemeenten wordt als gevolg van genomen maatregelen een *verplaatsing* gesignaleerd: van de omgeving van de coffeeshops naar de woonwijken eromheen of naar een plekje in het centrum buiten het zicht van de beveiligingscamera's, naar de snelweg of naar België.

Conclusie

De cijfermatige systeemkennis van politie en Openbaar Ministerie laat grote geografische verschillen tussen regio's en gemeenten zien. Er zijn nauwelijks aanvullende lokale registratiecijfers beschikbaar ter onderbouwing hiervan, maar lokale experts zijn wel in staat het cijfermatige beeld te nuanceren en duiden op basis van kwalitatieve indicaties van de mate van overlast, toerisme en illegale verkoop. Uitzonderingen daargelaten is er in grote lijnen overeenstemming tussen cijfermatige systeemkennis en kwalificatie door lokale experts.

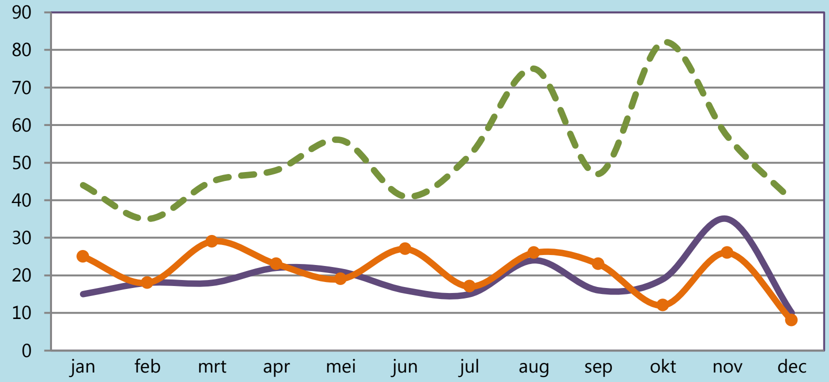
De resultaten overziend, valt op dat het vooral de gemeenten in de zuidelijke grensregio's zijn, waar zowel de registratiecijfers als door experts gemelde softdrugstoerisme, coffeeshopoverlast en illegale verkoop matig tot hoog scoren. De softdrugstoeristen in deze gemeenten brengen er hun zomervakantie door, zijn er op doorreis, maar zijn deels ook voormalige coffeeshoptoeristen die ondanks het ingezetenencriterium terug blijven keren (hoewel minder dan voorheen). De overlast van softdrugstoerisme en illegale verkoop tekent zich het duidelijkst af in de regio Limburg, gevolgd door Zeeland-West-Brabant en het minst in Oost-Brabant. In deze gemeenten worden niet-ingezetenen uit de coffeeshops geweerd, maar een causaal verband tussen het een en het ander kan op basis van dit onderzoek niet worden gelegd. In de meeste overige gemeenten, die laag tot gemiddeld scoren op de on-

derzochte punten en waar niet-ingezetenen niet worden geweerd, komen überhaupt weinig buitenlandse toeristen. Bovendien komt uit de expertinterviews naar voren dat in vijf zuidelijke grensgemeenten drugsrunners en straatdealers softdrugs verkopen aan toeristen die uit de coffeeshops worden geweerd. Terwijl in vier andere zuidelijke grensgemeenten, die ook toeristen weren uit de coffeeshops, dit fenomeen niet wordt gerapporteerd. Voor zover er hier illegale handel bestaat, richt die zich op de lokale gebruikersmarkt. En daarnaast is ook in gemeenten in het oostelijk grensgebied, waar niet-ingezetenen wel worden toegelaten in de coffeeshops, sprake van illegale verkoop aan softdrugstoeristen. Hier komen veel coffeeshoptoeristen (die overigens niet of nauwelijks coffeeshopoverlast veroorzaken), maar daarnaast bestaat er volgens experts al langere tijd een alternatief illegaal circuit waar buitenlandse gebruikers meer dan de toegestane maximumhoeveelheid softdrugs kopen. De combinatie van registratiecijfers en informatie van lokale experts levert een meer genuanceerd beeld op van de geografische spreiding van softdrugsgerelateerde overlast en illegale verkoop.

In het vervolg van dit onderzoek – de verdiepende studie – zal nog verder worden ingezoomd op de fenomenen coffeeshoptoerisme, softdrugstoerisme, softdrugsgerelateerde overlast en illegale verkoop.

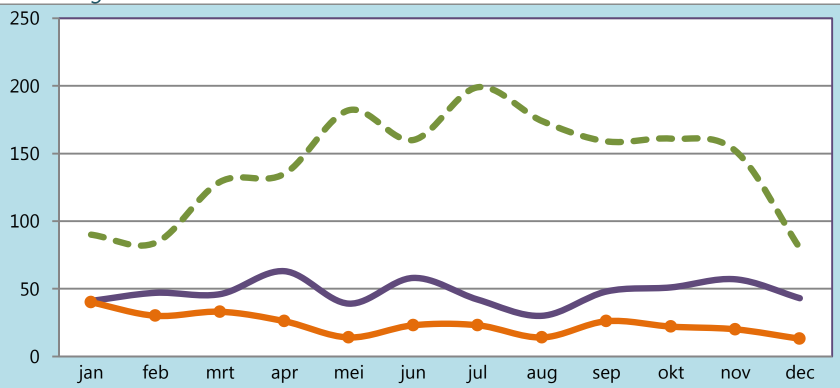
9 Bijlage A – Cijfermatige systeemkennis per onderzoeksregio (2014)

Figuur 9.1 Onderzoeksregio Amsterdam

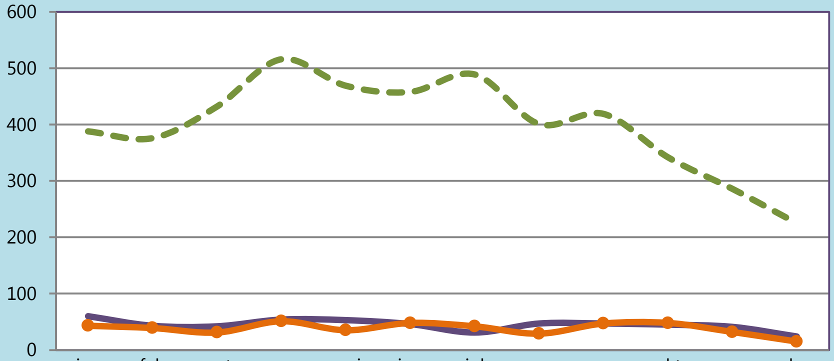
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	44	35	45	48	56	41	52	75	47	82	57	40
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	15	18	18	22	21	16	15	24	16	19	35	10
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	25	18	29	23	19	27	17	26	23	12	26	8

Figuur 9.2 Onderzoeksregio Den Haag

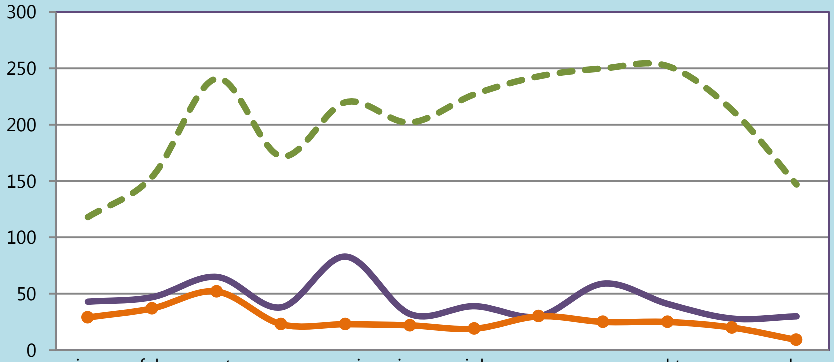
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	90	84	129	135	182	160	199	174	159	161	152	80
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	41	47	46	63	39	58	42	30	48	51	57	43
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	40	30	33	26	14	23	23	14	26	22	20	13

Figuur 9.3 Onderzoeksregio Limburg

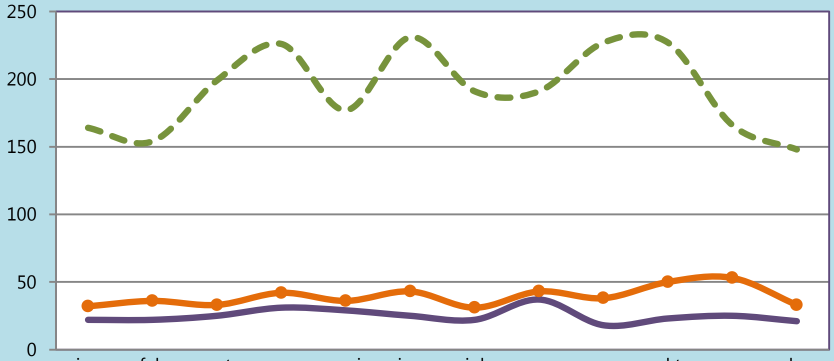
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	388	376	432	516	469	458	489	401	419	342	286	225
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	60	43	42	54	53	46	31	47	47	45	41	24
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	43	39	31	51	35	48	42	29	47	48	32	15

Figuur 9.4 Onderzoeksregio Midden-Nederland

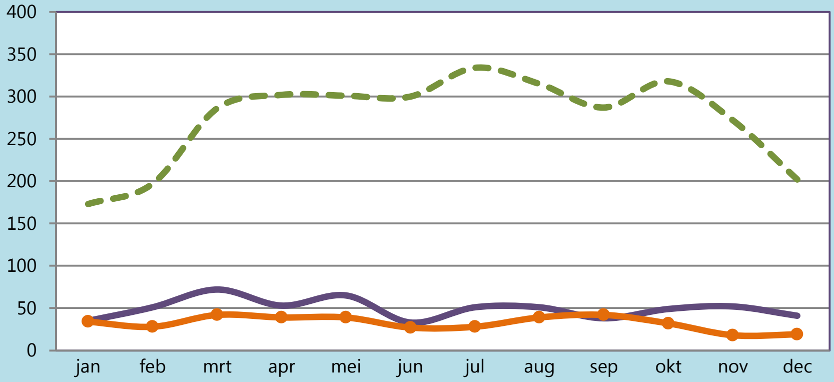
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	118	154	241	172	220	202	227	243	250	252	213	147
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	43	47	65	38	83	32	39	30	59	41	28	30
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	29	37	52	23	23	22	19	30	25	25	20	9

Figuur 9.5 Onderzoeksregio Noord-Holland

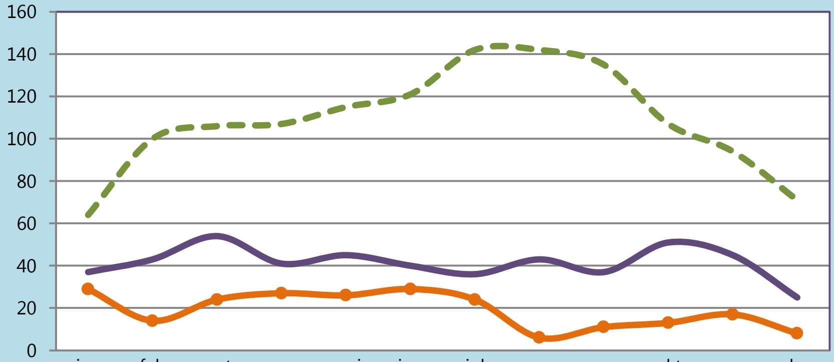
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	164	154	199	226	177	231	191	191	227	227	166	148
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	22	22	25	31	29	25	22	37	18	23	25	21
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	32	36	33	42	36	43	31	43	38	50	53	33

Figuur 9.6 Onderzoeksregio Noord-Nederland

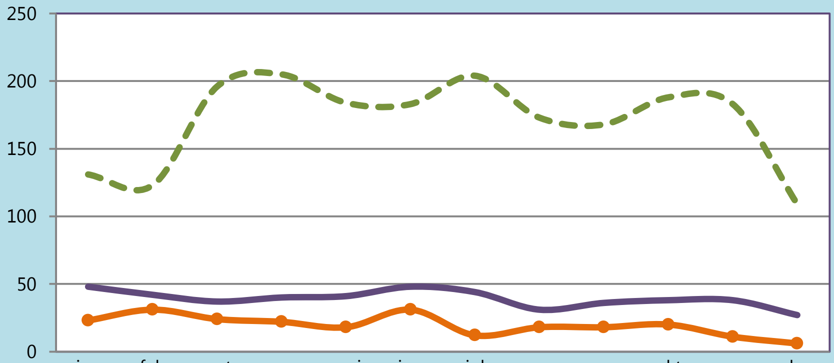
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	173	197	286	302	301	300	334	315	287	318	272	202
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	35	51	72	53	65	33	51	51	38	49	52	41
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	34	28	42	39	39	27	28	39	42	32	18	19

Figuur 9.7 Onderzoeksregio Oost-Brabant

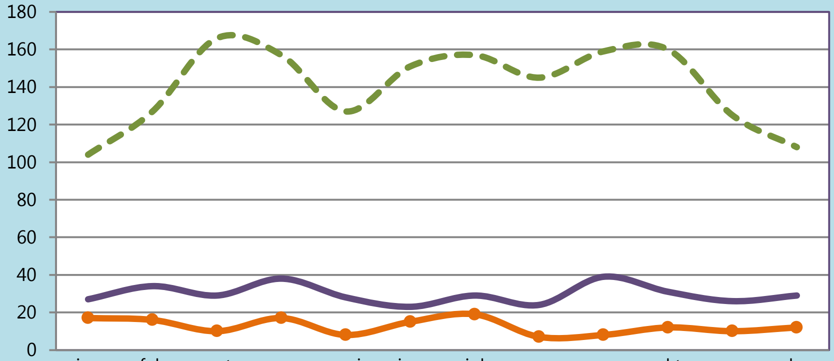
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	64	100	106	107	115	121	142	142	135	107	94	71
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	37	43	54	41	45	40	36	43	37	51	45	25
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	29	14	24	27	26	29	24	6	11	13	17	8

Figuur 9.8 Onderzoeksregio Oost-Nederland grens

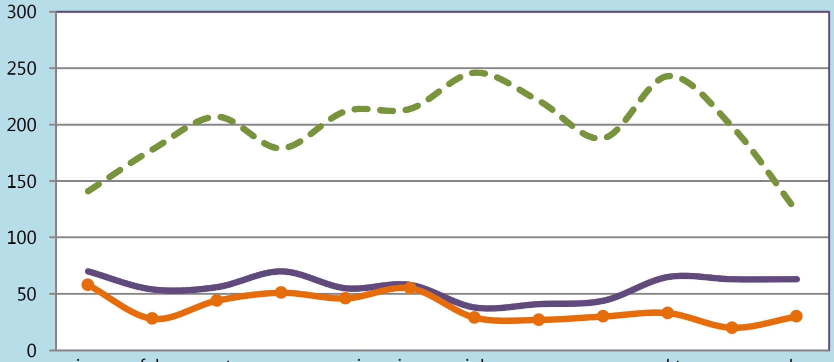
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	131	123	196	205	184	183	204	173	168	188	183	109
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	48	42	37	40	41	48	44	31	36	38	38	27
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	23	31	24	22	18	31	12	18	18	20	11	6

Figuur 9.9 *Onderzoeksregio Oost-Nederland niet-grens*

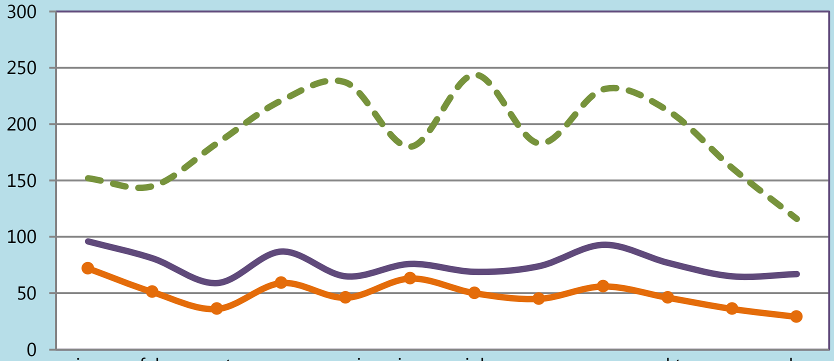
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	104	127	166	157	127	151	157	145	159	160	125	108
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	27	34	29	38	28	23	29	24	39	31	26	29
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	17	16	10	17	8	15	19	7	8	12	10	12

Figuur 9.10 *Onderzoeksregio Rotterdam*

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	141	178	207	179	212	214	246	221	188	243	198	123
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	70	54	56	70	55	58	38	41	44	65	63	63
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	58	28	44	51	46	55	29	27	30	33	20	30

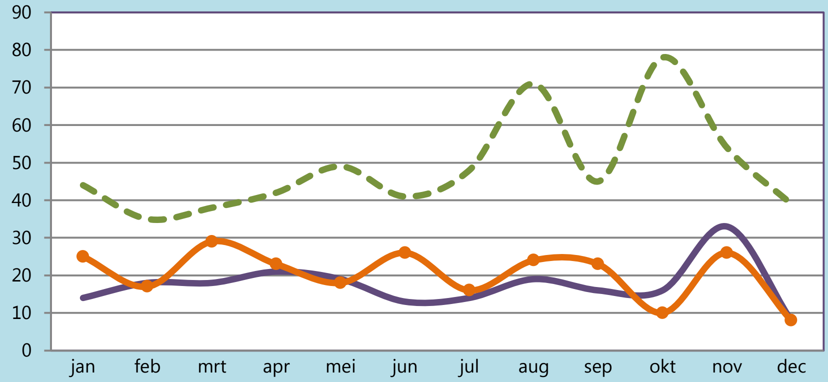
Figuur 9.11 *Onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant*

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	152	145	183	221	237	180	244	183	231	212	161	116
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	96	81	59	87	65	76	69	74	93	77	65	67
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	72	51	36	59	46	63	50	45	56	46	36	29

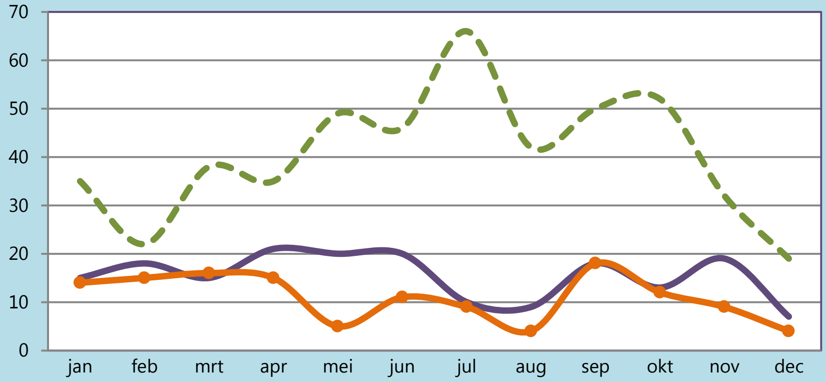
10 Bijlage B – Cijfermatige systeemkennis per steekproefgemeente (2014)

Figuur 10.1 Onderzoeksregio Amsterdam – grote gemeente

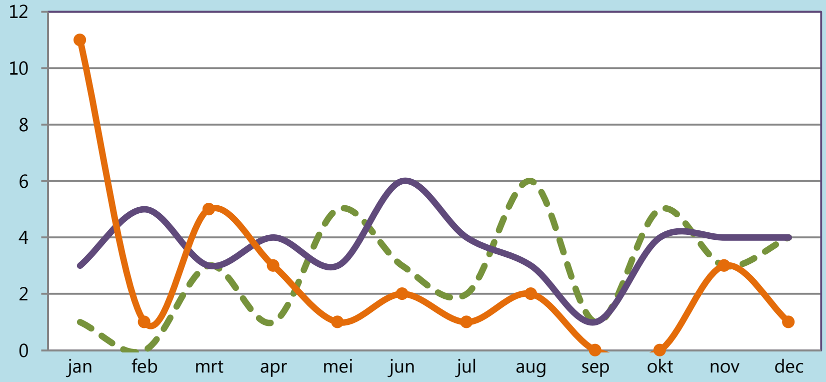
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	44	35	38	42	49	41	48	71	45	78	54	39
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	14	18	18	21	19	13	14	19	16	16	33	8
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	25	17	29	23	18	26	16	24	23	10	26	8

Figuur 10.2 Onderzoeksregio Den Haag – grote gemeente

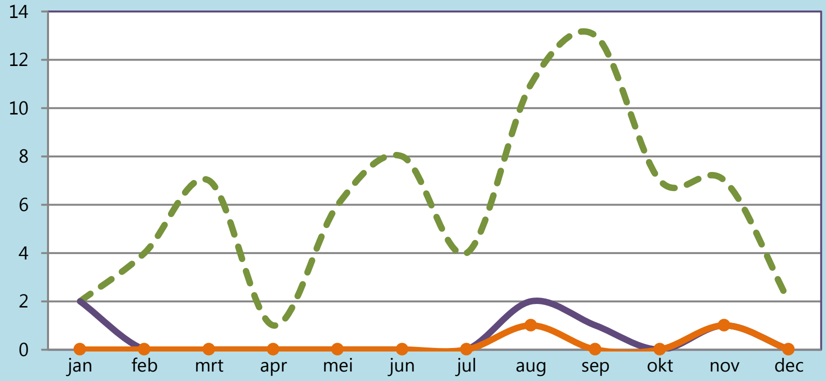
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	35	22	38	35	49	46	66	42	50	52	32	19
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	15	18	15	21	20	20	10	9	18	13	19	7
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	14	15	16	15	5	11	9	4	18	12	9	4

Figuur 10.3 Onderzoeksregio Den Haag – middelgrote gemeente

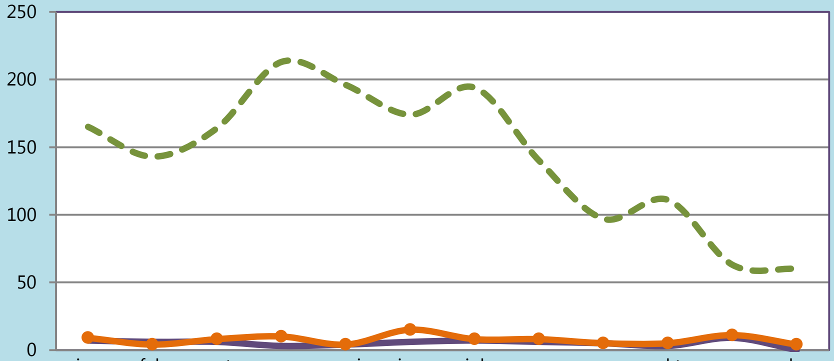
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	1	0	3	1	5	3	2	6	1	5	3	4
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	3	5	3	4	3	6	4	3	1	4	4	4
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	11	1	5	3	1	2	1	2	0	0	3	1

Figuur 10.4 Onderzoeksregio Den Haag – kleine gemeente

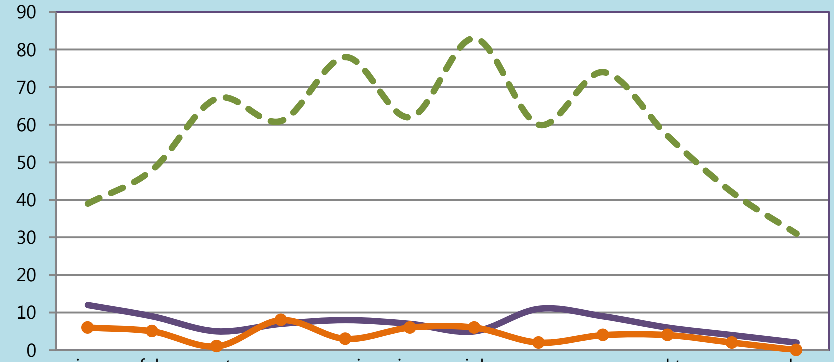
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	2	4	7	1	6	8	4	11	13	7	7	2
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	2	0	0	0	0	0	0	2	1	0	1	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0

Figuur 10.5 Onderzoeksregio Limburg – grote gemeente

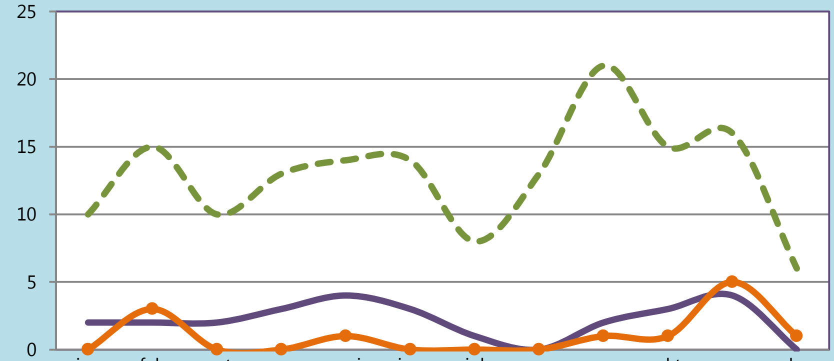
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	165	143	164	213	196	174	194	140	97	111	63	60
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	7	6	6	3	4	6	7	6	5	3	9	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	9	4	8	10	4	15	8	8	5	5	11	4

Figuur 10.6 Onderzoeksregio Limburg – middelgrote gemeente

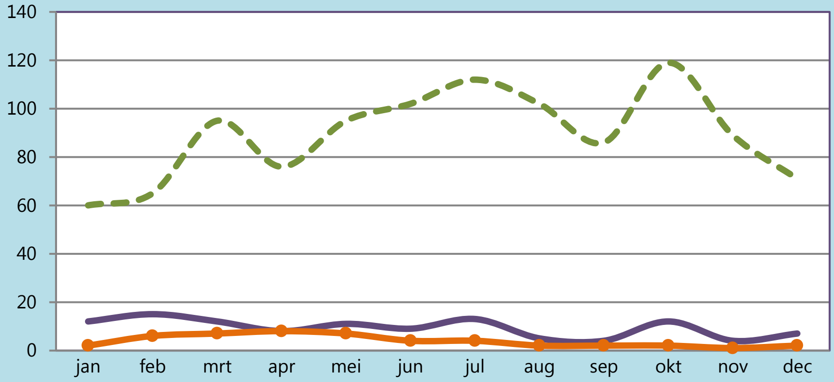
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	39	48	67	61	78	62	83	60	74	57	42	31
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	12	9	5	7	8	7	5	11	9	6	4	2
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	6	5	1	8	3	6	6	2	4	4	2	0

Figuur 10.7 Onderzoeksregio Limburg – kleine gemeente

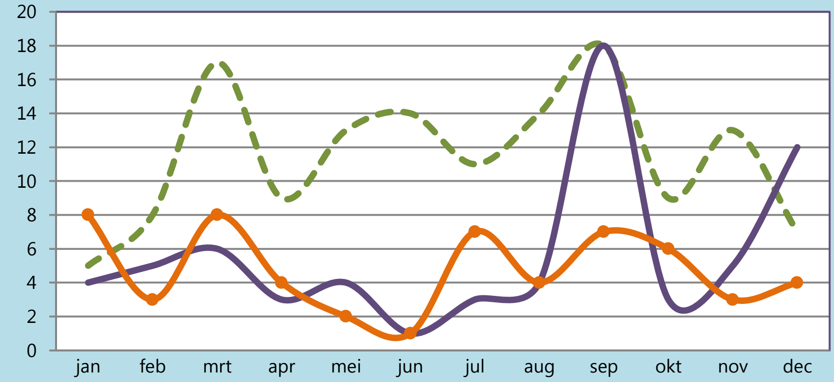
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	10	15	10	13	14	14	8	13	21	15	16	6
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	2	2	2	3	4	3	1	0	2	3	4	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	3	0	0	1	0	0	0	1	1	5	1

Figuur 10.8 Onderzoeksregio Midden-Nederland – grote gemeente

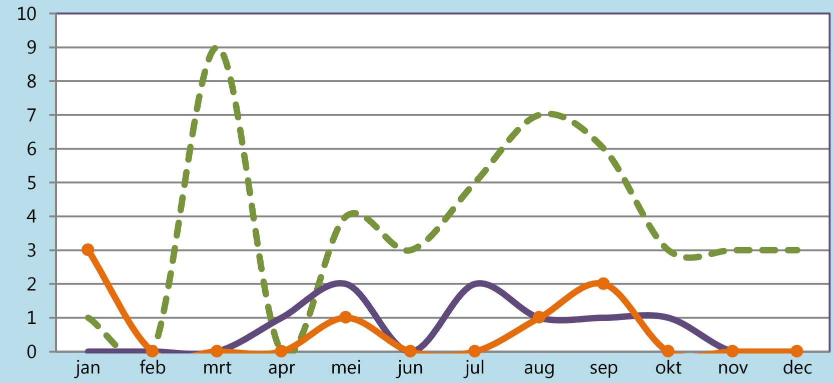
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	60	65	95	76	95	102	112	102	86	119	89	71
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	12	15	12	8	11	9	13	5	4	12	4	7
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	2	6	7	8	7	4	4	2	2	2	1	2

Figuur 10.9 Onderzoeksregio Midden-Nederland – middelgrote gemeente

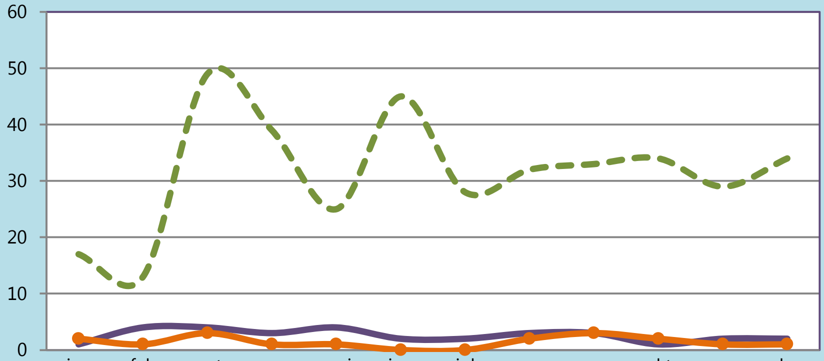
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	5	8	17	9	13	14	11	14	18	9	13	7
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	4	5	6	3	4	1	3	4	18	3	5	12
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	8	3	8	4	2	1	7	4	7	6	3	4

Figuur 10.10 Onderzoeksregio Midden-Nederland – kleine gemeente

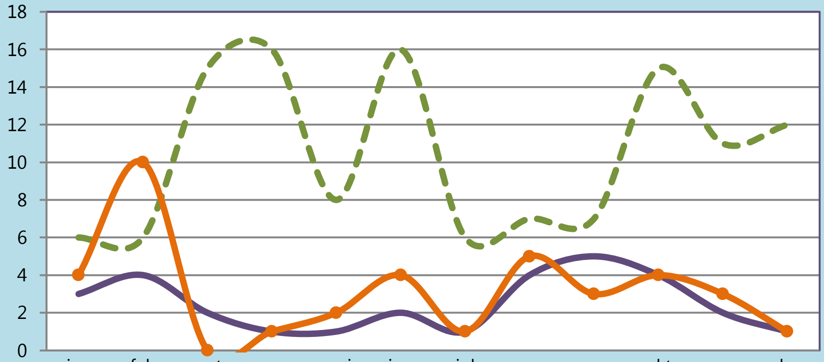
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	1	0	9	0	4	3	5	7	6	3	3	3
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	0	0	0	1	2	0	2	1	1	1	0	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	3	0	0	0	1	0	0	1	2	0	0	0

Figuur 10.11 Onderzoeksregio Noord-Holland – grote gemeente

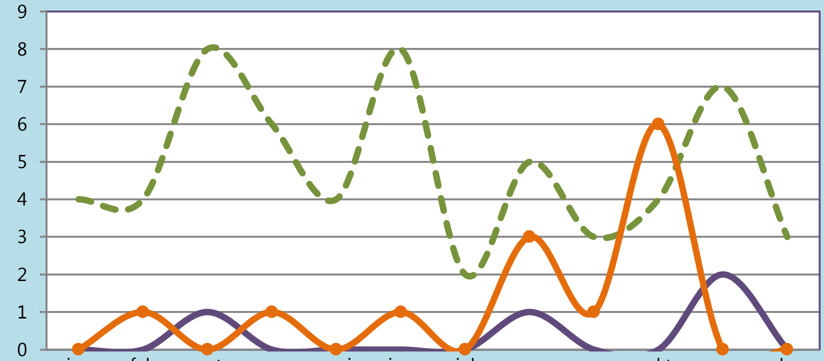
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	17	13	49	39	25	45	28	32	33	34	29	34
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	1	4	4	3	4	2	2	3	3	1	2	2
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	2	1	3	1	1	0	0	2	3	2	1	1

Figuur 10.12 Onderzoeksregio Noord-Holland – middelgrote gemeente

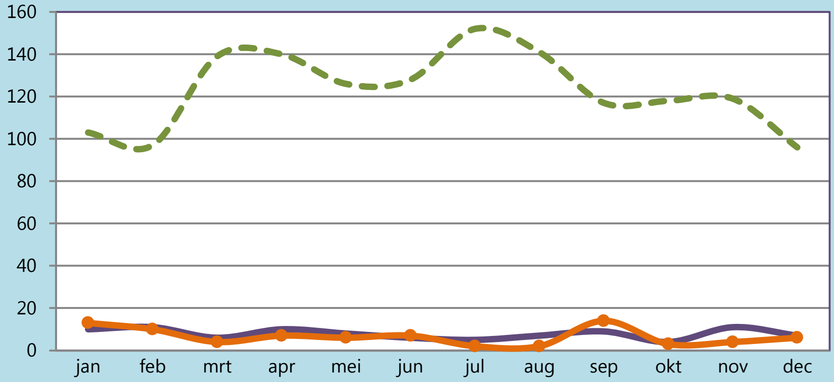
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	6	6	15	16	8	16	6	7	7	15	11	12
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	3	4	2	1	1	2	1	4	5	4	2	1
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	4	10	0	1	2	4	1	5	3	4	3	1

Figuur 10.13 Onderzoeksregio Noord-Holland – kleine gemeente

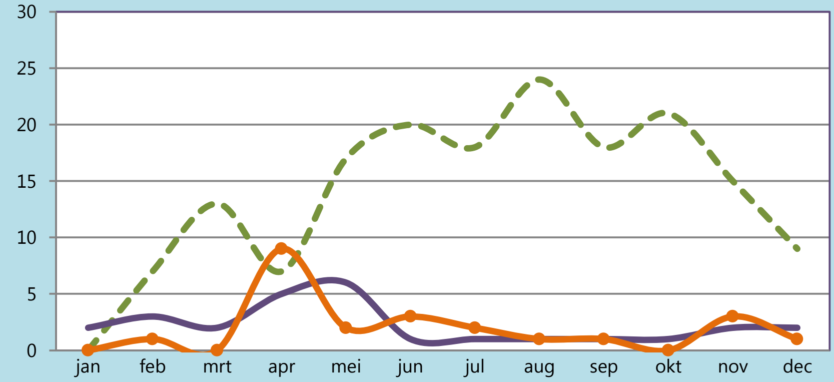
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	4	4	8	6	4	8	2	5	3	4	7	3
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	1	0	1	0	1	0	3	1	6	0	0

Figuur 10.14 Onderzoeksregio Noord-Nederland – grote gemeente

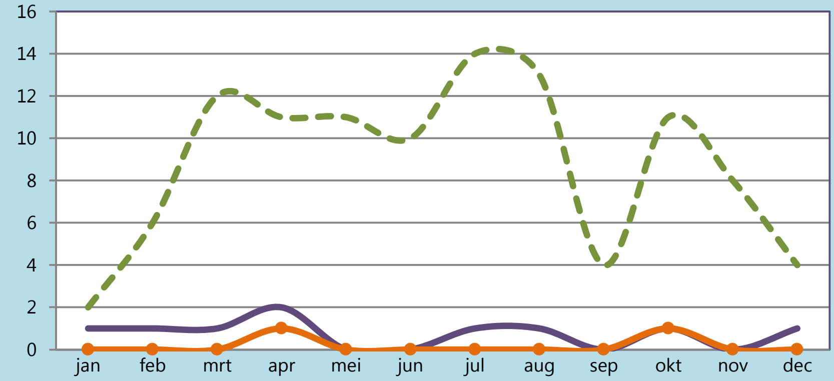
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	103	97	139	140	126	128	152	141	117	118	119	96
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	10	11	6	10	8	6	5	7	9	4	11	7
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	13	10	4	7	6	7	2	2	14	3	4	6

Figuur 10.15 Onderzoeksregio Noord-Nederland – middelgrote gemeente

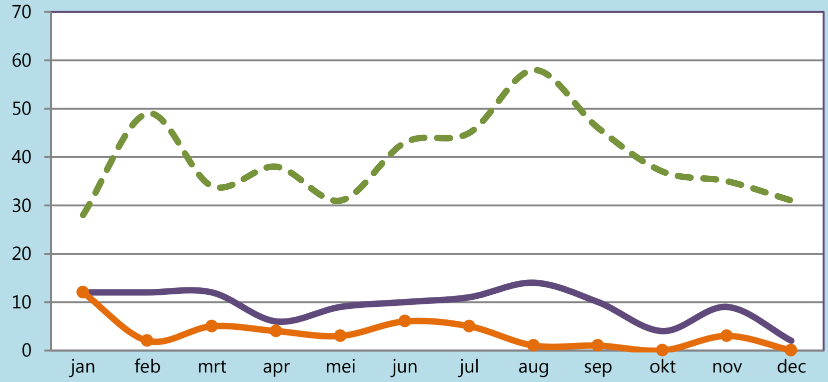
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	0	7	13	7	17	20	18	24	18	21	15	9
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	2	3	2	5	6	1	1	1	1	1	2	2
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	1	0	9	2	3	2	1	1	0	3	1

Figuur 10.16 Onderzoeksregio Noord-Nederland – kleine gemeente

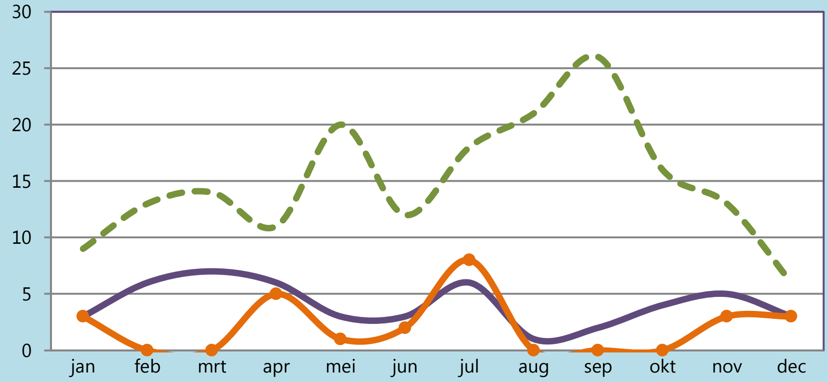
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	2	6	12	11	11	10	14	13	4	11	8	4
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	1	1	1	2	0	0	1	1	0	1	0	1
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0

Figuur 10.17 Onderzoeksregio Oost-Brabant – grote gemeente

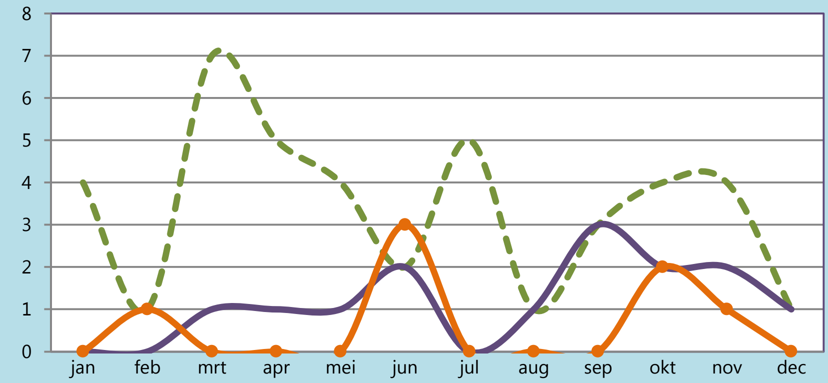
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	28	49	34	38	31	43	45	58	46	37	35	31
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	12	12	12	6	9	10	11	14	10	4	9	2
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	12	2	5	4	3	6	5	1	1	0	3	0

Figuur 10.18 Onderzoeksregio Oost-Brabant – middelgrote gemeente

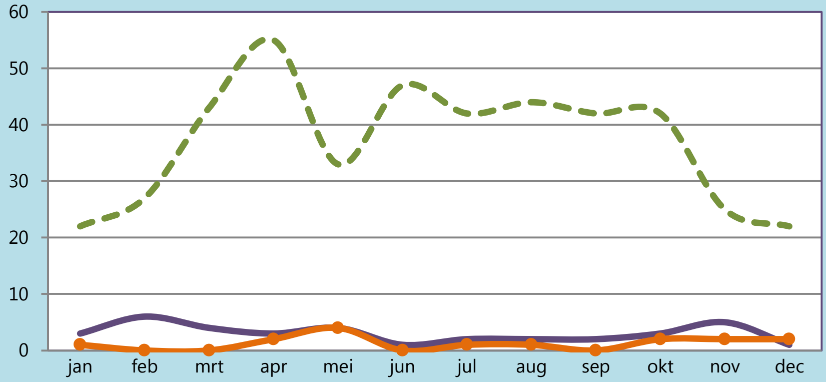
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	9	13	14	11	20	12	18	21	26	16	13	6
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	3	6	7	6	3	3	6	1	2	4	5	3
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	3	0	0	5	1	2	8	0	0	0	3	3

Figuur 10.19 Onderzoeksregio Oost-Brabant – kleine gemeente

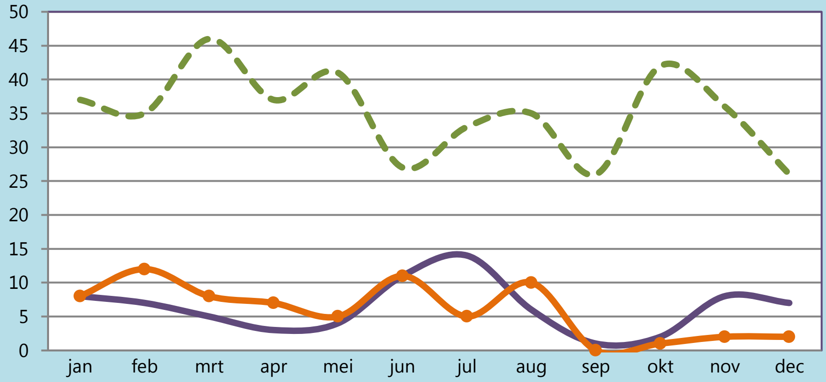
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	4	1	7	5	4	2	5	1	3	4	4	1
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	0	0	1	1	1	2	0	1	3	2	2	1
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	1	0	0	0	3	0	0	0	2	1	0

Figuur 10.20 Onderzoeksregio Oost-Nederland grens – grote gemeente

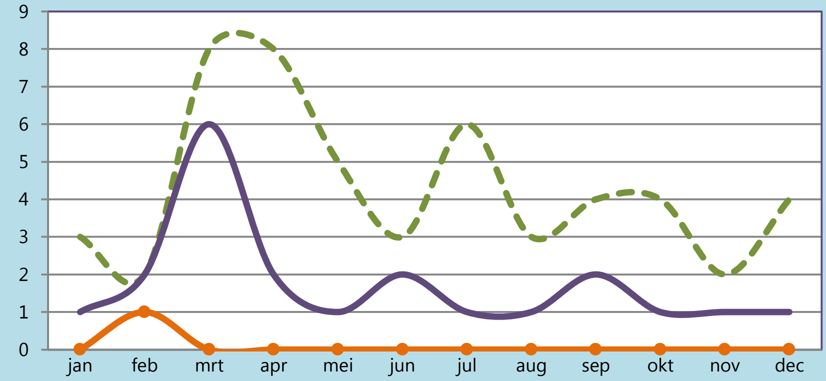
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	22	27	43	55	33	47	42	44	42	42	25	22
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	3	6	4	3	4	1	2	2	2	3	5	1
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	1	0	0	2	4	0	1	1	0	2	2	2

Figuur 10.21 Onderzoeksregio Oost-Nederland grens – middelgrote gemeente

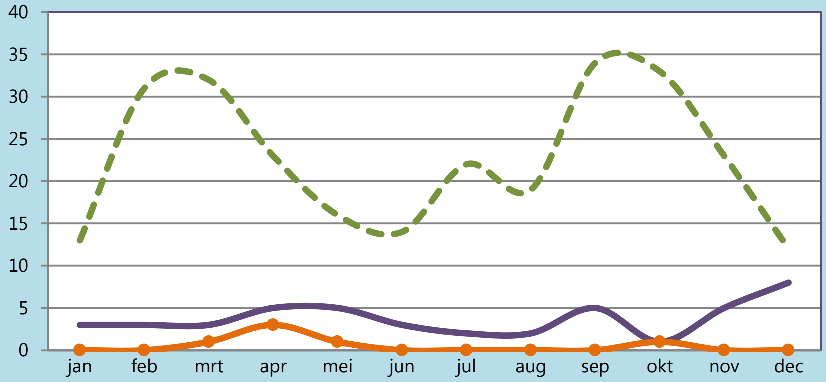
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	37	35	46	37	41	27	33	35	26	42	36	26
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	8	7	5	3	4	11	14	6	1	2	8	7
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	8	12	8	7	5	11	5	10	0	1	2	2

Figuur 10.22 Onderzoeksregio Oost-Nederland grens – kleine gemeente

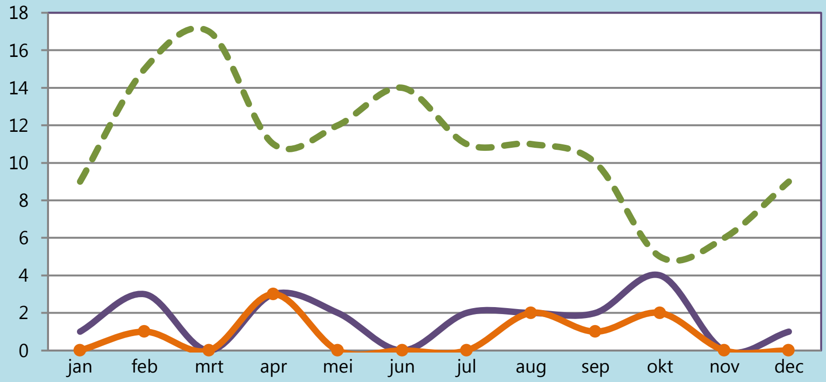
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	3	2	8	8	5	3	6	3	4	4	2	4
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	1	2	6	2	1	2	1	1	2	1	1	1
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Figuur 10.23 Onderzoeksregio Oost-Nederland niet-grens – grote gemeente

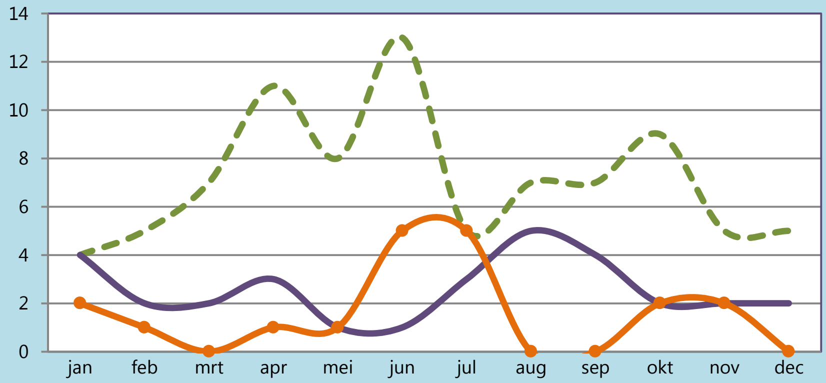
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	13	31	32	23	16	14	22	19	34	33	23	12
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	3	3	3	5	5	3	2	2	5	1	5	8
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	0	1	3	1	0	0	0	0	1	0	0

Figuur 10.24 Onderzoeksregio Oost-Nederland niet-grens – middelgrote gemeente

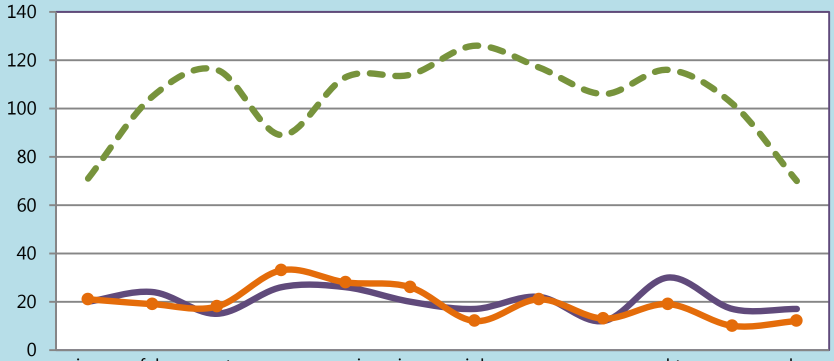
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	9	15	17	11	12	14	11	11	10	5	6	9
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	1	3	0	3	2	0	2	2	2	4	0	1
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	0	1	0	3	0	0	0	2	1	2	0	0

Figuur 10.25 Onderzoeksregio Oost-Nederland niet-grens – kleine gemeente

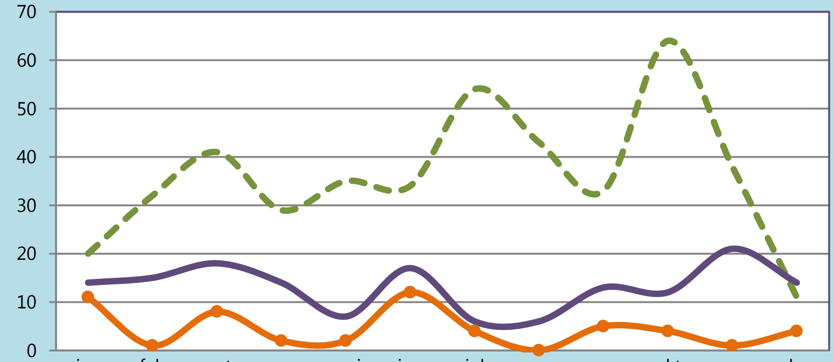
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	4	5	7	11	8	13	5	7	7	9	5	5
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	4	2	2	3	1	1	3	5	4	2	2	2
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	2	1	0	1	1	5	5	0	0	2	2	0

Figuur 10.26 Onderzoeksregio Rotterdam – grote gemeente

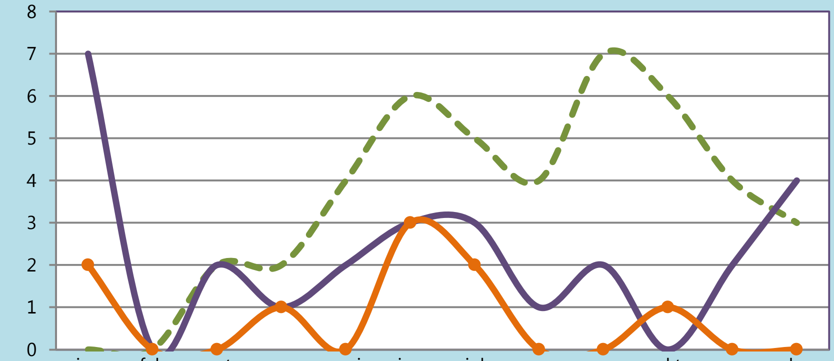
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	71	105	116	89	113	114	126	117	106	116	102	70
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	20	24	15	26	26	20	17	22	12	30	17	17
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	21	19	18	33	28	26	12	21	13	19	10	12

Figuur 10.27 Onderzoeksregio Rotterdam – middelgrote gemeente

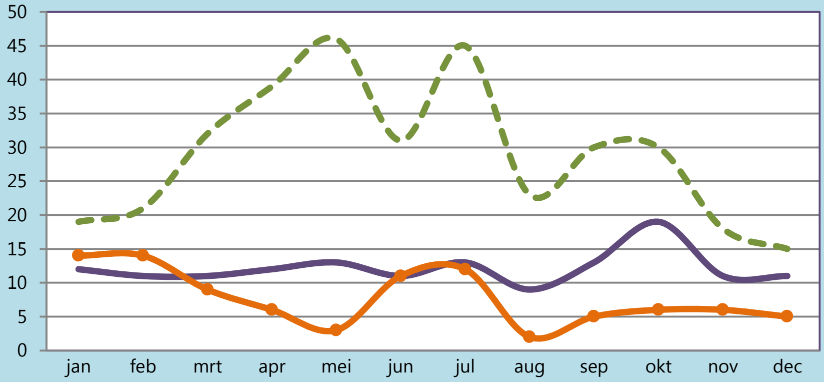
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	20	32	41	29	35	34	54	43	33	64	38	11
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	14	15	18	14	7	17	6	6	13	12	21	14
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	11	1	8	2	2	12	4	0	5	4	1	4

Figuur 10.28 Onderzoeksregio Rotterdam – kleine gemeente

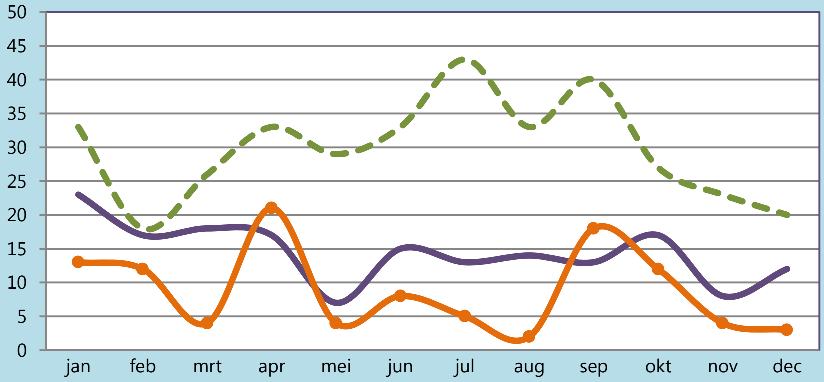
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	0	0	2	2	4	6	5	4	7	6	4	3
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	7	0	2	1	2	3	3	1	2	0	2	4
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	2	0	0	1	0	3	2	0	0	1	0	0

Figuur 10.29 Onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant – grote gemeente

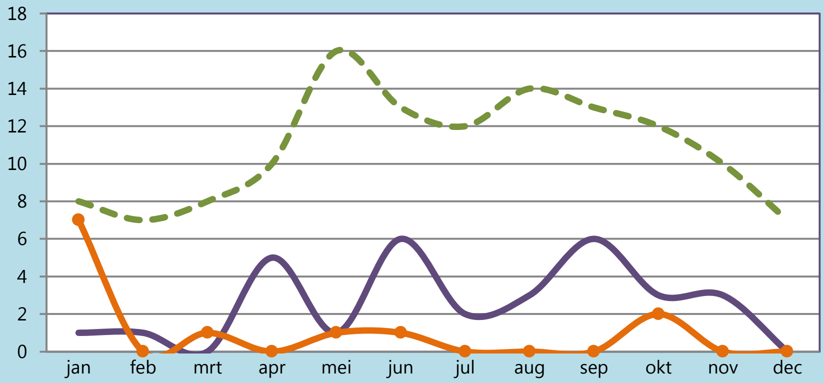
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	19	21	32	39	46	31	45	23	30	30	18	15
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	12	11	11	12	13	11	13	9	13	19	11	11
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	14	14	9	6	3	11	12	2	5	6	6	5

Figuur 10.30 Onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant – middelgrote gemeente

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	33	18	26	33	29	33	43	33	40	27	23	20
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	23	17	18	17	7	15	13	14	13	17	8	12
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	13	12	4	21	4	8	5	2	18	12	4	3

Figuur 10.31 Onderzoeksregio Zeeland-West-Brabant – kleine gemeente

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Overlastincidenten politie (E38)	8	7	8	10	16	13	12	14	13	12	10	7
Softdrugsincidenten politie (F41+F43)	1	1	0	5	1	6	2	3	6	3	3	0
Softdrugsfeiten OM (art. 3 OW, excl. hennepteelt)	7	0	1	0	1	1	0	0	0	2	0	0

11 Referenties

Bieleman, B., Nijkamp, R., Reimer, J. & Haaijer, M. (2013). *Coffeeshops in Nederland 2012. Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999-2012*. Groningen/Rotterdam: Bureau Intraval.

EMCDDA (2013). *European Drug Report: Trends and developments 2013*. Lissabon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

Korf, D.J., Benschop, A., Nabben, T. & Wouters, M. (2013). *Coffeeshops, overlast en illegale markt. De gevolgen van de komst van een coffeeshop in Lelystad*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Kruize, P., & Gruter, P. (2014). *Drugsdelicten beschouwd; over aard & omvang van Opiumwet-feiten in 2012 geregistreerd bij politie en Koninklijke Marechaussee*. Amsterdam: Bureau Ateno.

Openbaar Ministerie (2015) *Jaarbericht 2014*. Den Haag: Openbaar Ministerie.

Van der Torre, E.J., Beke, B., Bervoets, E., Gieling, M, Keijzer, D., Bik, J., & Schaap, L. (2013). *Drugsmonitor Midden en West Brabant & Zeeland*. Apeldoorn: Politieacademie/LokaleZaken/Beke Advies.

Van der Torre, E.J., Schaap, L., Gieling, M., Tops, P.W., Akgül, A. & Groeneweg, E. (2015) *Softdrugsbeleid in Maastricht: De tweede tussenbalans*. Apeldoorn: Politieacademie

Van Laar, M., Cruts, G., Van Ooyen-Houben, M., Meijer, R., Croes, E., Ketelaars, A., Verdurmen, J., & Brunt, T. (2014). *Nationale Drug Monitor, Jaarbericht 2012*. Utrecht/Den Haag: Trimbos-instituut/WODC.

Van Ooyen-Houben, M., Bieleman, B., & Korf, D.J. (2013). *Het Besloten club- en het Ingezetenencriterium voor coffeeshops: tussenrapportage*. Den Haag: WODC.

Van Ooyen-Houben, M., Bieleman, B., & Korf, D.J. (2014). *Coffeeshops, toeristen en lokale markt. Evaluatie van het Besloten club- en het Ingezetenencriterium voor coffeeshops*. Eindrapport. Den Haag: WODC.

Wittebrood, K. & Niewebeerta, P. (2006) Een kwart eeuw stijging in de criminaliteit. Vooral meer registratie, nauwelijks meer criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(3): 227-242.